MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS

VIKTORIJA KUDRIAVCEVA
SOCIALINIO DARBO MAGISTRANTŪROS IŠTĘSTINĖS STUDIJOS

SOCIALINIO DARBUOTOJO VEIKLA, SPRENDŽIANT SOCIALINĖS RIZIKOS VEIKSNIUS PATIRIANČIŲ ŠEIMŲ PROBLEMAS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: *Prof. dr. Valdonė Indrašienė*

Vilnius, 2019

TURINYS

ĮVADAS ... 3
SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS ... 6
1. SOCIALINĖS RIZIKOS VEIKSNIUS PATIRIANČIOS ŠEIMOS CHARAKTERISTIKA ... 7
1.1. Socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų samprata ... 7
1.2. Socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų situacija Lietuvoje ... 14
2. SOCIALINIS DARBAS SU SOCIALINĖS RIZIKOS VEIKSNIUS PATIRIANČIOMIS ŠEIMOMIS ... 20
2.1. Socialinio darbo su socialinės rizikos veiksnius patiriančiomis šeimomis organizavimas ... 20
2.2. Socialinio darbuotojo veiklos efektyvumas, dirbant su socialinės rizikos veiksnius patiriančiomis šeimomis ... 32
3. SOCIALINĖS RIZIKOS VEIKSNIUS PATIRIANČIOSE ŠEIMOSE GYVENANČIŲ ASMENŲ POŽIŪRIS Į SOCIALINIO DARBUOTOJO VEIKLĄ SPRENDŽIANT JŲ PROBLEMAS, TYRIMAS ... 37
3.1. Tyrimo metodologija ... 42
3.2. Tyrimo duomenų analizė ... 45
IŠVADOS ... 70
REKOMENDACIJOS ... 71
LITERATŪROS SĄRAŠAS ... 72
SANTRAUKA ... 80
SUMMARY ... 80
PRIEDAI ... 81

ĮVADAS

Temos aktualumas. Gruževskis ir Blažienė (2013) pastebi, kad Lietuvoje nuolat vyksta socialiniai ir ekonominiai pokyčiai, tokie kaip: ekonominis nestabilumas, kurį apibūdina bendro vidaus produkto (toliau – BVP) kilimas ir smukimas. Eurostato 2019 m. duomenimis BVP vienam gyventojui turi tendenciją didėti: 2008 m. siekė 10,223 euro, tuo tarpu 2017 m. jau 14,949 euro.

BVP nestabilumas daro įtaką darbo rinkai, įtakoja nedarbą, mažus atlyginimus, o tai atitinkamai įtakoja gyvenimo lygio smukimą, kuris neigiamai veikia šeimą. Anot Ivanauskienės (2012) Šeima, kuri patenka į krizinę situaciją ar susidūria su socialinės rizikos veiksniais, tampa pažeidžiama, sutrikdoma šeimos santykių pusiausvyra bei sėkmingas funkcionavimas.

Atsižvelgiant į Statistikos departamento 2019 metų duomenis matyti, kad socialinės rizikos šeimų skaičius Lietuvoje turi tendenciją mažėti: 2012 m. – 10389, 2013 m. – 10235, 2014 m. – 9930, 2015 m. – 9757, 2016 m. – 9676, 2017 m. – 9786. Nors lyginant 2016 ir 2017 m. matyti, kad šeimų skaičius padidėjo, tačiau svyravimai nežymūs, o bendri šeimų skaičiai tebelieka dideli.

Pasak Rimkaus ir Žemgulienės (2013) darbas su socialinės rizikos veiksnius patiriančiomis šeimomis Lietuvoje vis labiau struktūruojamas bei tampa metodiškesnis. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro, Lietuvos Respublikos sveikatos ministro, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymu patvirtintas Bendro darbo su šeimomis tvarkos aprašas (2016), Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams (2003), Vaiko teisių apsaugos pagrindų (1996) įstatymų pakeitimai rodo siekį tobulinti socialinio darbo procesą su socialinės rizikos veiksnius patiriančiomis šeimomis bei didinti jo efektyvumą. Šioje vietoje reiktų akcentuoti, kad Bendro darbo su šeimomis tvarkos aprašas (2016) orientuotas ne tik į šeimas, kurios patiria socialinės rizikos veiksnius, bet ir į kitas šeimas, su kuriomis dirbamas prevencinis darbas ir pakanka minimalios specialistų intervencijos. Minėtame tvarkos apraše, rekomenduojama kiekvieną šeimą vertinti kaip atskirą atvejį su savitomis problemomis.

Rimkus ir Žemgulienė (2013) analizuodami socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų skaičiaus mažėjimą pastebėjo, kad atitinkamu laikotarpiu Lietuvoje mažėjo ir gyventojų skaičius, taigi santykis tarp šių rodiklių išliko nepakitęs. Atsižvelgiant į tai, kad pastarųjų metų statistiniai rodikliai išlieka panašūs, darytina prielaida, kad socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų

skaičiaus mažėjimas neatspindi realios situacijos Lietuvoje, todėl išlieka aktualu analizuoti problemas su kuriomis susiduria socialinės rizikos veiksnius patiriančios šeimos bei kokie tų problemų sprendimo būdai yra efektyviausi.

Temos ištirtumas ir naujumas. Socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų problemų sprendimo būdų ieško įvairių sričių specialistai: psichologai, teisininkai, politikai, sociologai, socialiniai darbuotojai ir kitų sričių specialistai (Ivanauskienė, 2012). Socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų problemas savo darbuose nagrinėja Guščinskienė ir Kondrotaitė (2006), Butvilas ir Kondrotaitė (2007), Ivanauskienė (2012).

Bartkutė ir Čižikienė (2012) analizavo socialinės paramos poreikį tarp pilnų ir nepilnų socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų. Pasak tyrėjų, šeimoms, kurias veikia socialinės rizikos veiksniai, labiausiai trūksta materialinės paramos iš valdžios institucijų. Socialinės paramos bei socialinių paslaugų poreikį savo darbuose analizuoja Bučaitė-Vilkė (2014), Bitinas ir kt. (2010). Socialinio darbo metodus bei jų pritaikymą darbe su socialinės rizikos veiksnius patiriančiomis šeimomis tyrinėja Gudžinskienė, Augutavičius ir Višnevskienė (2016), Pivorienė (2007), Gvaldaitė ir Švedaitė (2005). Bardauskienė (2016) analizavo socialinio darbuotojo veiklos efektyvumą ir jį sąlygojančius veiksnius. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad pagrindinis efektyvumą ribojantis veiksnys glūdi pačioje socialinių paslaugų sistemoje (socialinio darbo veiklos organizavimas, ribotos galimybės, darbo krūviai). Autorė pažymi, kad socialinio darbuotojo veiklai poveikį daro klientų motyvacija, neigiamas visuomenės požiūris į socialinės rizikos veiksnius patiriančias šeimas bei neigiama aplinka. Socialinių darbuotojų požiūrį į darbą su šeimomis, patiriančiomis socialinės rizikos veiksnius, ir tų šeimų išgyvenamus sunkumus nagrinėjo Mikniūtė ir Žibėnienė (2016), Švedaitė-Sakalauskė ir Gevorgianienė (2011), Stremauskienė ir Žibėnienė (2014, 2015). Pastebima, kad tiriant socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų problemas autoriai remiasi socialinio darbo srities specialistų nuomone, tačiau mažiau tyrinėtas pačių klientų – asmenų, gyvenančių socialinės rizikos veiksnius patiriančiose šeimose – požiūris į jų patiriamas problemas bei poreikį pagalbai.

Mokslinė problema. Pastaruoju metu vis didesnis dėmesys nukreiptas į šeimas patiriančias socialinės rizikos veiksnius bei jų problemas, nuolat ieškoma efektyviausių jų sprendimo būdų. Todėl kyla klausimas, su kokiomis problemomis susiduria socialinės rizikos veiksnius patiriančios šeimos? Kokie socialinės rizikos veiksnius patiriančiose šeimose vyraujančių problemų sprendimo būdai, taikomi socialinio darbuotojo veikloje, yra efektyviausi?

Tyrimo objektas – socialinio darbuotojo veikla sprendžiant socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų problemas.

Darbo tikslas – išanalizuoti socialinio darbuotojo veiklos, sprendžiant socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų problemas, ypatumus.

Darbo uždaviniai:

1. Atskleisti socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų problematiką;
2. Išnagrinėti socialinio darbuotojo veiklos organizavimą, dirbant su socialinės rizikos veiksnius patiriančiomis šeimomis;
3. Ištirti asmenų, gyvenančių socialinės rizikos veiksnius patiriančiose šeimose, požiūrį į socialinio darbuotojo veiklą, sprendžiant jų problemas.

Darbo metodai:

- Mokslinės literatūros, teisės aktų, dokumentų analizės metodas naudojamas siekiant aptarti socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų charakteristiką, socialiniio darbo procesą su socialinės rizikos veiksnius patiriančia šeima;
- Anketinės apklausos metodas, naudojamas siekiant išsiaiškinti, socialinės rizikos veiksnius patiriančiose šeimose gyvenančių, asmenų požiūrį į socialinių darbuotojų veiklą sprendžiant jų problemas;
- Kiekybinės duomenų analizės metodas atliekamas kompiuterine programa Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 17.0 for Windows ir Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 24.0 for Mac, siekiant įvertinti anketinės apklausos rezultatų priežastingumą.

SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS

Konsultavimas – socialinio darbo sritis; poveikis (intervencija), kurio eigoje socialinis darbuotojas padeda klientui ištirti ir suprasti jo problemų ar tikslų egzistavimą bei išnagrinėti įvairius atsakymus, kurie gali būti pateikti sprendimui. Socialinis darbuotojas rekomenduoja imtis kokių nors veiksmų (Leliūgienė, 1997).

Socialinė rizika – veiksniai ir aplinkybės, dėl kurių asmenys patiria ar yra pavojus patirti jiems socialinę atskirtį: suaugusiųjų socialinių įgūdžių tinkamai prižiūrėti ir ugdyti vaikus (įvaikius) stoka ar nebuvimas; vaikų (įvaikių) visapusiško fizinio, protinio, dvasinio, dorovinio vystymosi ir saugumo sąlygų neužtikrinimas; psichologinė, fizinė ar seksualinė prievarta; smurtas; įsitraukimas ar polinkis įsitraukti į nusikalstamą veiklą; piktnaudžiavimas narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis, alkoholiu, priklausomybė nuo narkotinių, psichotropinių medžiagų, alkoholio, azartinių lošimų; elgetavimas, valkatavimas, skurdas ir benamystė; motyvacijos dalyvauti darbo rinkoje stoka ar nebuvimas (Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas, 2003).

Socialinės paslaugos yra paslaugos, kuriomis suteikiama pagalba asmeniui (šeimai), dėl amžiaus, neįgalumo, socialinių problemų iš dalies ar visiškai neturinčiam, neįgijusiam arba praradusiam gebėjimus ar galimybes savarankiškai rūpintis asmeniniu (šeimos) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime (Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas, 2006).

Socialinės rizikos šeima –šeima, kurioje auga vaikų iki 18 metų ir kurioje bent vienas iš tėvų piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis ar toksinėmis medžiagomis, yra priklausomas nuo azartinių lošimų, dėl socialinių įgūdžių stokos nemoka ar negali tinkamai prižiūrėti vaikų, naudoja smurtą prieš vaikus, gaunamą valstybės paramą panaudoja ne šeimos interesams ir todėl iškyla pavojus vaikų fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam vystymuisi bei saugumui. Socialinės rizikos šeimai priskiriama ir šeima, kurios vaikui įstatymų nustatyta tvarka yra nustatyta globa (rūpyba) arba (ir) apribota tėvų (tėvo ar motinos) valdžia (Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas, 2006).

1. SOCIALINĖS RIZIKOS VEIKSNIUS PATIRIANČIOS ŠEIMOS CHARAKTERISTIKA

1.1. Socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų samprata

Literatūroje vyrauja skirtingi sąvokos „šeima“ apibrėžimai, todėl visų pirma svarbu aptarti, kas šiame darbe laikytina šeima. Lietuvos Respublikos Konstitucijos (1992) 38 str. nurodoma, kad šeima sudaroma santuokos pagrindu bei laisvu vyro ir moters sutarimu. Lietuvos Respublikos Seimas patvirtino Valstybinę šeimos politikos koncepciją (2008), kurioje nurodo, kad į santuokos pagrindu sudarytą šeimos sudėtį įeiną vyras, moteris ir vaikai (įvaikiai) bei kartu gyvenantys artimi giminaičiai. Taip pat koncepcijoje nurodoma, kad šeima gali būti nepilna, t. y. vaikai, kurie netekę vieno ar abiejų tėvų, dėl santuokos nutraukimo. Vaišvila (2012) sutinka, kad šeima galima laikyti tik tokius asmenų tarpusavio santykius, kurie pajėgia iš principo garantuoti fizinį visuomenės tęstinumą ir kartu yra teisiniai santykiai (turi viešą valstybinę registraciją) bei nurodo, kad sugyventinių santykiai, nors ir pajėgūs užtikrinti visuomenės fizinį tęstinumą, tačiau netūrėtu būti traktuojami kaip šeima, nes tai nėra teisiniai santykiai, turintys oficialią formą, iš kurios galima būtų spręsti apie tokių santykių buvimą, taip pat ir nuo kada jie prasideda, nuo kada valstybei atsiranda pareiga juos globoti ir saugoti. Taigi, šie apibrėžimai nurodo į tai, kad šeima laikoma tik tokia, kuri sudaryta santuokos pagrindu.

Lietuvos Respublikos Seimas 2017 m. priėmė Šeimos stiprinimo įstatymą, kurio preambulėje pripažįstama, kad: „šeimos pagrindas yra laisvas vyro ir moters apsisprendimas prisiimti šeimai būdingas moralinio ir teisinio pobūdžio pareigas, taip pat giminystės ryšys tarp artimųjų giminaičių“. Taigi, šeima tampa nebūtinai sudaryta teisiniu pagrindu, t. y. sutuoktiniai, bet šeima pradedami laikyti ir kartu gyvenantys asmenys, kurie prisiima atitinkamas teises ir pareigas. Taip pat į šeimos sudėtį įtraukiami giminystės ryšiais saistomi asmenys, galima numanyti, kad tai vaikai, seneliai ir kt. Grakauskaitė-Karkockienė (2012) šeimą apibūdina kaip žmonių grupę, kurios nariai susiję santuokos, įvaikinimo ar kraujo ryšiais. Šeimą sudaro: tėvai ir jų vaikai; du sutuoktiniai be vaikų; vienas tėvas arba viena motina ir vaikas arba vaikai. Minėtais atvejais vaikai gali būti biologiniai arba įvaikinti. Taigi, šiame darbe šeima laikomi, bendrai gyvenantys asmenys, kurie yra įregistravę santuoką arba neįregistravę santuokos, veda bendrą ūkį ir augina vaikus bei jų artimi, kartu gyvenantys, giminaičiai. Taip pat į šeimos sampratą įtraukiamos ir šeimos, globojančios (besirūpinančios) vaikais.

Fedulova (2007) nurodo, kad šeima tai sistema, kurioje visi jos nariai turi savo teises ir pareigas, nes šeimos institutas atsakingas už savo narių ekonominio, socialinio, fizinio saugumo užtikrinimą, nepilnamečių šeimos narių priežiūrą bei socializacijos procesą. Šių šeimos funkcijų atlikimui ypač svarbūs šeimos narių tarpusavio santykiai ir sąveika. Ivanauskienė (2012) pastebi, kad šeimos samprata keičiasi, tačiau ji vis vien išlieka svarbiausia socialinė institucija, kuri lemia asmenybės vystymąsi ir raidą. Šeima įsipareigoja užtikrinti pagrindinius vaikų poreikius: tai baziniai poreikiai, o taip pat saugumas, meilė priklausymas ir t.t. Bartkutė ir Čižikienė (2012) nurodo, kad pastaruoju metu vis daugėja ištuokų skaičius, gausėja nepilnų šeimų, kai vaikams tenka gyventi su vienu iš tėvų, o tokias šeimas labiausiai paliečia nedarbas, skurdas, jose gausų psichologinių problemų, todėl visuomenėje gausėja vadinamų probleminių šeimų. Taigi, šeimoje vaikui įdiegiamos pagrindinės vertybės, taisyklės, normos, vaikas rengiamas gyvenimui visuomenėje, tačiau sutrikus šeimos tinkamam funkcionavimui, ji tampa disfunkcine, neigiamai veikiančia visuomenėje, patiriančia įvairaus pobūdžio problemas. Ivanauskienė (2012) nurodo, kad vaikui tėvų meilės ir saugumo stoka, neužtikrinti baziniai poreikiai, emocinių ryšių su tėvais nebuvimas, nuolatinė įtampa ir nepastovumas, girtaujančių tėvų smurto ir pykčio baimė, pasireiškiantis psichologinis ir seksualinis smurtas, išgyventa tėvų netektis, atskyrimas nuo šeimos, išmoktas bejėgiškumas, nepatenkintas paramos ir palaikymo poreikis turi įtaką tolimesniam fiziniam ir emociniam asmenybės raidos formavimuisi ir susikurtam tolimesnio gyvenimo modeliui. Kitaip tariant, šeimoje vyraujančios problemos, vaiko patiriami jausmai tiesiogiai įtakoja jo tolimesnį gyvenimą ir paties šeimos modelio kūrimą bei galimą problemų atsikartojimą paties šeimoje, ateityje.

Iki 2018 m. liepos 1 d. įsigaliojusio naujos redakcijos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo, visuomenėje vyravo socialinės rizikos šeimų sąvoka. Literatūroje randama skirtingų socialinės rizikos šeimos apibrėžimų. Anot Guščinskienės ir Kondrotaitės (2006) socialinės rizikos šeimą tai socialinio instituto ar mažos pirminės socialinės grupės tipas, kuris dėl turimų ypatybių savo funkcijas geba vykdyti tik iš dalies ir neatitinka savo paskirties, todėl tokią šeimą labiau veikia neigiami socialiniai veiksniai, be to tokia šeima linkusi sąveikauti su kitomis socialinėmis grupėmis, kurios patiria riziką bei trikdo įprastą visuomenės funkcionavimą. Kondrotaitė (2006) apibūdina socialinės rizikos šeimą kaip šeimą, kurioje šiuo metu vyrauja krizė, kurios atsiradimą nulėmė tam tikros priežastys: tai vieno ar kelių šeimos narių piktnaudžiavimas psichiką veikiančiomis medžiagomis; polinkis azartiniams lošimams; vaikų nepriežiūra ar leidimas jiems valkatauti, elgetauti; negalia; skurdas; socialinių įgūdžių stoka, dėl

kurios tėvai negeba ar nemoka tinkamais būdais prižiūrėti, ugdyti savo vaikus, yra linkę naudoti psichologinę, fizinę arba seksualinę prievartą; valstybės paramą naudoja priešingai šeimos interesams, ne pagal paskirtį. Bartkutė ir Čižikienė (2012) sutinka, jog socialinės rizikos veiksnius patiriančiose šeimose augantiems vaikams nesudaromos tinkamos sąlygos augti ir vystytis, tokiose šeimose piktnaudžiaujama alkoholiu ar kitomis psichiką veikiančiomis medžiagomis, smurtaujama, trūksta tarpusavio pagarbos, vaikai elgiasi netinkamai arba turi negalią. Anot Leliūgienės (2003) socialinės rizikos veiksnius patiriančios šeimos funkcionavimas visuomenėje, dėl objektyvių ar subjektyvių priežasčių, yra sutrikdytas. Tokia šeima neišvengiamai atsiduria nevisavertiškumo būsenoje. Autorė pabėgėlių, daugiavaikes, auginančias neįgalius vaikus, nepilnas šeimas priskiria socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų grupei. Leliūgienės (2003) nuomone socialinė rizikos veiksnių atsiradimą gali įtakoti nepalankios ekonominės ir psichologinės sąlygos, susidūrimas su sunkumais auklėjant vaikus, konfliktinių santykių tarp šeimos narių vyravimas, girtuokliavimas, priklausomybės narkotikams bei smurtas, ypač nukreiptas prieš vaikus. Virbalienė (2018) nurodo, kad asmuo, turintis socialinių problemų, labiausiai išgyvena socialinę įtampą, kuri atneša tam tikrus padarinius, tai: skurdas, priklausomybės, fizinės ir psichinės negalios ir kt. Viso to pasekmė – asmuo jaučia nesaugumo jausmą, neturi įgūdžių tobulėti, jaučiasi nevisaverčiu visuomenės nariu.

Riamiantis Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo (2006) suvestinę redakcija, kuri galiojo nuo 2018-01-01 iki 2018-06-30, socialinės rizikos šeima apibrėžiama kaip: „šeima, kurioje auga vaikų iki 18 metų ir kurioje bent vienas iš tėvų piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis ar toksinėmis medžiagomis, yra priklausomas nuo azartinių lošimų, dėl socialinių įgūdžių stokos nemoka ar negali tinkamai prižiūrėti vaikų, naudoja smurtą prieš vaikus, gaunamą valstybės paramą panaudoja ne šeimos interesams ir todėl iškyla pavojus vaikų fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam vystymuisi bei saugumui. Socialinės rizikos šeimai priskiriama ir šeima, kurios vaikui įstatymų nustatyta tvarka yra nustatyta globa (rūpyba) arba (ir) apribota tėvų (tėvo ar motinos) valdžia“. Šis socialinės rizikos šeimos apibūdinimas skiriasi nuo anksčiau pateiktų apibrėžimų savo platumu, nes apima daugiau socialinės rizikos veiksnių, galinčių paveikti šeimą.

Šioje vietoje svarbu paminėti, kad 2018 m. liepos 1 d. įsigaliojus naujos redakcijos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymui, Lietuvoje yra panaikinama socialinės rizikos šeimų apskaita, o taip pat, nuo minėtos dienos, socialinės rizikos šeimos sąvoka tampa nebeaktuali, nebevartotina. Lietuvos teisinėje bazėje įvedama socialinės rizikos sąvoka.

Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo (2003) suvestinėje redakcijoje (2019-01-01 – 2019-12-31) socialinė rizika yra apibrėžiama kaip „veiksniai ir aplinkybės, dėl kurių asmenys patiria ar yra pavojus patirti jiems socialinę atskirtį: suaugusiųjų socialinių įgūdžių tinkamai prižiūrėti ir ugdyti vaikus (įvaikius) stoka ar nebuvimas; vaikų (įvaikių) visapusiško fizinio, protinio, dvasinio, dorovinio vystymosi ir saugumo sąlygų neužtikrinimas; psichologinė, fizinė ar seksualinė prievarta; smurtas; įsitraukimas ar polinkis įsitraukti į nusikalstamą veiklą; piktnaudžiavimas narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis, alkoholiu, priklausomybė nuo narkotinių, psichotropinių medžiagų, alkoholio, azartinių lošimų; elgetavimas, valkatavimas, skurdas ir benamystė; motyvacijos dalyvauti darbo rinkoje stoka ar nebuvimas“.

Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo (2006) suvestinėje redakcijoje (2019-01-01 – 2019-06-30) socialinės rizikos sąvoka apibrėžiama kaip „veiksniai ir aplinkybės, dėl kurių asmenys (šeimos) patiria ar yra pavojus jiems patirti socialinę atskirtį: suaugusių šeimos narių socialinių įgūdžių tinkamai prižiūrėti ir ugdyti nepilnamečius vaikus (įvaikius) stoka ar nebuvimas; nepilnamečių vaikų (įvaikių) visapusio fizinio, protinio, dvasinio, dorovinio vystymosi ir saugumo sąlygų šeimoje neužtikrinimas; psichologinė, fizinė ar seksualinė prievarta; smurtas; išnaudojimas prekybai žmonėmis; įsitraukimas ar polinkis įsitraukti į nusikalstamą veiklą; piktnaudžiavimas alkoholiu, narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis; priklausomybė nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių medžiagų, azartinių lošimų; elgetavimas, valkatavimas, benamystė; motyvacijos dalyvauti darbo rinkoje stoka ar nebuvimas“.

Galima teigi, kad pastaroji sąvoka yra kiek platesnė nei pateikiama socialinių paslaugų įstatyme, nes čia akcentuojami ne tik asmenys, bet ir šeimos, galinčios patirti socialinę riziką, taip pat pabrėžiami nepilnamečiai vaikai ir jų poreikių užtikrinimas šeimoje. Be to yra įtraukta tokia socialinė rizika, kaip šeimos narių išnaudojimas prekybai žmonėmis. Tačiau pastebima, kad pastarajame apibrėžime skurdas nėra traktuojamas kaip socialinės rizikos veiksnys.

Taigi, atsižvelgiant į anksčiau minėtą socialinės rizikos šeimų apskaitos panaikinimą, toliau šiame darbe bus nagrinėjamas šeimos, patiriančios aukščiau išvardintuose apibrėžimuose įvardintus socialinės rizikos veiksnius, dėl kurių atsiradimo šeimoje jiems kyla pavojus patirti socialinę atskirtį.

Šeimai, kuri patiria socialinės rizikos veiksnius, yra pavojus atsidurti socialinėje atskirtyje. Tereškinas (2014) analizuodamas tyrimus apie socialinę atskirtį pastebėjo, kad skirtingi mokslininkai nesutaria dėl socialinės atskirties sampratos ir su ja susijusiomis

kategorijomis. Autorius socialinę atskirtį įvardija kaip potencialų daugelio rizikos veiksnių padarinį (Tereškinas, 2014). Analizuodama socialinę atskirtį Bučaitė-Vilkė (2014) išskiria socialinės sąveikos aspektą, pabrėžianti socialinių ryšių su šeima, draugais, kaimynais svarbą. Asmuo gali patirti skirtingus socialinės atskirties veiksnius, tokius kaip: mažas atlyginimas, menkos galimybės naudotis sveikatos sistema, išsilavinimo stoka ir nesaugi gyvenimo aplinka ir t. t. Visa tai kliudo individui pasiekti bent pakenčiamą gyvenimo gerovę, skatina socialinių problemų atsiradimą ir socialinę atskirtį (Tereškinas, 2014). Bučaitės-Vilkės (2014) teigimu, asmuo atsidūręs socialinėje atskirtyje, patiria izoliaciją, atribojančią individą nuo tokių socialinių institucijų kaip: darbo rinka, šeima, neformalios draugų, pažįstamų grupės, socialinės paramos sistemos, politinės institucijos. Anot Bitino ir kt. (2010) socialinių paslaugų teikimas yra vienas svarbiausių būdų padedančių įveikti socialinę atskirtį. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatyme (2006) nurodyta, kad socialinių paslaugų tikslas yra sudaryti sąlygas asmeniui (šeimai) ugdyti ar stiprinti gebėjimus ir galimybes savarankiškai spręsti savo socialines problemas, palaikyti socialinius ryšius su visuomene, taip pat padėti įveikti socialinę atskirtį. Marcinkevičiūtė ir Balžekienė (2014) lygindamos Lietuvos ir Nyderlandų šeimos politikos priemones nurodo, kad Nyderlanduose teikiant paslaugas taikomas universalumo principas, paslaugos teikiant šeimoms, kurios kreipėsi pagalbos, nereikia atitikti jokių specifinių kriterijų, tuo tarpu Lietuvoje paslaugos teikiamos asmeniui esant itin sudėtingoje situacijoje, atitikus tam tikrus reikalavimus ir kriterijus, o šeimos, gaunančios vidutines pajamas, turi menkas galimybes gauti paslaugas. Taigi, valstybės teikiama parama ir socialinio darbuotojo vykdoma veikla ir pagalba nukreipta į konkrečių šeimos problemų sprendimą, tačiau siekiant mažinti socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų socialinę atskirtį, turėtų būti akcentuojamas šeimos stiprinimas bei socialinių įgūdžių ugdymas, šeimos narių pasitikėjimo savo jėgomis atkūrimas, skatinant glaudesnį šeimos narių tarpusavio ryšį, tam kad paskatinti šeimas vykdyti visuomenėje priimtinas funkcijas.

Ališauskienė (2005) nurodo, kad socialinės rizikos veiksnių atsiradimas šeimoje gali būti susijęs su:

- vaiku (vaikų nepriežiūra, smurtas, prievarta, negalia, neišnešioti vaikai, vaikai, turintys apsigimimų, „sunkūs“ vaikai arba itin lėti vaikai, vaikai, turintys fizinio, pažinimo, emocinio pobūdžio negalę, arba sergantys lėtinėmis ligomis, patyrę didelių traumų vaikystėje, neigiamai veikiančios visuomenėje bendraamžių grupės

nariai, agresyvūs, turintys dėmesio deficitą, turintys elgesio problemų vaikai ir kt.);

- šeima (nepalankios šeimos nario ar narių asmenybės savybės, impulsyvus elgesys, depresija, nerimas, nesaugumo jausmas, pasitikėjimo stoka, nesaugūs prieraišumo santykiai su savo tėvais, prievarta vaikystėje, konfliktai, smurtas namuose, šeimos struktūros pokyčiai (vieniša mama, paramos stoka ir pan.), socialinė izoliacija, psichikos sutrikimai, nuolatinė prievarta, priklausomybės, komplikuoti tėvų ir vaikų tarpusavio santykiai, negatyvios nuostatos į vaiko elgesį, lūkesčiai ir menkos žinios apie vaiko vystymąsi ir pan.);
- kita socialine aplinka (menkas šalies socialinis-ekonominis statusas, stresą sukeliantys įvykiai (pvz., stichinės nelaimės, karas ir pan.), netobula sveikatos apsaugos priežiūros sistema, menka vaikų ugdymo, socialinių tarnybų pagalba, nedarbas, benamystė, socialinė izoliacija, socialinės paramos stoka, diskriminacijos, rasizmo apraiškos, skurdžios mokyklos, priklausomybės, pavojinga, smurtaujanti kaimynystė, smurtas ir jo vertinimas bendruomenėje (pvz., kai vyrauja nuostata, kad vaikus mušti reikia, netgi būtina, kitaip jie neužaugs geri ir pan.).

Kiek kitaip socialinės rizikos veiksnius, nulemiančius šeimų, patiriančių socialinę riziką, atsiradimą, skirsto Fedulova (2007). Autorės nuomone socialinės rizikos veiksnius galima skirstyti į:

- socialinius ekonominius (susiję su žemu materialiniu šeimos lygiu, nedarbu, prastomis gyvenimo sąlygomis);
- socialinius demografinius (susiję su vieno ar abiejų tėvų nebuvimu, pakartotinę santuoka);
- medicininius sanitarinius (susiję su nepalankiomis gyvenimo sąlygomis, neįgaliaisiais šeimoje, įvairiomis lėtinėmis ligomis);
- psichologinius pedagoginius (susiję su tarpasmeninių santykių sutrikimais šeimoje, vertybinę šeimos narių orientacijos deformacija, tėvų ir vaikų susvetimėjimu ir kt.);
- kriminalinius (susiję su žiauriu elgesiu šeimoje, parazituojančiu tėvų gyvenimu, tėvų girtavimu ir kt.).

Taigi, šeimos gali patirti įvairaus pobūdžio socialinės rizikos veiksnius. Socialiniams darbuotojams svarbu ne tik įvardinti kokius rizikos veiksnius patiria šeima, bet ir išsiaiškini jų atsiradimo priežastis, siekiant kokybiškų, šeimos poreikius atitinkančių ir efektyvių paslaugų teikimo užtikrinimo.

Praktiniame socialiniame darbe pastebima, kad paprastai socialiniai darbuotojai susiduria su kompleksu problemų, socialinių rizikų, kurios veikia šeimą, pavyzdžiui: šeimos nariai nedirba, piktnaudžiauja alkoholinių gėrimų vartojimu ir netinkamai prižiūri savo nepilnamečius vaikus. Kondrotaitė (2006) atlikusi socialinę riziką patiriančių šeimų problematikos analizę ir tyrimus kaimo vietovių savivaldybėse, įvardija tokias pagrindines socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų problemas: socialinės rizikos veiksnių veikiamų šeimų skaičiaus didėjimas; alkoholio vartojimo ir nedarbo ryšis; vaikų, gyvenančių socialinę riziką patiriančiose šeimose, polinkis į nusikalstamumą ir jų įtraukimas į kontrabandinį nelegalių prekių gabenimą. Ivanauskienė (2008) nurodo, kad probleminėse šeimose vyrauja žema visų šeimos narių savivertė, nėra ryšio tarp šeimos narių ir jų aplinkos, tėvai netinkamai prižiūri ir auklėja savo vaikus vyrauja prasta tarpusavio komunikacija, dėl to socialinis darbuotojas, kuris dirba su šeimomis, turi ne tik gebėti bendrauti su įvairius sunkumus išgyvenančiais asmenimis, bet ir skatinti atvirą bendravimą pačioje šeimoje. Taigi, atsižvelgiant į tai, kad šeimos patiria įvairialypius socialinės rizikos veiksnius ir siekiant juos panaikinti bei išspręsti šeimos problemas, socialinis darbuotojas, dirbantis su šeima, turėtų išsiaiškinti pirmines jų atsiradimo priežastis, atkreipiant dėmesį į šeimos funkcionavimo aspektus, tarpusavio santykius bei pažvelgti į individualius šeimos gebėjimus spręsti problemas.

Apibendrinant įstatymuose pateiktas sąvokas ir įvairių autorių požiūrį, galima teigi, kad rizikos veiksnių atsiradimas šeimoje gali būti nulemtas socialinių, demografinių, ekonominių, medicininių, psichologinių, pedagoginių bei kt. veiksnių. Socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų tinkamas funkcionavimas yra sutrikdytas, dėl to šeimai iškyla rizika atsidurti socialinėje atskirtyje. Rizikos veiksnių atsiradimas įtakoja šeimos susidūrimą su įvairiomis problemomis, tai priklausomybės, krizės, nedarbas, sunki materialinė šeimos padėtis, konfliktiški šeimos narių tarpusavio santykiai, socialinių įgūdžių stoka, smurtas, netinkamas vaikų ugdymas, negebėjimas spręsti savo problemas savarankiškai ir kt. Problemos, su kuriomis susiduria šeimos, veikiamos socialinės rizikos veiksnių, yra įvairialypės, apimančios skirtingas sritis, todėl pagalba šeimai turėtų būti kompleksinė, kitaip tariant, socialinės, sveikatos priežiūros, švietimo, psichologinės ir

kt. pagalbos priemonių derinys, padėsiantis šeimai sudaryti tinkamas gyvenimo sąlygas vaikams, užtikrinant jų saugumą bei kokybišką visos šeimos funkcionavimą ir gerovę.

1.2. Socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų situacija Lietuvoje

Analizuojant Lietuvos statistikos departamento 2019 metų duomenis apie socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų padėtį paaiškėjo, kad Lietuvoje, į socialinės rizikos šeimų, auginančių vaikus, apskaitą įtrauktų šeimų ir jose augančių vaikų skaičius turėjo tendenciją mažėti (1 lentelė).

1 lentelė. Socialinės rizikos veiksnius patiriančios šeimos ir jose augantys vaikai

	2013 m.	2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.
Šeimų skaičius	10 235	9 930	9 757	9 676	9 786
Vaikų jose skaičius	20 664	19 668	19 043	18 756	18 415

Šaltinis: *Lietuvos statistikos departamentas, 2019.*

Nors lyginant 2016 m. ir 2017 m. rodiklius matyti, kad šeimų skaičius padidėjo, tačiau svyravimas nežymus, o bendri šeimų skaičiai vis dar išlieka dideli. Lyginant tuos pačius metus matome, kad nepaisant šeimų skaičiaus padidėjimo, vaikų skaičius šeimose ir toliau mažėjo, tai galėjo įtakoti gimstamumo sumažėjimas, kuris, remiantis statistikos departamento 2019 m. duomenimis, 2016 m. siekė 30623 gimusiųjų, o 2017 m. sumažėjo iki 28696 gimusiųjų.

Šioje vietoje svarbu paminėti, jog pateikti tik oficialūs statistiniai rodikliai šeimų, kurios buvo įtrauktos į socialinę riziką patiriančių šeimų, auginančių vaikus apskaitą, tačiau nėra neįtrauktos stebimos, mažesnę riziką patiriančios šeimos, su kuriomis savivaldybėse dirbamas prevencinis darbas. Iš to daroma išvada, kad šeimų, kurios patiria skirtingus socialinės rizikos veiksnius, skaičiai yra daug didesni.

Šeimos, į socialinę riziką patiriančių šeimų, auginančių vaikus apskaitą įtraukiamos dėl skirtingų priežasčių: tėvų girtavimo, psichotropinių medžiagų vartojimo; vaiko priežiūros įgūdžių stokos; vaikui nustatytos laikinosios globos; netinkamo paramos naudojimo; tėvų prievartos prieš vaikus; laikino tėvų valdžios apribojimo ir vaikui nustatytos nuolatinės globos; tėvų piktnaudžiavimo azartiniais žaidimais; kitų priežasčių (2 lentelė).

2 lentelė. Socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų įtraukimo į apskaitą priežastys

	Šeimų skaičius	Vaikų jose skaičius
Dėl tėvų girtavimo, psichotropinių medžiagų vartojimo	3 899	7 074
Dėl tėvų vaiko priežiūros įgūdžių stokos	4 634	9 551
Dėl vaikui nustatytos laikinosios globos	520	475
Dėl netinkamo paramos naudojimo	29	72
Dėl tėvų prievartos prieš vaikus	239	478
Dėl laikino tėvų valdžios apribojimo ir vaikui nustatytos nuolatinės globos	84	88
Dėl tėvų piktnaudžiavimo azartiniais žaidimais	–	–
Dėl kitų priežasčių	381	677

Šaltinis: *Lietuvos statistikos departamentas, 2019.*

Pagal pateiktus duomenys matyti, kad viena dažniausiai pasitaikančių šeimos įtraukiamo į socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų, auginančių vaikus apskaitą priežasčių yra tėvų girtavimas ir psichotropinių medžiagų vartojimas. Šimaitis ir Davidavičienė (2011) ištyrė tėvų nuostatas dėl savo vaidmens puoselėjant šeimoje vertybes ir siekiant formuoti neigiamą požiūrį į psichiką veikiančių medžiagų vartojimą. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad svarbus veiksnys, ugdant vaikų neigiamą požiūrį į psichiką veikiančių medžiagų vartojimą, yra tokių nuostatų ir vertybių šeimoje formavimas, o tėvų ar bent vieno iš šeimos narių rūkymas, piktnaudžiavimas alkoholiu, trukdo tokių vertybinių nuostatų formavimui. Tėvų požiūris į psichiką veikiančias medžiagas bei jų pačių elgesys formuoja teigiamą arba neigiamą vaikų požiūrį į vertybes ir blaivybę (Šimaitis ir Davidavičienė, 2011). Taigi, daroma prielaida, kad alkoholio ar kitų psichotropinių medžiagų vartojimas šeimoje gali įtakoti vaiko pasirinkimą taip pat vartoti atitinkamas medžiagas ateityje.

Kita dažniausiai pasitaikanti priežastis, dėl kurios šeimos buvo įtraukiamos į socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų, auginančių vaikus apskaitą – tai tėvų vaiko priežiūros įgūdžių stoka. Statistiniai duomenys neparodo, kokių būtent įgūdžių, prižiūrint vaikus, stokoja tėvai, tačiau galima numanyti, kad tai tėvystės įgūdžiai ar kiti socialiniai įgūdžiai, kurie įtakoja vaikų priežiūrą. Vosylienė (2009) socialinius įgūdžius apibūdina kaip verbalinio ir neverbalinio elgesio seką, kuri yra susijusi su aplinkinių elgesiu. Autorės nuomone, socialiniai įgūdžiai pasireiškia asmens gebėjimais prisitaikyti prie visuomenės ir elgtis joje pozityviai, bei gebėjimu susidoroti su poreikiais ir problemomis kasdieniniame gyvenime. Asmuo įgauna socialinius įgūdžis modeliuodamas, stebėdamas aplinkinių elgesį bei gaudamas grįžtamąjį ryšį apie savo elgesį (Vosylienė, 2009). Gudžinskienė (2011) nurodo, kad socialiniai įgūdžiai pasireiškia ir formuojasi veikloje kai pats individas aktyviai veikia. Kavaliauskienė (2014) pažymi, kad šeimai reikalingi įgūdžiai susiję su: bendravimu, problemų sprendimu, konfliktų sprendimu, savo turimo pranašumo sustiprinimu, nes svarbu mokėti prisitaikyti prie pokyčių, kadangi šeimoms dažnai

būdingi giliai įsišaknijęs neigiami funkcionavimo būdai. Negebėjimas bendrauti, spręsti konfliktus šeimoje įtakoja tarpusavio santykių, pozityvaus vaikų auklėjimo problemas. Be minėtų įgūdžių stokos šeimoje gali trūkti ir kasdienio gyvenimo įgūdžių, tai nemokėjimas tvarkytis namų buityje, apmokėti sąskaitas, apsipirkti, negebėjimas paruošti maisto, nemokėjimas tinkamai prižiūrėti vaikus. Tokių įgūdžių trūkumas sudaro nepalankias sąlygas vaikams augti ir vystytis šeimoje. Analizuojant statistinius duomenys (2 lentelė) dėl tėvų vaiko priežiūros įgūdžių stokos į socialinės rizikos šeimų apskaitą 2017 m. iš viso buvo įtrauktos 4634 šeimos, kuriose augo 9551 vaikai ir tai dažniausiai pasitaikanti įtraukimo į apskaitą priežastis.

Kita nereta priežastis, dėl kurios šeima įtraukiama į socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų, auginančių vaikus apskaitą – tai laikinosios globos nustatymas vaikui. Alifanovienė ir Tautkutė (2006) nurodo, kad vaiko globa paprastai suprantama kaip „vaiko atskyrimas nuo probleminių tėvų“, o vaiko laikinosios globos tikslas yra vaiko sugrąžinimas į šeimą. Brandon ir Thoburn (2008) nurodo, kad pagrindinės vaikų paėmimo iš šeimos priežastys, tai tėvų netinkamas elgesys jų atžvilgiu, vaikų užgauliojimas ar nepriežiūra. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (2000) 3.254 straipsnis nurodo, kad vaiko laikinoji globa (rūpyba) nustatoma, kai vaiko:

1) tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų yra dingę ir jų ieškoma (kol teismas tėvus pripažins nežinia kur esančiais arba paskelbs mirusiais);
2) tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų laikinai negali rūpintis vaiku dėl abiejų tėvų ar vieno iš jų ligos, suėmimo, bausmės atlikimo ar kitų svarbių priežasčių;
3) tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų nesirūpina, nesidomi vaiku, netinkamai auklėja, naudoja smurtą arba kitaip piktnaudžiauja tėvų valdžia ir dėl to kyla pavojus vaiko fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam vystymuisi ir saugumui.

Dar viena, nuo pastarosios neatsiejama, šeimos įtraukimo į socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų apskaitą priežastis yra tėvų prievarta prieš vaikus. Kujalis (2004) nurodo, kad baudžiamojoje teisės teorijoje prievarta skirstoma į dvi rūšis: fizinę ir psichinę. Fizinė prievarta gali būti nukreipta į gyvybės atėmimą, sveikatos sutrikdymą, skausmo, bejėgiškumo būklės ar fizinės kančios sukėlimą bei laisvės atėmimą, o psichinė prievarta nedaro matomos žalos organizmui, bet paveikia psichiką, sukeliant baimės, pykčio, pasipiktinimo jausmus (Kujalis, 2004). Pasak autoriaus, ilgalaikis ar nuolatinis psichinės prievartos taikymas gali įtakoti fizinius organizmo pokyčius, tokius kaip psichinė liga ar kiti sveikatos sutrikdymai.

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme (1996) smurtas prieš vaiką apibrėžiamas kaip „veikimu ar neveikimu vaikui daromas tiesioginis ar netiesioginis tyčinis fizinis, psichologinis, seksualinis poveikis, jeigu dėl to vaikas mirė, buvo sutrikdyta jo sveikata, normali raida, jam sukeltas skausmas ar pavojus gyvybei, sveikatai, normaliai raidai ar pažeminta vaiko garbė ir (ar) orumas. Smurtu prieš vaiką taip pat laikoma vaiko nepriežiūra. Smurtu nelaikomi veiksmai, kuriais prieš vaiką panaudojama fizinė jėga ir vaikui sukeliamas fizinis ar psichinis skausmas, kai šiais veiksmais siekiama išvengti didesnio pavojaus vaiko saugumui, sveikatai ar gyvybei ir to negalima pasiekti kitomis priemonėmis“. Iš pateikto smurto apibrėžimo galima įžvelgti sąsajas su anksčiau aprašytu prievartos taikymu, taigi galima daryti prielaidą, kad tėvų prievarta prieš vaikus yra prilyginama smurtui.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis (2019) 2017 m. pabaigoje buvo gauta 4401 pranešimų apie smurtą prieš vaikus, iš jų 1541 pranešimai dėl fizinio smurto, 2719 – dėl psichologinio smurto, 141 – dėl seksualinio smurto. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus ataskaitoje (2018) minima, kad 2017 metais buvo atlikti tyrimai, kurių metu vertinti 824 galimi vaiko teisių pažeidimo atvejai, iš jų – pasitvirtino 272 atvejai. Iš jų 88 tirti atvejai dėl smurto prieš vaiką, iš kurių pasitvirtino 20 atvejų. Tyrimai parodė, kad:

- 5 smurto atvejai šeimose; smurtavo – pilnamečiai asmenys;
- 7 smurto atvejai švietimo įstaigose; smurtavo pilnamečiai asmenys (3) ir vaikai (4);
- 4 smurto atvejai globos įstaigose; smurtavo – vaikai;
- 4 smurto atvejai kitose vietose; smurtavo – pilnamečiai asmenys (2) ir vaikai (2).

Išskiriamos šios smurto prieš vaiką formos:[1]

1. fizinis smurtas – tyčinis fizinis veiksmas ar veiksmai prieš vaiką, taip pat fizinė bausmė, jeigu dėl to vaikas mirė, buvo sutrikdyta jo sveikata ar normali raida arba buvo sukeltas skausmas ar pavojus vaiko gyvybei, sveikatai ar normaliai raidai arba pažeminta vaiko garbė ir (ar) orumas;
2. psichologinis smurtas – tyčinis sistemingas vaiko teisės į identiškumą pažeidinėjimas, vaiko žeminimas, patyčios, gąsdinimas, būtinos vaiko normaliai raidai veiklos trikdymas, asocialaus elgesio skatinimas ar kitokia nefizinio kontakto elgsena (veiksmai ar neveikimas), dėl kurios vaikas mirė, buvo sutrikdyta jo sveikata ar

[1] Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas Nr. I-1234. (1996). *Valstybės žinios*, 33-807.
[2] Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos raštas savivaldybėms Nr. (19.6-33) SD-2629 Dėl Atvejo vadybos ir pagalbos šeimoms organizavimo savivaldybėse (2018). Prieiga per internetą: https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/seima/VTAS-

normali raida arba sukeltas pavojus vaiko gyvybei, sveikatai, normaliai raidai ar pažeminta vaiko garbė ir (ar) orumas;

3. seksualinis smurtas – tyčinės nusikalstamos veikos, kaip jos apibrėžiamos Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XXI skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui“, padaromos vaikui, taip pat pelnymasis iš vaiko prostitucijos, vaiko įtraukimas į prostituciją ar įtraukimas dalyvauti pornografinio pobūdžio renginyje, pornografijos rodymas vaikui, vaiko vertimas užsiimti prostitucija, vaiko išnaudojimas pornografijai ar disponavimas pornografinio turinio dalykais, kuriuose vaizduojamas vaikas arba asmuo pateikiamas kaip vaikas, ar vaiko įtraukimas į seksualinę vergovę ir kitos vaiko seksualinio išnaudojimo formos;
4. nepriežiūra – tėvų ar kitų vaiko atstovų pagal įstatymą ar už vaiko priežiūrą atsakingo asmens nuolatinis vaikui būtinų fizinių, emocinių ir socialinių poreikių netenkinimas ar aplaidus tenkinimas, dėl kurio vaikas mirė, buvo sutrikdyta jo sveikata ar normali raida arba sukeltas pavojus vaiko gyvybei, sveikatai ar normaliai raidai.

Anot Ivanauskienės (2012) smurtas neigiamai veikia vaiką ir sąlygoja jo išgyvenamą trauminę patirtį. Iš smurto prieš vaiką formų aprašymo matyti, kad įtakoja įtaką tiek fizinę, tiek psichinę sveikatą, o smurto pasekmės gali būti labai rimtos (sukeltas pavojus vaiko gyvybei) ar net tragiškos (mirtis).

Jonynienė (2005) nustatė, kad vaikai šeimoje patiria įvairaus pobūdžio smurtą: pašaipą, kritiką, fizinį smurtą, kurio lygis priklauso nuo tėvų išsilavinimo, užimtumo, nesaikingo alkoholio vartojimo ir šeimos finansinės padėties. Vaikystėje patiriamas smurtas ateityje sąlygoja saugumo jausmo nebuvimą, o patirtos tėvų ir artimųjų netektys, vaiko atskyrimas nuo šeimos, emocinių ryšių su tėvais stoka, įtakoja vaiko asmenybės formavimąsi ir daro įtaką būsimam šeimyniniam gyvenimui (Ivanauskienė, 2012).

Kita priežastis, dėl kurios šeima buvo įtraukiama į socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų, auginančių vaikus apskaitą– netinkamas paramos panaudojimas. Dėl šios priežasties į apskaitą 2017 m. viso buvo įtrauktos 29 šeimos, kuriose augo 29 vaikai. Statistiniai duomenys (2 lentelė) rodo, kad tai gana retai pasitaikanti įtraukimo priežastis. Bartkutė ir Čižikienė (2012) įvardija, kad socialinė parama teikiama šeimoms, kurios negali gyventi pilnavertiško gyvenimo, ir jos traktuojamos kaip socialinės rizikos veiksnius patiriančios šeimos. Navaičio (2007) teigimu, valstybės parama šeimai – tai piniginių išmokų, kompensacijų bei socialinių paslaugų

visuma, kuria siekiama stiprinti šeimos socialinę instituciją, skatinti gyventojų kokybinį ir kiekybinį atkūrimą, sudaryti prielaidas šeimoms savarankiškai įveikti jų raidos sunkumus ir tai turi įtakos daugelio šeimų funkcionavimui. Taigi, netinkamas paramos naudojimas sutrikdo šeimos funkcionavimą, gilina kitas šeimos problemas, taip sudarant nepalankias sąlygas vaikų poreikių užtikrinimui šeimoje.

Dar viena šeimos įtraukimo į socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų, auginančių vaikus, apskaitą priežastis – laikinas tėvų valdžios apribojimas ir vaikui nustatyta nuolatinė globa. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (2000) 3.180 straipsnis nurodo, kad tėvams vengiant atlikti savo pareigas auklėti vaikus, piktnaudžiaujant tėvų valdžia, žiauriai elgiantis su vaikais, darant žalingą įtaką vaikams savo amoraliu elgesiu arba nesirūpinant vaikais, teismas gali priimti sprendimą dėl laikino ar neterminuoto tėvų valdžios apribojimo. Tokiu atveju, vaikui gali būti nustatyta nuolatinė globa (rūpyba). Laikinas tėvų valdžios ribojimas reiškia, kad tėvams pakeitus savo elgesį, gyvenimo būdą, jie turi galimybę susigrąžinti savo vaiką. Tačiau teismui nusprendus, kad tėvai daro ypatingą žalą vaiko vystymuisi ar visiškai juo nesirūpina, ir nėra duomenų, kad padėtis gali pasikeisti, tėvų valdžia gali būti apribota neterminuotai.

Taigi, dėl šeimoje egzistuojančių problemų, kurios nesprendžiamos, dėl patiriamos įtampos, kuri kartais slopinama smurtu, vartojamu alkoholiu, sutrinka šeimos narių tinkamas funkcionavimas, tarpusavio bendravimas bei šeimos sąveika su aplinka, dėl to, šeima buvo įtraukiama į socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų, auginančių vaikus apskaitą. Kaip jau minėta, ši apskaita yra panaikinta, tačiau darbas su šeimomis, patiriančiomis socialinės rizikos veiksnius, tęsiamas.

2. SOCIALINIS DARBAS SU SOCIALINĖS RIZIKOS VEIKSNIUS PATIRIANČIOMIS ŠEIMOMIS

2.1. Socialinio darbo su socialinės rizikos veiksnius patiriančiomis šeimomis organizavimas

Lietuvos socialinių darbuotojų etikos kodekse (2017) socialinis darbas apibūdinamas kaip profesinė veikla, padedanti asmeniui (šeimai) spręsti savo socialines problemas pagal jų galimybes ir jiems dalyvaujant, nežeidžiant žmogiškojo orumo ir didinant jų atsakomybę, pagrįstą asmens, šeimos ir visuomenės bendradarbiavimu. Socialinio darbo profesinė veikla įgalina žmones, šeimas, bendruomenes ir visuomenę spręsti tarpusavio santykių ir socialines problemas, skatindama socialinę kaitą, gerindama gyvenimo kokybę ir stiprindama solidarumą bei socialinį teisingumą. Taigi, socialinis darbuotojas, dirbantis su šeima, teikia socialines paslaugas, kurios padeda šeimai spręsi jų problemas ir tinkamai veikti visuomenėje.

Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatyme (2006) socialinės paslaugos apibrėžiamos kaip paslaugos, kuriomis suteikiama pagalba asmeniui (šeimai), dėl amžiaus, neįgalumo, socialinių problemų iš dalies ar visiškai neturinčiam, neįgijusiam arba praradusiam gebėjimus ar galimybes savarankiškai rūpintis asmeniniu (šeimos) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime. To paties įstatymo 13 str. nurodyta, kad savivaldybė atsako už socialinių paslaugų teikimo savo teritorijos gyventojams užtikrinimą, nustatydama socialinių paslaugų poreikį, planuodama ir organizuodama socialines paslaugas, kontroliuodama bendrųjų socialinių paslaugų ir socialinės priežiūros kokybę. Anot Išoraitės (2007) socialines paslaugas teikia paslaugų teikimo institucijos, kurios gali veikti kaip biudžetinės įstaigos, kaip nevyriausybinių organizacijų įstaigos (toliau – NVO), religinės bendruomenės, asociacijos ar privatūs paslaugų teikėjai, tačiau didžioji dalis socialines paslaugas teikiančių organizacijų yra biudžetinės įstaigos, kurių steigėjas savivaldybė. Autorė taip pat nurodo, kad dalis savivaldybės lėšų, skirtų socialinėms paslaugoms, turėtų būti numatyta paslaugų pirkimui iš NVO ar privačių paslaugų teikėjų. Pasak kitų tyrėjų (Bitinas ir kt., 2010) organizuodamos socialinių paslaugų teikimą, savivaldybės siekia sistemingai dirbti taikant naujas technologijas, pažangiausias valdymo formas, racionaliai skirstant išteklius, užtikrinant kokybišką bei reikalingą personalo sudėtį ir pakankamą darbuotojų kvalifikaciją bei darbo krūvius, o taip pat motyvuojant darbuotojus, siekiant bendradarbiavimo su kitomis socialines paslaugas teikiančiomis ir administruojančiomis institucijomis, NVO, religinėmis bendruomenėmis, fiziniais bei juridiniais asmenimis.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2018)[2], siekdama užtikrinti efektyvesnę pagalbą rizikos veiksnius patiriančioms šeimoms, nurodo, kad pagalbos šeimai organizavimo ir teikimo procesas būtų koordinuojamas socialines paslaugas teikiančiose įstaigose.

Kaip minėta, kad šeima, kuri yra veikiama socialinės rizikos veiksnių, gali turėti kompleksą problemų, kurių teikimui reikalingos koordinuotos paslaugos. Rimkus ir Žemgulienė (2013) pastebi, kad socialinio darbo procese susiduriama su begale įvairių problemų, kurių sprendimui vienos sistemos ar taisyklių rinkinio nėra. Pivorienė ir Abeciūnaitė (2010) akcentuoja, kad socialinio darbo profesijai keliami uždaviniai ir specifiškos klientų problemos reikalauja kompleksinės intervencijos bei aukštos specialistų kvalifikacijos. Pasak Gvaldaitės ir Švedaitės (2005) šeima yra kompleksiška, t. y. susideda iš atskirų asmenų, su savitomis problemomis ir poreikiais, todėl į problemų sprendimą reikėtų žiūrėti globaliai. Jasaitė (2008) teigia, kad siekiant teigiamų pokyčių, socialinės rizikos veiksnius patiriančioje šeimoje, reikalinga ir kitų institucijų pagalba bei nuolatinis skirtingų institucijų bendradarbiavimas, sudarant kvalifikuotų specialistų komandą. Pasak Ivanauskienės (2012), norint ugdyti šeimos narių psichologinius bei socialinius įgūdžius reikalinga visa komanda, kuri būtu sudaryta iš: psichologų, socialinių darbuotojų, socialinių pedagogų bei kitų sričių specialistų. Bardauskienė (2016) taip pat nurodo, kad paprastai šeimos patiriančios socialinės rizikos veiksnius yra „multiprobleminės“ ir reikalauja darnaus bei sistemingo specialistų komandos, bei visos sistemos veikimo. Socialinio darbo profesija siekia aukštu lygiu spręsti visuomenės jai patikėtus uždavinius, todėl socialinis darbuotojas savo profesinėje veikloje privalo remtis preciziška metodologija, antraip kyla pavojus, kad dirbsime chaotiškai, nesistemingai, pasikliaudami vien asmenine intuicija, nuojauta, laikysimės skirtingų vertybinių nuostatų (Gvaldaitė ir Švedaitė, 2005). Ivanauskienė (2012) nurodo, kad norint pasiekti socialinio darbo tikslus ir uždavinius reikalinga į ilgalaikę asmens ir visuomenės kaitą orientuota valstybės programa, kuri nagrinėtų socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų atsiradimo priežastis bei padėtų atrasti tinkamus problemų sprendimo būdus. Taigi, apibendrinant autorių nuomones galima teigti, kad siekiant išspręsti socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų problemas, socialinis darbas turėtų būti organizuojamas vadovaujantis socialinio darbo metodais, į pagalbos šeimai procesą įtraukiant kitų sričių specialistus.

[2] Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos raštas savivaldybėms Nr. (19.6-33) SD-2629 Dėl Atvejo vadybos ir pagalbos šeimoms organizavimo savivaldybėse (2018). Prieiga per internetą: https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/seima/VTAS-centralizacija/rastas%20savivaldybems%20del%20atvejo%20vadybos.pdf

Johnson ir Yanca (2010) socialinio darbo praktiką įvardija kaip sudėtinį procesą, kurio tikslas kartu su klientu išspręsti jo problemas, o šį procesą sudaro keli teoriškai atskirti, bet praktikoje tarpusavyje glaudžiai susiję etapai, kurie pritaikomi darbe su asmeniu, grupe ir bendruomene. Gudžinskienė, Augutavičius ir Višnevskienė (2016) pastebėjo, kad skirtingi mokslininkai socialinio darbo etapus įvardija ne vienodai, be to gali skirtis pateikiamų etapų skaičius, bet kaip labiausiai paplitusį ir universaliai naudojamą nurodo Sutton (1999) pasiūlytą socialinio darbo proceso suskirstymą į 4 pagrindinius etapus. Sutton (1999) pristato visokeriopų tikslų siekiantį darbo su žmonėmis procesą, kurį vadina ASPIRE modeliu, kur:

- AS (assessment) tai įvertinimas;
- P (planning) tai planavimas;
- I (intervention) tai veikla / įgyvendinimas;
- RE (review and evaluation) tai tikrinimas ir rezultatų apžvelgimas.

Gudžinskienė, Augutavičius ir Višnevskienė (2016) nurodo, kad praktikoje beveik neįmanomas šių etapų atskyrimas, dėl jų glaudaus ryšio viso pagalbos proceso metu, etapų atkyrimas įmanomas tik teoriniame lygmenyje, dėl to autoriai šiuos etapus vaizduoja kaip ciklą, veikiantį ratu, o šių etapų tarpusavio sąveiką įvardiją kaip atvejo vadybos procesą. Raipa ir Čepuraitė (2017) atvejo vadybą įvardija kaip būdą teikti paslaugas, kuris užtikrina, kad klientui, kuris turi sudėtingų problemų, būtu laiku ir tinkamai suteiktos visos reikalingos paslaugos. Pasak Johnson ir Yanca (2010), atvejo vadyba, tai paslaugų koordinavimo metodas, kurį taikydamas darbuotojas, kartu su klientu vertina paslaugų poreikį ir planuoja, organizuoja bei stebi tų paslaugų teikimą. Mokslininkai nagrinėdami atvejo vadybos metodą apibūdina jį kaip vieną iš labiausiai paplitusių, inovacinių socialinio darbo metodų, kurį taikydamas, socialinis darbuotojas (atvejo vadybininkas), siekia užtikrinti paslaugos gavėjo ryšius su paslaugų ir įstaigų tinklais bei koordinuoti skirtingus tinklų komponentus, kad suteiktų tinkamas paslaugas klientui (Gvaldaitė ir Švedaitė, 2005), procesą, kuris nukreiptas ne tik į individualaus kliento biopsichosocialinės situacijos keitimą, o ir į valstybėje esančios socialinės sistemos pokyčius (Pivorienė, 2007). Pažymima, kad atvejo vadybininkas su klientu pirmiausia turi užmegzti pagalbos santykį, tuomet įvertinti kliento poreikius ir prieinamus išteklius, o tada rasti geriausią problemos sprendimo būdą bei padėti klientui ją išspręsti, nuolat stebint ir koreguojant procesą (Pivorienė, 2007), prisiimant atsakomybę už atvejį, koordinuojant veiksmus, visus atvejyje dalyvaujančius subjektus vedant prie kartu numatyto tikslo, kartais naudojant derybų principą ir taip siekiant visapusiško kliento, jo šeimos ir aplinkos įtraukimo, garantuojant išteklių panaudojimą bei užtikrinant pagalbos

tęstinumą (Gvaldaitė ir Švedaitė, 2005). Taigi, apibendrinant autorių nuomones galima teigti, kad atvejo vadybos metodas yra pritaikomas dirbant su įvairiomis klientų grupėmis, apima visų klientui reikalingų teikti paslaugų poreikio nustatymą bei tolimesnį koordinavimą ir kas bene svarbiausia, tai kad į pagalbos procesą įtraukiamas pats klientas bei jo aplinka ir garantuojamas pagalbos tęstinumas.

Lietuvoje nuo 2018 liepos 1 d. įsigaliojo naujos redakcijos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (1996), kuriame reglamentuota, kad į socialinio darbo su šeima organizavimą įvedamas atvejo vadybos procesas. Minėtasis įstatymas apibrėžia atvejo vadybos procesą, kaip atvejo vadybininko koordinuojamą kompleksinės pagalbos vaikui ir jo atstovams pagal įstatymą organizavimą bei teikimą, siekiant jiems padėti įveikti iškilusius socialinius sunkumus, kurių sėkmingas sprendimas sudarytų prielaidas išvengti galimų vaiko teisių pažeidimų ir sudarytų sąlygas savarankiškai užtikrinti vaiko teises bei teisėtus interesus. Iš šio apibrėžimo matyti, kad socialinis darbuotojas, dirbantis su šeima visų pirma orientuojamas į vaiką bei jo poreikių užtikrinimą šeimoje. Kitaip tariant, socialinis darbuotojas darbui su šeimomis, patiriančiomis socialinės rizikos veiksnius, teikia socialines paslaugas toms šeimoms, kurios augina nepilnamečius vaikus, o jei šeimoje tokių asmenų nelieka, darbas ir paslaugų teikimas yra nutraukiamas. Šioje vietoje įžvelgiama spraga, nes nebūtinai nuo to momento, kai vaikas sulaukia pilnametystės, nebelieka socialinės rizikos veiksnių, veikiančių šeimą, tačiau darbo tęstinumo nėra ir šeimoms, kurioms buvo teikiama socialinio darbuotojo pagalba, tenka savarankiškai spręsti savo problemas. Taigi, nukrypstama nuo Gvaldaitės ir Švedaitės (2005) įvardintos atvejo vadybos proceso funkcijos užtikrinti paslaugų tęstinumą. Be to Motiečienė (2012) sutinka, kad orhanizuojant socialines paslaugos turėtu būti užtikrintas ir jų teikimas tol, kol išlieka poreikis jų gavimui. Žinoma, lieka dalis specialistų, kurių paslaugos prieinamos ir neturint vaikų šeimoje, tai savivaldybių socialinės paramos skyriuose, psichikos sveikatos centruose, neįgaliųjų užimtumo centruose, užimtumo tarnybose dirbančių darbuotojų teikiamos paslaugos. Bet minėtos įstaigos informuoja, konsultuoja ir teikia tam tikras individualias, pavienes paslaugas asmenis, tačiau nesiorientuoja į kompleksinių paslaugų teikimą klientams ir jų šeimoms.

Remiantis Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu dėl atvejo vadybos tvarkos aprašo patvirtinimo Nr. A1-141. (2018) (toliau – atvejo vadybos tvarkos aprašas), socialines paslaugas teikianti įstaiga, gavusi pranešimą apie galimą kompleksinių paslaugų poreikį vaikui ar jo šeimai, paskiria atvejo vadybininką ir socialinį darbuotoją, jei toks dar nebuvo paskirtas. Atvejo vadybininko užduotis suorganizuoti atvejo nagrinėjimo posėdį, o iki

pirmojo posėdžio, pasitelkiant socialinį darbuotoją, dirbantį su šeima, surinkti visą atvejo vadybos procesui reikalingą informaciją apie vaiką, jo šeimą ar kitus vaikui svarbius asmenis ir atlieka šeimos poreikių pagalbai vertinimą. Gudžinskienė, Augutavičius ir Višnevskienė (2016) įvertinimą įvardija kaip vieną svarbiausių socialinio darbo veiklos organizavimo mechanizmų, kurio pagrindu yra užmezgamas darbinis santykis su klientu, renkama informacija, susijusi su kliento situacija, vėliau ta informacija yra analizuojama ir interpretuojama, keliamos hipotezės apie problemų atsiradimo priežastis ir priimami sprendimai dėl tolimesnių socialinio darbuotojo ir kliento veiksmų, sprendžiant problemą. Pivorienės (2007), Gudžinskienė, Augutavičius ir Višnevskienė (2016) teigimu, įvertinimo procesas tęsiasi nuolat, nes viso proceso metu yra gaunama nauja informacija, kuri analizuojama, interpretuojama bei numatomas tam tikrų sprendimų priėmimas kiekviename iš vėlesnių socialinio darbo praktikos etapų. Įvertinimo metu socialinis darbuotojas, rinka duomenys, analizuoja kliento problemas, remiantis teoriniais teiginiais, apibendrina turimą informaciją, daro išvadas, dėl galimų nepatenkintų poreikių ir tuo pačiu įvertina kliento situaciją, galimas paslaugas bei reikalingus išteklius, siekiant kliento poreikių patenkinimo (Pivorienė, 2007). Gudžinskienė, Augutavičius ir Višnevskienė (2016) nurodo, kad įvertinimo metu siekiame atlikti socialinės paramos tinklo analizę, įvertinti poreikius, sudaryti pagal schemą šeimos socialinių ryšių žemėlapį, išskirti stiprybes ir trūkumus bei galimus pagalbos organizavimo resursus. Atvejo vadybos tvarkos apraše (2018) taip pat nurodoma, kad vertinant šeimos poreikius pagalbai, pagal nustatytas sritis turi būti įvertinami ir socialinės rizikos veiksniai, veikiantys šeimą, taip pat vaiko ir šeimos apsaugos faktoriai, kurie gali kompensuoti socialinės rizikos veiksnius. Taigi, svarbu rinkti tokią informaciją, kuri padėtų geriau suprasti kliento problemas, ryšį su aplinka, tarpusavio santykius, poreikius, rizikas, stipriąsias ir silpnąsias puses, galimus išteklius ir pan. Pivorienė (2007) nurodo, kad paprastai informacija renkama apie kasdieninį gyvenimą ir buitį, finansinę situaciją, užimtumą, sveikatą, socialinius ryšius, laisvalaikį. Atvejo vadybos tvarkos aprašo (2018) 17 p. nurodyta, kad šeimos poreikiai pagalbai vertinami kompleksiškai, vertinant šias sritis:

- Vaiko vystymąsi: vaiko sveikatą (psichinę, fizinę), vaiko ugdymą, šeimos socialinius santykius bei vaiko emocinę ir elgesio raidą;
- Tėvystės įgūdžius: vaiko priežiūrą, vaiko saugumą, emocinį palaikymą ir pozityvų auklėjimą;
- Socialinius veiksnius: šeimos situaciją, išplėstinę šeimą, šeimos gyvenimo sąlygas, užimtumą, pajamas, šeimos socialinį įsitraukimą ir vietos bendruomenės išteklius.

Toks vertinamų sričių suskirstymas iš esmės atitinka Pivorienės (2007) nurodytas kliento situacijos vertinimo sritis. Vertinant šeimos poreikius pagalbai, atliekama atvejo vadybininko turimų / gautų dokumentų apie vaiką ir šeimą analizė, inicijuojamas pokalbis su šeima (apie esamas problemas, pagalbos poreikį, atvejo vadybos proceso inicijavimo priežastis, etapus, šeimos ir specialistų funkcijas pagalbos procese ir pan.), atliekama šeimos stebėsena jos gyvenamojoje aplinkoje (Atvejo vadybos tvarkos aprašas, 20 p., 2018). Pokalbio su šeima inicijavimas atitinka Pivorienės (2007) nurodomus įvertinimo etapo uždavinius, keliamus atvejo vadybininkui, tai:

- supažindinti klientą su atvejo vadybos procesu (aptariant pagrindinius atvejo vadybos proceso tikslus ir principus, pabrėžiant į klientą orientuoto proceso ypatumus, apsisprendimo laisvę, konfidencialumą ir kt.);
- paaiškinti kliento įsitraukimo ir aktyvaus dalyvavimo svarbą (atskleisti, kad įsitraukimas į atvejo vadybos procesą ir aktyvus dalyvavimas jame padės pačiam klientui geriau patenkinti jo poreikius);
- susipažinti su klientu kaip asmeniu (sužinoti individualius kliento poreikius, gebėjimus, asmenines savybes, patirtį);
- suteikti visą reikiamą informaciją (klientas turi žinoti ir valdyti visą su juo susijusią informaciją bei įsitikinti, kad klientas ją suprato ir galės panaudoti tolimesniame atvejo vadybos procese).

Autorė teigia, kad atvejo vadybininkas gali susidurti su kliento atsargumu, priešiškumu, nenoru įsitraukti, tačiau to nereikėtų vertinti kaip netinkamo ar nesuprantamo elgesio, nes tai natūrali reakcija į nepažįstamą situaciją, ypač todėl, kad liečiamas ir asmeninis, privatus gyvenimas, taip pat tokį elgesį gali lemti ne savanoriškas dalyvavimas atvejo vadybos procese, o jei dalyvavimas savanoriškas, tai gali būti dar neįsisąmonintas (Pivorienė, 2007).

Pivorienė (2007), Gudžinskienė, Augutavičius ir Višnevskienė (2016) pažymi, kad įvertinimo procesas priklauso nuo pirminio kontakto tarp kliento ir socialinio darbuotojo užmezgimo, o kiekvieno kliento elgesys šio etapo metu priklauso nuo jo šeimos istorijos, socialinės aplinkos ir ateities lūkesčių (vizijos), todėl informacija turėtų būti renkama ilgesnį laiką, šiam procesui gali užtekti vieno susitikimo, o gali prireikti 3 – 4 susitikimų, kelių savaičių bėgyje. Tačiau atvejo vadybos tvarkos aprašo (2018) 7 p. nurodo, kad atvejo vadybininkas, nuo jo paskyrimo nagrinėti šeimos atvejį, turi 7 darbo dienas tam, kad suorganizuotų pirmąjį posėdį, tai reiškia, kad turi 7 darbo dienas visam informacijos rinkimo ir įvertinimo etapui. Taigi, toks

terminas neatitinka mokslininkų rekomendacijos dėl individualaus kiekvieno kliento vertinimo ir informacijos rinkimo ilgesnį laiką.

Pasak Gudžinskienės, Augutavičiaus ir Višnevskienės, (2016) įvertinimas - tai toks procesas, kurio metu bandome suvokti kliento problemas, keliame hipotezes apie šių problemų atsiradimo priežastis, sprendžiame apie poreikį imtis tam tikros intervencijos, planuojame pokytį ir iš esmės organizuojame patį socialinio darbo praktikos procesą. Atvejo vadybos metodas remiasi individualiu požiūriu į kiekvieną klientą, kur atvejo vadybininko pareiga padėti klientui apsispręsti kurios paslaugos labiausiai atitinka jo poreikius ir tikslus (Raipa ir Čepuraitė, 2017). Atvejo vadybos tvarkos aprašo 18 ir 19 p. nurodyta, kad vertinant šeimos poreikius pagalbai, pagal anksčiau išvardintas sritis (vaiko vystymąsi, tėvystės įgūdžius, socialinius veiksnius) taip pat yra įvertinami socialinės rizikos veiksniai, veikiantys šeimą ir jų reiškimosi šeimoje lygiai, pagal kuriuos nustatomi šeimos poreikiai pagalbai. Taigi, atsižvelgiant į socialinės rizikos veiksnių reiškimosi lygį šeimoje yra nusprendžiama dėl: prevencinės pagalbos ir (ar) bendruomenėje teikiamų paslaugų; ankstyvosios intervencijos ar intensyvios intervencinės pagalbos poreikio šeimai.

Praktikoje įvertinimą gali būti sudėtinga atskirti nuo intervencijos, nes įprasta konsultacija, kurios metu renkama informacija, gali taip pat būti ir intervencinė veikla, kurios metu klientas, kalbėdamas apie savo problemas, geriau jas suvokia, pats įsivardina jų atsiradimo priežastis, ir gali nuspręsti imtis veiksmų problemų sprendimui, tai įgalina klientą, padeda jam pasijausti valdančiu savo situaciją ir galinčiu siekti pokyčio (Gudžinskienė, Augutavičius ir Višnevskienė, 2016). Sutton (1999) teigia, kad asmens įtraukimas į veiksmo planavimą, iš kurio atsiranda bendrų tikslų siekimas, yra daug veiksmingesnis metodas negu sprendimo priėmimas už asmenį. Johanson ir Yanca (2010) taip pat sutinka, kad rengiant planą klientas neturi likti nuošalyje. Pirmojo atvejo vadybos posėdžio tikslas yra išklausyti šeimos narių nuomonę dėl jų situacijos, pagrindinių problemų, galimų jų priežasčių ir sprendimo būdų, išklausyti kitų, su šeima susijusių ir galinčių suteikti pagalbą, specialistų bei asmenų turimą informaciją apie šeimą, ir aptarti pagalbos vaikui ir šeimai tikslus, uždavinius, būdus, priemones, tam, kad sudaryti šeimai pagalbos planą. Pivorienė (2007) planavimą įvardija kaip veiksmų vadovą, kuriame numatoma kas, kaip ir kada turėtų būti padaryta, tuo pačiu planavimas yra mokymo, konsultavimo, elgesio keitimo procesas.

Atvejo vadybos planas apima tokius aspektųus (Pivorienė, 2007):

- tikslo ir uždavinių formulavimas;

- realaus veiklų grafiko sudarymas;
- planui įgyvendinti reikiamų išteklių numatymas;
- galimų trukdžių bei priemonių jiems įveikti radimas.

Atvejo vadybos tvarkos apraše (2018) nurodyta, kad atvejo vadybininkas turi vadovautis nuostata, kad pati šeima gali geriausiai įvardinti savo poreikius ir galimybes, todėl siekiant šeimą įgalinti ir užtikrinti aktyvų įsitraukimą į pagalbos plano sudarymą bei tolimesnį įgyvendinimą, turi būti išklausomi šeimos narių siūlymai ir nuomonės, dėl vykdant atvejo vadybos procesą planuojamų veiksmų ir priemonių. Pasak Johanson ir Yanca (2010) kliento neįtraukimas į planavimą didina nesėkmės galimybę, o iš kliento atimama galimybė pasinaudoti įgalinimu ir pagerinti problemų sprendimo įgūdžius. Atvejo vadybininko pareiga – suteikti klientams visą informaciją apie bendruomenėje teikiamas paslaugas bei jų pobūdį ir ateityje užtikrinti šių paslaugų prieinamumą (Raipa ir Čepuraitė, 2017). Pivorienė (2007) nurodo, kad klientas turi aktyviai dalyvauti planavimo ir sprendimų priėmimo procese ir sutinka, kad klienas, kartu su atvejo vadybininku turi ieškoti bei aptarti įvairias alternatyvas, įvardyti formalios bei neformalios pagalbos šaltinius ir jų panaudojimo galimybes. Rimkus ir Žemgulienė (2013) pažymi, kad veiksniais, lemiančiais pokyčius gali būti šeimos narių įtraukimas, jų konsultavimas, kaimynų, bendruomenės turimo neigiamo požiūrio keitimas, bendradarbiavimas su kliento aplinka. Marcinkevičiūtės ir Petrauskienės (2007) teigimu, socialinis darbas turi būti nukreiptas į kliento aktyvumą, klientas šame procese turėtų tapti aktyviu socialinių paslaugų vartotoju bei aktyviu dalyviu, sprendžiant savo problemas. Taigi, atvejo vadybininkas, išklausęs posėdyje dalyvaujančius asmenis, turėtų pagalbos plane numatyti jų įsipareigojimus ir vykdymo terminus būtinai atsižvelgiant į šeimos narių nuomonę.

Atvejo vadybos tvarkos aprašas (2018) nurodo, kad pagalbos plano sudarymo metu, turi būti atsižvelgiama į socialinės rizikos veiksnius, veikiančius šeimą bei jų reiškimosi lygį, dažnumą, trukmę, priežastis, dėl kurių nėra patenkinami vaiko poreikiai šeimoje, ir galimas sąsajas tarp socialinės rizikos veiksnių, jų atsiradimo priežasčių.

Remiantis atvejo vadybos tvarkos aprašu (2018), atvejo vadybininkas, planuodamas veiksmus ir priemones, turi aiškiai ir suprantamai suformuluoti numatomus ir konkrečius pagalbos plano tikslus ir rezultatus, tuo pačiu aiškiai apibrėžiant visų asmenų atsakomybę, užduotis ir konkrečius vykdytojus bei numatomus įgyvendinimo terminus.

Kuriant pagalbos planą, Pivorienė (2007) rekomenduoja, vadovautis klausimų hierarchija:

- ar šį tikslą klientas gali pasiekti pats? Čia svarbu įvertinti ir panaudoti kliento turimus įgūdžius, o ypač svarbu kelti mažus, konkrečius, realistinius tikslus;
- ar kas nors iš kliento aplinkos gali padėti jam pačiam pasiekti tikslus? Čia siekiama į pagalbos šeimai planą įtraukti kitus asmenis (neformalios pagalbos tinklą), kurie išryškėjo vertinant kliento poreikius ir stiprybes, taip pat svarbus paties kliento noras ir sutikimas dėl kitų asmenų įtraukimo;
- ar tikslą atvejo vadybininkas gali pasiekti kartu su klientu, ar vietoj kliento?

Atvejo vadybos tvarkos apraše (2018) nurodyta, kad pagalbos plane turi būti numatyti tokie pagalbos tikslai ir uždaviniai bei konkrečios pagalbos priemonės, kurios atlieptų kiekvienoje iš vertintų sričių nustatytus socialinės rizikos veiksnius. Tačiau Johanson ir Yanca (2010) akcentuoja, tai, kad problemų kiekis gali būti didelis, todėl reiktų orientuotis tik į tas sritis, kurias pasirinks pats klientas. Pivorienė (2007) sutinka, kad žmonės tobulėja, esant sėkmingiems pasiekimams tose srityse, kurios jiems patiems yra svarbios. Ivanauskienė (2008) nurodo, kad darbant su šeima turi būti nustatytas aiškus ir suprantamas tikslas, atitinkantis šeimos poreikius, nes suprantant vykstančius procesus, darbas tampa veiksmingesnis, efektyvesnis. Siekiant teigiamo pokyčio rekomenduoja pasirinkti ne daugiau kaip 3 tikslus, tačiau svarbu nepamiršti, kad tikslų skaičius priklauso nuo šeimos narių skaičiaus ir jų individualių gebėjimų bei psichologinės būsenos (Johanson ir Yanca, 2010). Sutton (1999) ir Johanson, Yanca (2010) pabrėžia, kad tikslai neturi būti bendri ar per platūs, tačiau, jeigu manoma, kad taip suformuluoti tikslai yra naudingi, tai juos reikėtų skaidyti į mažesnius, trumpalaikius siekinius.

Jau buvo minėta, kad rengiant pagalbos planą šeimai, svarbu numatyti galimus trikdžius ar rizikas, kurios gali įtakoti numatytų priemonių neįgyvendinimą nustatytu terminu, atvejo vadybos tvarkos apraše (2018) nurodyta, kad taip pat svarbu įvardinti pasekmes ar veiksmus, kurių bus imamasi, jeigu asmenys nevykdys plane numatytų savo įsipareigojimų.

Taigi, atvejo vadybos posėdžio metu, išklausius visų dalyvių, susitarus dėl bendrų pagalbos tikslų, numačius uždavinius, pagalbos priemones, įgyvendinimo terminus ir galimas rizikas, yra sudaromas pagalbos šeimai planas. Atvejo vadybos posėdyje, be šeimos narių ir atvejo vadybininko, taip pat gali dalyvauti įvairių sričių specialistai, t. y.: su šeima dirbantis socialinis darbuotojas, sveikatos priežiūros įstaigos specialistas, vaiko ugdymo įstaigos specialistas, policijos pareigūnas, šeimos ir (ar) vaiko gyvenamosios vietos seniūnijos atstovas ar kiti specialistai, vietos bendruomenės nariai, NVO atstovai, galintys suteikti informacijos apie vaiką ir jo šeimą ir (ar) teikti jiems pagalbą. Toks platus dalyvių skaičius sudaro sąlygas teikti

koordinuotas kompleksines paslaugas, kurios visos bus nurodytos toje pačioje vietoje – pagalbos šeimai plane. Sutton (1999) rekomenduoja planavimo etapo pabaigoje dar kartą aptarti sudarytą planą ir visiems dalyviams pateikti po rašytinį plano egzempliorių. Jeigu planas sudarytas atidžiai ir numačius įgyvendinamus tikslus, uždavinius, prieinamas priemones, realius terminus ir kt., tai įgyvendinimo etapas turėtų vykti sklandžiai (Sutton, 1999).

Sudarius pagalbos šeimai planą pereinama prie kito atvejo vadybos proceso etapo t. y. pagalbos šeimai plane numatytų veiklų / priemonių įgyvendinimo ir plano vykdymo stebėsenos. Johanson ir Yanca (2010) teigimu, socialinio darbuotojo veikla gali būti tiesioginė ir netiesioginė. Tiesioginė veikla susijusi su ryšio užmezgimu ir bendravimu su klientais, netiesioginė veikla nukreipta į išorinę klientų sistemą, pagalbos tinklo mezgimą. Tai atspindi jau anksčiau minėtos skirtingos socialinio darbuotojo atliekamas funkcijos, taikant atvejo vadybos metodą. Šioje vietoje svarbu paminėti, kad Lietuvoje, į socialinio darbo proceso organizavimą įvedus atvejo vadybos metodą, šios funkcijos buvo iš dalies atskirtos ir paskirstytos tarp atvejo vadybininko ir socialinio darbuotojo, dirbančio su šeima, tačiau užtikrinamas glaudus jų tarpusavio bendradarbiavimas. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2018)[3], siekdama užtikrinti efektyvesnę pagalbą rizikos veiksnius patiriančioms šeimoms, nurodo, kad atvejo vadybininkai savo funkcijomis yra neatsiejami nuo socialinių darbuotojų, dirbančių su šeimomis, o efektyvus darbas įmanomas tik dirbant komandomis. Taigi, socialinis darbuotojas, dirbantis su socialinės rizikos veiksnius patiriančiomis šeimomis, tiesiogiai dirba su klientais, susitelkdamas į šeimos narių tarpusavio sąveiką ir ryšius su kitais asmenimis, aplinka. Socialinio darbuotojo veikla orientuota į intervenciją ir šeimos įgalinimą, siekti teigiamų pokyčių bei pasinaudoti aplinkoje prieinamais ištekliais (Johanson ir Yanca, 2010). Anot Rimkaus ir Žemgulienės (2013) tradiciniame socialinio darbo proceso apibrėžime išskiriami trys tarpusavyje susiję komponentai: socialinis darbuotojas, klientas ir socialinė aplinka. Nustačius neformalųjį tinklą bei jį įgalinus ir įtraukus į pagalbos procesą būtu suteikta papildomą kokybinė dimensija gerinant tarpusavio santykius ir kuriant bendruomeniškumą (Rimkus ir Žemgulienė, 2013). Tuo tarpu atvejo vadybininkas koordinuoja pagalbos plano įgyvendinimą, šią funkciją vykdo konsultuodamasis dėl plano įgyvendinimo eigos, galimų trukdžių ir pan. su socialiniu darbuotoju, dirbančiu su šeima, bei kitais specialistais, kurie dalyvauja sudarant ir įgyvendinant pagalbos planą (Atvejo

[3] Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos raštas savivaldybėms Nr. (19.6-33) SD-2629 Dėl Atvejo vadybos ir pagalbos šeimoms organizavimo savivaldybėse (2018). Prieiga per internetą: https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/seima/VTAS-centralizacija/rastas%20savivaldybems%20del%20atvejo%20vadybos.pdf

vadybos tvarkos aprašas, 33 p., 2018). Kaip ir planavimo, taip ir įgyvendinimo etape, turėtų būti skatinamas bendradarbiavimas tarp žmonių (Sutton, 1999). Johanson ir Yanca (2010) akcentuoja tai, kad koordinavimas bus veiksmingas ir produktyvus, jeigu visi dalyviai sieks bendro tikslo, supras koordinavimo naudą. Taigi, atvejo vadybininkas turi skatinti bendradarbiavimą tarp skirtingų sričių specialistų. To galima pasiekti tik žinant skirtingų specialistų interesus, teikiamas paslaugas ir funkcionavimo būdus (Johanson ir Yanca, 2010).

Atvejo vadybos tvarkos apraše (2018) nurodyta, kad įgyvendinant pagalbos planą, vykdoma šeimos stebėsena: atvejo vadybininkas, kartu su socialiniu darbuotoju, dirbančiu su šeima, ir kitais specialistais, kurie dalyvauja įgyvendinant pagalbos planą, analizuoja šeimos stiprybes, vaiko ir jo šeimos apsaugos faktorius, kartu su šeima įvertina sėkmingai šeimos narių įvykdytus įsipareigojimus, aplinkybes, kurios padeda šeimai laikytis sutartų įsipareigojimų ir pan. Rimkus ir Kreivinienė (2017) teigia, kad kliento stiprybių išryškinimas gali nulemti pokyčius, geresnius rezultatus. Kliento stiprybės, tai posūkis nuo kliento problemos matymo link jos įvertinimo, kaip klientas sugebėjo išlikti, nepaisant patiriamos kančios ir sunkumų. Ališauskienės (2005) teigimu vertinant vaiką ir jo aplinką, svarbu įžvelgti ne tik socialinės rizikos veiksnius, bet ir įvertinti apsaugos veiksnius, kurie padeda sumažinti riziką, didina šeimos ir kitų ugdytojų galimybes įveikti nepalankias situacijas, skatina šeimos atsparumą.

Pagalbos plano įgyvendinimo etape taip pat svarbu, kad būtu parinktos tinkamos, pakankamos, kliento poreikius atitinkančios ir prieinamos paslaugos. Rimkus ir Kreivinienė (2017) nurodo, kad svarbu atsižvelgti į kliento lūkesčius, norus, tačiau norai trukdantys pagalbos procesui arba žalingi klientui ir jo aplinkai neturėtų būti tenkinami. Pivorienė (2007) akcentuoja, kad įgyvendinant pagalbos šeimai planą sudėtingiau yra tuomet kai aplinkoje nėra socialinio darbuotojo ir kliento kriterijus atitinkančių paslaugų. Tuomet atvejo vadybininkui tenka ieškoti kitų, alternatyvių išteklių ar pagalbos priemonių, paslaugų, arba imtis veiksmų, reikalingų paslaugų teikimo organizavimui kuo arčiau šeimos.

Tyrimai rodo, kad socialinio darbuotojo ir kliento bendradarbiavimas gali paskatinti teigiamus rezultatus, nes su klientu tiesiogiai derinami pokyčių planai, atidžiai stebimi jų vykdymo etapai, pažanga (Eisenstadt, 2011). Anot Raipos ir Čepuraitės (2017), atvejo vadybininkas, bendradarbiaudamas su kitų sričių specialistais gali stebėti pagalbos procesą bei teikiamų paslaugų daromą įtaką kliento gyvenimo kokybei. Pivorienė (2007) sutinka, kad atvejo vadybos proceso stebėsena remiasi bendradarbiavimu tarp proceso dalyvių ir jų dalyvavimu įgyvendinant pagalbos planą. Stebint yra nuolat tikrinama, kaip vykdomas planas, svarbu

kontroliuoti įgyvendinimo eigą, tam, kad laiku užkirsti kelią galimiems sunkumams (Sutton 1999). Kita mokslininkė pažymi, kad atvejo vadybos proceso dalyviai tūrėtu nusiteikti ir teigiamiems, ir neigiamiems netikėtumams bei periodiškai pirminio plano peržiūrai bei korekcijai (Pivorienė, 2007).

Vertinant suteiktos ar teikiamos pagalbos šeimai tinkamumą, pakankamumą, įvertinamas pagalbos lankstumas ir prieinamumas, t. y. ar pagalba vaikui ir jo šeimai prieinama jiems patogiu būdu, patogioje vietoje ir patogiu laiku, taip pat šiame etape gali būti įvertinamas šeimos poreikis papildomų specialistų, įstaigų, organizacijų pagalbai bei išklausoma šeimos narių nuomonė apie jau gautą pagalbą (Atvejo vadybos tvarkos aprašas, 35 p., 2018). Taigi, plano įgyvendinimo etape būtina atsižvelgti į besikeičiančią šeimos situaciją, poreikius ir lanksčiai atsižvelgti į plano koregavimą.

Atvejo vadybos tvarkos apraše (2018) tai pat numatyta, kad atliekant šeimos stebėseną gali būti nustatyta, jog planas nėra įgyvendinamas arba pagalbos planas neigiamai įtakoja šeimos situaciją. Esant tokioms aplinkybėms, atvejo vadybininkas privalo kaip įmanoma greičiau organizuoti atvejo nagrinėjimo posėdį, kurio metu turėtu būti aptartas pagalbos teikimo procesas, išklausyta šeimos ir specialistų, kurie dalyvauja įgyvendinant pagalbos planą, bei kitų atvejo vadybos procese dalyvaujančių asmenų nuomonė, peržiūrėtas ar tikslinamas pagalbos planas.

Taip palaipsniui pereinama prie pasiektų rezultatų tikrinimo arba, kitaip tariant, vertinimo ir rezultatų apžvelgimo etapo. Šioje vietoje, atvejo vadybininkas turėtų organizuoti posėdį, kurio metu būtų peržiūrimas pagalbos šeimai planas. Tokio susitikimo tikslas įvertinti, pagalbos šeimai plano įgyvendinimą, jame numatytų tikslų ir uždavinių pasiekimą, o taip pat aptarti numatytų veiksmų ir priemonių tinkamumą. Pivorienė (2007) nurodo, kad atvejo vadybininkas (socialinis darbuotojas) tampa vis pasyvesniu dalyviu, tuo tarpu klientas turėtų tapti vis aktyvesniu ir gebančiu savarankiškai spręsti savo šeimos problemas. Sutton (1999) nurodo, kad jeigu pagalbos plane numatytos priemonės ir uždaviniai yra įgyvendinti, tuomet siekiama įvertinti ar pasiekti trokštami rezultatai bei kokiu būdu pavyko pasiekti pokyčio. Atvejo vadybos tvarkos aprašo (2018) 37 ir 38 p. nurodyta, kad peržiūrint pagalbos planą, atliekamas ir teiktos pagalbos šeimai efektyvumo vertinimas. Pagalbos efektyvumo vertinime atsižvelgiama į teiktos pagalbos poveikį šeimos situacijai ir socialinės rizikos veiksniams šeimoje. Pagalbos šeimai plano efektyvumo vertinimą atlieka visi atvejo vadybos proceso dalyviai. Be to, atvejo vadybos tvarkos apraše (2018) nurodyta, kad turi būti vertinamas kiekvienas veiksmas ir priemonė, kuri buvo numatyta pagalbos plane. Atliekant vertinimą, kaip ir ankstesniuose etapuose, svarbus šeimos dalyvavimas

ir įsitraukimas bei jų gebėjimas, įvardinti kokios pagalbos plane numatytos priemonės, jų nuomone, paveikė jų šeimos situaciją, kas sekėsi / nesisekė / pavyko / nepavyko. Šiame etape yra du galimi sprendimai: jeigu yra pasiekta trokštamų rezultatų ir šeima išsprendė savo problemas bei yra pajėgi savarankiškai užtikrinti vaiko teises ir teisėtus interesus be specialistų intervencijos ir nebėra socialinės rizikos veiksnių, veikiančių šeimą, tuomet atvejo vadybos procesas gali būti užbaigiamas; jeigu vertinimo metu paaiškėjo, kad dar nepasiekti trokštami rezultatai arba išryškėjo kiti socialinės rizikos veiksniai, veikiantis šeimą, tuomet grįžtama prie pradinio etapo, t. y. poreikių pagalbai įvertinimo, pagalbos plano sudarymo ir tolimesnio įgyvendinimo. Atvejo vadybos tvarkos aprašo (2018) 42.2 p. nurodyta ir kita galima atvejo vadybos proceso užbaigimo priežastis: jeigu „pagalbos plane numatyta ir teikta pagalba nepadėjo tėvams pakeisti elgesio su vaiku, jie neužtikrina vaiko teisių arba jas pažeidžia“, tuomet atvejo vadybos procesas užbaigiamas ir atvejo vadybininkas privalo informuoti Valstybinės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos specialistus, kurie imsis veiksmų dėl vaiko paėmimo iš jam nesaugios aplinkos, globos (rūpybos) vaikui nustatymo, dėl laikino ar neterminuoto tėvų valdžios apribojimo.

Apibendrinant skirtingų mokslininkų nuomones ir pastebėjimus bei atvejo vadybos metodo įtraukimą į socialinio darbo praktiką, galima teigti, kad dirbant su šeimomis, kurios patiria socialinės rizikos veiksnius, svarbu išsikelti darbo tikslus, numatyti uždavinius ir priemones jų pasiekimui, darbą organizuoti struktūruotai ir metodiškai, nes šeima yra veikiama komplekso problemų, kurių sprendimui reikalinga koordinuotai veikianti skirtingų sričių specialistų komanda, kurios narius sietų glaudus bendradarbiavimas tiek tarpusavyje, tiek su šeima, o kryptingas tokios komandos darbas, padeda pasiekti efektyvių rezultatų.

2.2. Socialinio darbuotojo veiklos efektyvumas, dirbant su socialinės rizikos veiksnius patiriančiomis šeimomis

Jau aptarta, kad šeimą gali veikti įvairūs socialinės rizikos veiksniai, tai psichotropinių medžiagų vartojimas, socialinių įgūdžių stoka, prievartos prieš vaikus naudojimas, paramos naudojimas priešingai vaikų interesams, dėl ko nėra užtikrinami vaikų poreikiai, sudaromos netinkamos sąlygos ir nesaugi aplinka vaikui augti ir vystytis šeimoje. Todėl profesionalus socialinis darbuotojas, dirbdamas metodiškai ir struktūruotai, savo atliekama profesine veikla

turėtų įgalinti šeimą efektyviai spręsti savo problemas, prisitaikyti prie kintančios aplinkos ir tinkamai funkcionuoti visuomenėje.

Lietuvoje sukurtos tam tikros paslaugos, kuriomis siekiama gerinti šeimų gyvenimo kokybę, padėti susidoroti su socialinės rizikos veiksniais. Šeimoms teikiamos bendrosios (informavimo, konsultavimo, tarpininkavimo ir atstovavimo ir kt.) bei specialiosios (socialinės priežiūros: socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo, intensyvaus krizių įveikimo ir kt. bei socialinės globos) socialinės paslaugos, taip pat yra bendruomenėje teikiamos paslaugos (pozityvios tėvystės mokymai, psichologinės konsultacijos ir kt.). Nustačius poreikį, asmenims gali būti skiriama piniginė parama (socialinės pašalpos, kompensacijos už šildymą ir karštą vandenį). Be to šeimos gali gauti lengvatas, mokant už vaiko ugdymą bei maitinimą darželyje, vaikams gali būti skirtas nemokamas maitinimas mokykloje bei piniginė parama, mokymo reikmėms įsigyti. Įstatyminė bazė dėl socialinių paslaugų ir piniginės paramos teikimo šeimoms yra vienoda, tačiau Kvieskienė (2003), Guščinskienė ir Kondrotaitė (2006), Kondrotaitė (2006), Marcinkevičiūtė ir Petrauskienė (2007), Misiūnienė ir Sadauskas (2015)ir kt. mokslininkai įžvelgia skirtumus dėl šeimų situacijos lyginant gyvenimo kokybę bei teikiamų paslaugų įvairovę miestuose ir kaimuose. Marcinkevičiūtė ir Petrauskienė (2007) nurodo, kad kaimo gyventojų lygis yra žemesnis nei miesto. Kaimo gyventojų demografinė sudėtis, aukštas nedarbo lygis, smulkūs ūkiai daro ypač didelę įtaką gyvenimo lygiui kaime ir sudaro sąlygas socialinių problemų atsiradimui šeimoje (Marcinkevičiūtė ir Petrauskienė, 2007). Guščinskienė ir Kondrotaitė (2006) nurodo, kad miestuose veikia daugiau nevyriausybinių ir kitų organizacijų teikiančių įvairaus pobūdžio paslaugas šeimoms ir jose augantiems vaikams. Taip pat gausu vaikų dienos bei jaunimo užimtumo centrų, kurie užtikrina vaikų laisvalaikį, po pamokinį užimtumą, taip sudarant sąlygas tėvų darbiniam užimtumui dienos metu, o ir laisvų darbo vietų skaičius didesnis, geriau išvystyta infrastruktūra. Bardauskienė (2016) pastebi, kad socialinių paslaugų efektyvumą įtakoja savivaldybės infrastruktūra, nepakankamas socialinių paslaugų teikėjų skaičius bei neišvystytas prevencinių socialinių paslaugų tinklas. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolierė savo ataskaitoje (2018) taip pat nurodo, kad savivaldybėse reikia didinti socialinių, psichologinių, mediacijos, tėvystės įgūdžių ugdymo ir kitų paslaugų pasiūlą, užtikrinant jų prieinamumą ir skatinant šeimas aktyviai jomis naudotis. Taip pat kontrolierė savo ataskaitoje (2018) rekomenduoja plėtoti socialinių paslaugų šeimoms ir jose augantiems vaikams infrastruktūrą ir prieinamumą savivaldybėse, užtikrinant individualius (asmens, šeimos) poreikius atitinkančių socialinių paslaugų pasiūlą ir teikimą. Tačiau, tai

ilgalaikiai valstybės siekiai, reikalaujantys įvairių išteklių, be to socialinio darbuotojo klientai dažnai nėra aktyvus, todėl juos reikia nuolat skatinti naudotis aplinkos ištekliais, taigi, šiai dienai pagrindinis socialinių paslaugų teikėjas, ypač atokiose kaimo vietovėse, išlieka socialinis darbuotojas, dirbantis su šeimomis, kurias veikia socialinės rizikos veiksniai.

Johnson (2001) nurodo kad, siekiant įgalinti klientą naudotis prieinamais ištekliais, reikia:

- ✓ kurti su klientu abipuse pagarba, pasitikėjimu, partneryste grįstus santykius;
- ✓ turėti žinių apie paslaugų teikimo sistemą;
- ✓ kartu su klienu identifikuoti poreikius, įvertinti galimybes ir stiprybes;
- ✓ susipažinti su kliento kultūrine sistema, jos raida ir bendruomene, kurioje funkcionuoja klientas;
- ✓ gebėti tinkamai nukreipti klientą, jeigu pats neturi galimybių suteikti reikiamą paslaugą;
- ✓ būti tarpininku, padedant klientui gauti reikiamas, jo poreikius atitinkančias paslaugas;
- ✓ mokėti atpažinti ir spręsti konfliktines situacijas;
- ✓ gebėti įgalinti klientą didinant jo sąmoningumą, savivertę, padedant suvokti save ir sąveiką su aplinka.

Remiantis autorių nuomonėmis ir socialinių paslaugų katalogu (2006), galima teigti, kad savo profesinėje veikloje socialinis darbuotojas:

- teikia šeimai emocinę paramą išklausydamas, atjausdamas, suteikdamas emocinį palaikymą, įvertindamas kliento pastangas, pokyčius, teigiamai paskatindamas;
- teikia informaciją apie socialinę paramą ir galimas socialines paslaugas bei jų gavimo sąlygas, vietas, būdus bei teikia informacija kitais, klientui rūpimais klausimais;
- padeda klientui analizuojant tarpusavio santykius, problemines situacijas, ieškant sprendimo būdų;
- padeda sprendžiant teisines, sveikatos, ūkines, buitines problemas ir (ar) tvarkant dokumentus, mokant mokesčius, užrašant pas specialistus, organizuojant ūkinius darbus ir kt. bei nukreipia arba palydi pas reikiamus specialistus;
- padeda ar moko atlikti kasdienio gyvenimo funkcijas: tvarkantis namų buityje, tvarkant pinigų apskaitą, apsiperkant ir mokant mokesčius, planuojat ir atliekant namų ruošos darbus, prižiūrint vaikus, bendraujant ir pan.

Žalimienė (2003) teigia, kad socialinis darbuotojas, kaip socialinių paslaugų teikėjas, savo profesinėje veikloje atlieka skirtingus vaidmenys ir funkcijas. Motiečienė (2012) pritaria ir

nurodo, kad įgalinantis socialinis darbas apima tokius socialinio darbuotojo vaidmenis kaip ugdytojas, paramos planuotojas, konsultantas, kliento atstovas ir kt. Atliekant nurodytus vaidmenis, socialinis darbuotojas turėtu jautriai vertinti kliento situaciją ir suvokti, kad pats klientas turi atrasti, matyti socialinius sprendimus (Motiečienė, 2012). Mikniūtė ir Žibėnienė (2016) mano, kad socialinį darbuotoją galima prilyginti menininkui, nes kuo daugiau kūrybos veikloje, tuo didesnė tikimybė, kad jis gebės pasiekti profesionalumo viršūnę. Meniškumas pasireiškia gebėjimu pritaikyti teorines žinias ir socialinio darbo metodus praktikoje taip, kad jie atitiktų kliento norus ir lūkesčius. Kliento poreikių patenkinimo lygis atspindi socialinį efektyvumą (Prakapas, 2007). Moriarty ir Manthorpe (2016) pažymi, kad socialinio darbuotojo veiklos efektyvumas priklauso nuo jo gebėjimo derinti įvairius vaidmenis, įskaitant vertinimo, konsultavimo, žinių panaudojimo, paramos teikimo įgūdžius.

Bardauskienė (2016) teigia, kad socialinės pagalbos šeimai procesas tiesiogiai priklauso nuo socialinio darbuotojo profesionalumo, vidinių nuostatų, vertybių, motyvacijos. Socialinio darbuotojo veiklos sėkmė apibrėžiama kiekvienam šeimos atvejui atskirai ir atsižvelgiant į tai ar buvo pasiekti užsibrėžti tikslai (Bardauskienė, 2016). Motiečienė (2012) nurodo, kad socialinių paslaugų sistema turėtų užtikrinti socialinių darbuotojų veiklos ir teikiamų socialinių paslaugų efektyvumą, patenkindama paslaugų gavėjų lūkesčius, o galutinis rezultatas turėtų būti paslaugų gavėjo gebėjimas pačiam pasirūpinti savimi ir savanoriškas dalyvavimas planuojant, organizuojant ir teikiant socialines paslaugas bei priimant sprendimus.

Ankstesniame skyrelėje aptarėme, kad pagalbos šeimai planas sudaromas atsižvelgiant į šeimos narių ir kitų specialistų nuomonę bei įvertinus šeimos stipriąsias puses ir turimus pagalbos resursus bendruomenėje. Bardauskienė (2016) teigia, kad neigiamas visuomenės požiūris į šeimas, patiriančias socialinės rizikos veiksnius, neigiamai įtakoja ir socialinio darbuotojo veiklos efektyvumą. Socialinių paslaugų veiksmingumas ir efektyvumas priklauso nuo išorinės aplinkos poveikio (įvairių institucijų, organizacijų, asmenų, vietinės valdžios vykdomos politikos, vietos bendruomenės, klientų artimųjų ir t. t.) (Bardauskienė, 2016). Sadauskas ir Leliūgienė (2010) mano, kad bendruomenė turėtu būti įtraukta į socialinio daro su šeima procesą, nes šeimos atžvilgiu tai paskatintu jų integraciją, o bendruomenei būtu suteikta galimybė spręsti socialines problemas. Anot autorių bendruomenės įtraukimas ugdo bendruomeniškumą, skatina bendradarbiavimą, socialinius pokyčius bei parodo socialinio darbuotojo gebėjimą veikti su klientu ir jo aplinka (Sadauskas ir Leliūgienė, 2010).

Pasak Marcinkevičiūtės ir Petrauskienės (2008) socialinis darbas siekia kilnaus tikslo, o efektyvesnis yra motyvuotas darbas. Šinkūnienė ir Katkonienė (2010) teigia, kad darbuotojų motyvacija tai vienas iš svarbiausių veiksnių garantuojančių efektyvų socialinio darbo procesą. Socialinis darbuotojas, sprendžiantis žmonių problemas ir turintis teigiamus profesinius motyvus, jaučiantis išorinę ir vidinę paskatą, darbą atliks rezultatyviau ir efektyviau (Marcinkevičiūtė ir Petrauskienė, 2008). Remiantis autorėmis, galima teigti, kad darbuotojų motyvacija tiesiogiai įtakoja teikiamų paslaugų kokybę ir darbo efektyvumą.

Bardauskienė (2016) teigia, kad socialinės paslaugos yra nuostolingos ir neekonomiškos, tačiau būtinos, nes jų nesuteikimas visuomenei gali kainuoti brangiau ateityje, kuomet daugės socialiai atskirtų, nesavarankiškų žmonių, kuriems reikalinga pagalba. Todėl norint atlikti socialinį darbą kokybiškai ir efektyviai, būtina pasirinkti optimalius darbo išteklius, panaudojant teorines žinias ir praktinius įgūdžius.

Apibendrinant socialinio darbuotojo veiklą, dirbant su šeimomis patiriančiomis socialinės rizikos veiksnius, galima teigti, kad socialinio darbuotojo profesija yra įvairiapusė ir reikalaujanti įvairių vaidmenų atlikimo. Socialinis darbuotojas turi gebėti atpažinti socialinės rizikos veiksnius, kuriant teigiama ryšį su klientais, ieškoti jų problemų sprendimo būdų, tam pasitelkiant savo turimas žinias apie klientą, jo aplinką ir joje esančius pagalbos išteklius. Socialinio darbuotojo veiklos efektyvumas priklauso nuo skirtingų veiksnių: darbuotojo motyvacijos, aplinkinių nuomonės ir poveikio, kliento poreikių užtikrinimo ir motyvacijos spręsti savo problemas bei bendradarbiavimo su kitų institucijų specialistais ir bendruomenės nariais, siekiant užsibrėžtų tikslų ir problemų sprendimo.

3. SOCIALINĖS RIZIKOS VEIKSNIUS PATIRIANČIOSE ŠEIMOSE GYVENANČIŲ ASMENŲ POŽIŪRIS Į SOCIALINIO DARBUOTOJO VEIKLĄ SPRENDŽIANT JŲ PROBLEMAS, TYRIMAS

Atsižvelgiant į socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų skaičius Lietuvoje, šeimų gyvenamosios vietos išsidėstymą po visą šalies teritoriją, tyrėjo galimybių, laiko ir išteklių ribotumą, tyrimo atlikimui nuspręsta pasirinkti vieną Lietuvos savivaldybę, tai Trakų rajono savivaldybę. Trakų rajono savivaldybės 2018 metų socialinių paslaugų plane (2018) nurodyta, kad Trakų rajono savivaldybė užima 1208 km^2 teritoriją, kurioje gyventojų skaičius siekia 32492 asmenis (miestuose 16493 asm., kaimuose 15999 asm.)[4]. Didelė savivaldybės teritorijos dalis priklauso Trakų istoriniam nacionaliniam parkui bei Aukštadvario ir Neries regioniniams parkams. Trakų rajono savivaldybės teritorija ribojasi su Prienų, Alytaus, Varėnos, Šalčininkų, Vilniaus rajonų savivaldybėmis bei su Vilniaus miesto ir Elektrėnų savivaldybėmis. Trakų rajono savivaldybės administracijoje yra 8 seniūnijos: Aukštadvario, Grendavės, Lentvario, Onuškio, Paluknio, Rūdiškių, Senųjų Trakų, Trakų. Rajone yra 3 miestai (Lentvaris, Rūdiškės, Trakai) ir 2 miesteliai (Aukštadvaris, Onuškis), likusią teritorijos dalį užima kaimai. Trakų rajono savivaldybės 2018 metų socialinių paslaugų plane (2018) taip pat nurodoma, kad socialines paslaugas teikiančios įstaigos rajono mastu išsidėsčiusios labai netolygiai: daugiausia socialinių paslaugų įstaigų yra įsikūrusios Trakuose, Aukštadvaryje, o jų trūksta Rūdiškių, Onuškio, Lentvario miestuose.

Trakų rajono savivaldybės 2018 metų socialinių paslaugų plane (2018) įvardinti pagrindiniai socialinių paslaugų teikimo ir plėtos tikslai:

- gerinti socialinių paslaugų kokybę ir infrastruktūrą, skatinti vaiko globą (rūpybą) šeimoje, pas budinčius globėjus ir socialinius globotojus, teikti pagalbą socialiniams globėjams ir globėjų šeimoms;
- užtikrinti socialinių paslaugų tęstinumą suaugusiems asmenims su negalia, senyvo amžiaus asmenims, socialinės rizikos šeimoms, vaikams su negalia ir be tėvų globos likusiems vaikams;
- užtikrinti socialinių paslaugų teikimą vaikams, šeimoms bei jose augantiems vaikams, taip pat neįgaliems vaikams bei jaunimui;

[4] Lietuvos statistikos departamentas. Nuolatinių gyventojų skaičius metų pradžioje. Prieiga per internetą: https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?region=all#/

- socialinių paslaugų tinklą vystyti taip, kad būtų užtikrintas paslaugų prieinamumas, jų teikimas kuo arčiau kliento namų, bendradarbiaujant su Trakų rajono savivaldybės nevyriausybinėmis ir kitomis organizacijomis;
- siekiant teikti aukštos kokybės socialines paslaugas, didinti specialistų, socialinių darbuotojų profesinių kompetencijų kėlimą, užtikrinti, kad jų darbo krūviai atitiktų nustatytus normatyvus.

Trakų rajono savivaldybės 2018 metų socialinių paslaugų plane (2018) nurodoma, kad paprastai socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų atsiradimą sąlygoja keletas tarpusavyje susijusių veiksnių, tai: priklausomybės ligos (piktnaudžiavimas alkoholiu, narkotinėmis medžiagomis ar pan.), motyvacijos spręsti savo problemas stoka, socialinių įgūdžių stoka, vaikų nepriežiūra, nedalyvavimas vaikų ugdyme, vaikų mokyklos nelankymas, tinkamų gyvenimo sąlygų vaikams neužtikrinimas, gaunamos valstybės paramos naudojimas ne šeimos interesams, psichologinis, fizinis, seksualinis smurtas, ilgalaikė bedarbystė, finansiniai sunkumai, sveikatos, psichologinės problemos, sudėtinga socialinė adaptacija po psichinės ligos, sunki materialinė padėtis, psichologinio klimato šeimoje blogėjimas, konfliktai ir kt. Trakų rajono savivaldybės 2018–2020 metų strateginio veiklos plano įgyvendinimo 2018 metais ataskaitoje (2019) nurodyta, kad savivaldybėje yra 185 socialinės rizikos veiksnius patiriančios šeimos, o pagrindinė įstaiga, teikiant šioms šeimoms paslaugas yra Trakų rajono paramos šeimai ir vaikams centras (toliau – TRPŠVC), veikianti pagal Trakų rajono savivaldybės tarybos patvirtintus nuostatus[5] (toliau – nuostatai).

Kaip pagrindinius, nuostatuose įtvirtintus uždavinius galima išskirti:

1. informacijos teikimą ir konsultavimą apie TRPŠVC teikiamas socialines paslaugas;
2. socialinių paslaugų ir reikiamos pagalbos vaikams, jų tėvams, globėjams, įtėviams organizavimą ir teikimą;
3. socialinio darbo su šeimomis organizavimą, siekiant prevenciškai užkirsti kelią galimoms problemoms šeimoje.

Išvardinti uždaviniai apima socialinio darbo organizavimą šeimos gyvenamojoje aplinkoje. Socialinio darbuotojo darbas, iki 2018 liepos 1 d. TRPŠVC buvo organizuojamas remiantis Trakų rajono savivaldybės administracijos direktoriaus patvirtintu Socialinio darbo su socialinės rizikos šeimomis, auginančiomis vaikus, tvarkos aprašu. Nuo minėtos datos ir naujos

[5]Trakų rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. S1E-244 „dėl Trakų rajono paramos šeimai ir vaikams centro nuostatų naujos redakcijos patvirtinimo“. (2018). Prieiga per internetą: http://infolex.lt/trakai/Default.aspx?Id=3&DocId=68819

redakcijos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo (1996) įsigaliojimo, aprašas neteko galios. TRPŠVC turėtų priimti savo darbo organizavimo tvarkos aprašą, o iki jo priėmimo darbas organizuojamas vadovaujantis jau minėtu įstatymu ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu Nr. A1-141 „Dėl atvejo vadybos tvarkos aprašo patvirtinimo“ (2018) (toliau – atvejo vadybos tvarkos aprašas).

Vadovaujantis atvejo vadybos tvarkos aprašu, socialines paslaugas teikiantis centras gavęs informaciją, kad šeima galimai patiria socialinės rizikos veiksnius, šeimai paskiria atvejo vadybininką ir socialinį darbuotoją. Gavęs įsakymą dėl šeimos, kitaip dar vadinamo atvejo, priskyrimo atvejo vadybininkas, pasitelkdamas socialinį darbuotoją, renka informaciją apie šeimą, joje augančius vaikus, šeimos aplinką, atsižvelgiant į tai, nustato socialinių paslaugų poreikį ir tuomet organizuoja atvejo vadybos posėdį. Posėdžio metu, kartu su šeima, aptariamos įžvelgtos problemos, nusprendžiama, kokios paslaugos bus teikiamos ir kokias priemones vykdys posėdžio dalyviai, tam, kad problemos būtu išspręstos. Visa tai užfiksuojama pagalbos plane ir numatoma jo peržiūros, t. y. kito posėdžio data. Iki nurodyto termino visi vykdo savo numatytus įsipareigojimus. Socialinis darbuotojas paprastai įsipareigoja plane numatytu dažnumu bendrauti su šeima: savo darbo vietoje – seniūnijoje, šeimos namuose ar tiesiog telefonu. Susitikimo ar pokalbio telefonu metu, teikia šeimai numatytas socialines paslaugas bei padeda jiems vykdyti jų įsipareigojimus, jeigu yra poreikis.

Kaip ir minėta, atvejo vadybos posėdžio metu yra sprendžiama, kokios paslaugos bus teikiamos šeimai, t. y. bendrosios ar specialiosios. Viena iš TRPŠVC teikiamų specialiųjų paslaugų, kuri numatyta nuostatuose (2018) yra intensyvus krizių įveikimas, apgyvendinant šeimą krizių centre. Kitaip tariant, supratus, kad šeimos problemų sprendimui pavienės teikiamos paslaugos yra neveiksmingos, nusprendžiama teikti kompleksą paslaugų, o paslaugos lengviausiai pasiekiamos gyvenant krizių centre. Tuomet, pagal posėdžio metu sudaryta pagalbos planą, su šeima, vienu metu, dirba socialinis darbuotojas, socialinio darbuotojo padėjėjai, psichologai ar kt. specialistai, kurie teikia šeimai reikalingas paslaugas.

Nuostatuose (2018) numatyta, kad TRPŠVC vykdydamas numatytus uždavinius taip pat teikia dienos socialinės priežiūros ir ugdymo paslaugas vaikams ir jų šeimų nariams vaikų dienos centre. TRPŠVC vaikų dienos centras priima 7 – 14 metų vaikus, gyvenančius Trakų rajono savivaldybės Trakų seniūnijos teritorijoje. Dienos centro socialinė darbuotoja organizuoja vaikų užimtumą, numato veiklas, pokalbių su vaikais temas.

Dienos centro veikla suteikia pagalbą šeimoms keliais aspektais: organizuoja vaikų užimtumą jų tėvų darbo valandomis bei ugdo vaikų įgūdžius ir konsultuoja tėvus, kaip tai daryti namuose, o tai ypač aktualu, jei tėvai neturi pakankamai žinių ar įgūdžių kaip tai daryti.

Minėtas dienos centras priima tik Trakų seniūnijoje gyvenančius vaikus ir kitose Trakų rajono savivaldybės teritorijoje veikiančius vaikų dienos centrus:

- Lentvario Viešpaties Apreiškimo Švč. M. Marijai parapijos „Carito“ vaikų dienos centras „Akimirka“[6];
- Lentvario kompleksinių paslaugų šeimos centro vaikų dienos centras[7];
- Lietuvos demokratiškumo ugdymo kolegijos filialas – vaikų dienos centras „Navininkai“[8];
- Trakų r. Rūdiškių gimnazijos vaikų dienos centras[9];
- Senųjų Trakų Kęstučio pagrindinės mokyklos vaikų dienos centras[10].

Svarbu paminėti, kad mokyklų dienos centrų darbas kiek skiriasi nuo kitų dienos centru, nes juose dirba mokytojos, padedančios atlikti namų darbus bei nukreipiančios vaikus į mokykloje esančius būrelius. Pastebėta, kad trijose rajono seniūnijose (Grendavės, Onuškio, Paluknio) vaikų dienos centrų nėra. Tai galėjo įtakoti mažas vaikų skaičius, ar tai, kad seniūnijos atitolusios nuo rajono centro, yra mažesnės ar kt. aplinkybės. Taip pat pastebėta, kad išvardinti vaikų dienos centrai yra įsikūrę seniūnijų centruose, taigi, atokiau gyvenančių šeimų vaikams ne visada sudaromos galimybės lankyti dienos centrus. Tai gali sąlygoti miestų infrastruktūra, dienos centrų transporto nebuvimas.

Vaikai nuo 14 metų dienos centrų nebelanko, tačiau vyresnių vaikų užimtumo organizavimas ir skatinimas išlieka svarbus klausimas jų tėvams. Trakų rajono savivaldybėje vaikams nuo 14 metų yra galimybė lankyti[11]:

- atvira jaunimo erdvę:
- jaunimo užimtumo centrą:
- kitą jaunimo laisvalaikį organizuojančią grupę.

---

[6]Trakų rajono savivaldybės tarybos sprendimasNr. S1E-1 „dėl pritarimo Trakų rajono savivaldybės 2018–2020 metų strateginio veiklos plano įgyvendinimo 2018 metais ataskaitai“. (2019). Prieiga per internetą: http://infolex.lt/trakai/Default.aspx?Id=3&DocId=69036

[7] Ten pat;

[8] Ten pat;

[9] Trakų r. Rūdiškių gimnazijos dienos centro veikla. Prieiga per internetą: http://www.rudiskiug.trakai.lm.lt/informacija/dienos-centro-veikla

[10]Senųjų Trakų Kęstučio pagrindinės mokyklos dienos centras. Prieiga per internetą: https://www.kestucio.trakai.lm.lt/dienos-centras.html

[11] Trakų rajone veikiančios jaunimo organizacijos. Prieiga per internetą: http://www.trakai.lt/index.php?730165739

Organizacijų, užsiimančių jaunimo užimtumo skatinimu yra, bet jaunimas nėra linkęs užsiimti teigiama veikla ir jaunimo centrų darbuotojams bei socialiniams darbuotojams šeimose tenka daug dirbti tiek su jaunuoliais, tiek su jų tėvais, kad paskatinti paauglius užsiimti naudinga veikla.

Kitas svarbus įrankis, darbe su šeimomis, patiriančiomis socialinės rizikos veiksnius, yra bendruomenės, kuriose jie gyvena. Atvejo vadybos tvarkos aprašo (2018) 19.1. ir 19.2. punktuose numatyta, kad: „vaiko ir jo šeimos poreikiai gali būti tenkinami teikiant prevencinę pagalbą ir (ar) bendruomenėje teikiamas paslaugas“. Trakų rajono savivaldybės internetiniame tinklapyje yra nurodytos rajone registruotos bendruomenės[12]. Viso suskaičiuotos 42 bendruomenės vykdančios veiklą Trakų rajone, kurios išsidėsčiusios per visas 8 rajono seniūnijas. Tačiau pastebėta, kad jų veikla orientuota į viešųjų erdvių ir aplinkos kokybės gerinimą, švietėjiškų, kultūros ir sporto renginių organizavimą. Nėra numatytas bendruomenių įsitraukimas ar paslaugos, kurios padėtų šeimoms spręsti jų problemas.

Šioje vietoje svarbu paminėti, kad Trakų rajono savivaldybė, siekdama gerinti socialinių paslaugų kokybę ir mažini socialinę atskirtį, kartu su partneriais - Trakų rajono paramos šeimai ir vaikams centru ir VšĮ Trakų švietimo centru įgyvendina projektą ,,Kompleksinių paslaugų šeimai plėtojimas Trakų rajone“[13]. Projekto tikslas yra sudaryti sąlygas šeimai gauti kompleksiškai teikiamas paslaugas, užtikrinant paslaugų prieinamumą kuo arčiau šeimos gyvenamosios vietos, padėti šeimai įveikti iškilusius sunkumus ir krizes. Projektas numato teikti[14]: psichologinę pagalbą (individualias ir grupines konsultacijas); šeimos įgūdžių ugdymo ir sociokultūrines paslaugas (šeimų stiprinimo užsiėmimų, šeimos stovyklų organizavimas); pozityvios tėvystės mokymus (pozityvios tėvystės įgūdžių lavinimo užsiėmimai, užsiėmimai būsimoms mamos ir tėčiams). Šio projekto rėmuose yra įsteigti Bendruomeniniai šeimos namai, kurie koordinuoja paslaugų teikimą[15]. Paslaugas numatyta teikti visose rajono seniūnijose. Šeimas, patiriančias socialinės rizikos veiksnius, sudėtinga įtraukti į minėtus mokymus ar veiklas, asmenys dažnai stokoja motyvacijos, bijo veikti bendruomenėje, dalintis savo patirtimi su kitomis šeimomis, dalyvaujančiomis projekto veiklose. Tačiau, galima teigti, visų socialinių projektų tikslas yra kuo

[12] Trakų rajono savivaldybės bendruomenių sąrašas. Prieiga per internetą: http://www.trakai.lt/index.php?3970912288

[13] Trakų rajono savivaldybės tarybos sprendimasNr. S1E-2 „dėl Trakų rajono savivaldybės 2019-2021 metų strateginio veiklos plano patvirtinimo“. (2019). Prieiga per internetą: http://infolex.lt/trakai/Default.aspx?Id=3&DocId=69039

[14] Kompleksinės paslaugos šeimai. Prieiga per internetą: http://paslaugosseimoms.lt/paslaugos/

[15]Trakų rajono savivaldybės tarybos sprendimasNr. S1E-1 „dėl pritarimo Trakų rajono savivaldybės 2018–2020 metų strateginio veiklos plano įgyvendinimo 2018 metais ataskaitai“. (2019). Prieiga per internetą: http://infolex.lt/trakai/Default.aspx?Id=3&DocId=69036

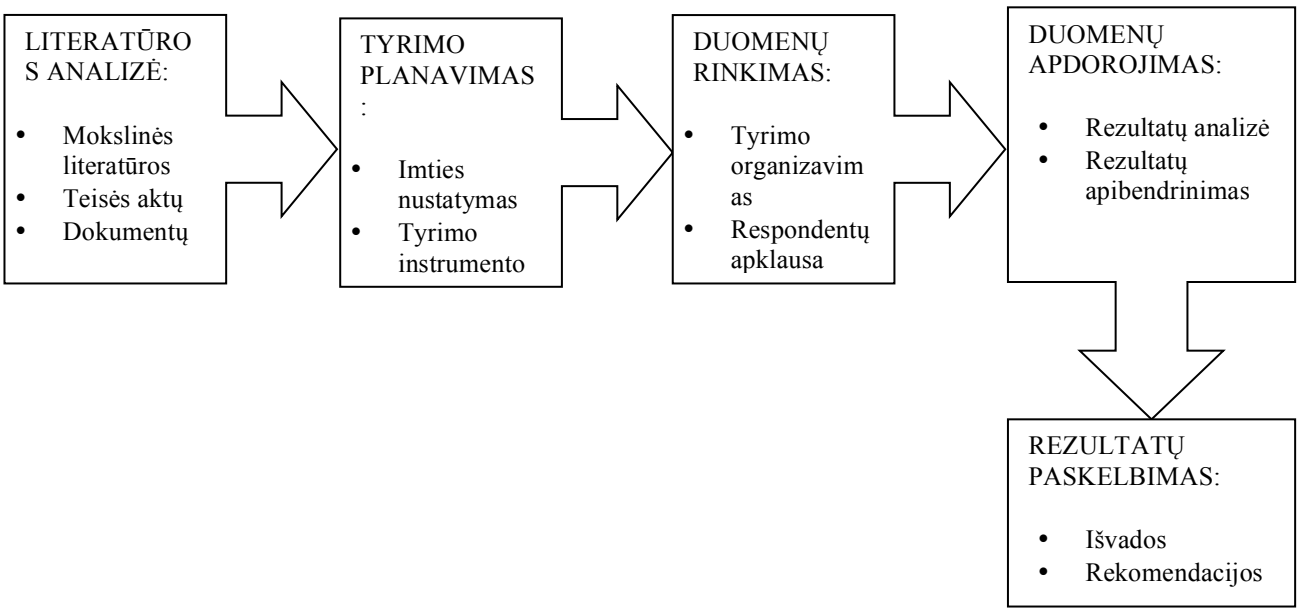
labiau skatinti įvairių visuomenės sluoksnių bendravimą ir bendradarbiavimą per kartu vykdomas veiklas, nes panašios problemos gali ištikti bet kurią šeimą ir paveikti jos pozityvų funkcionavimą visuomenėje.

3.1. Tyrimo metodologija

Pasirinktas kiekybinio tyrimo tipas, kuriam anot Valackienės ir Mikėnės (2008) būdingas objektyvus požiūris į aplinką, nesikišimas į tikrovę tyrimo atlikimo metu. Siekiant ištirti asmenų, gyvenančių socialinės rizikos veiksnius patiriančiose šeimose, požiūrį į socialinio darbuotojo veiklą, sprendžiant jų problemas, svarbu buvo sužinoti objektyvią klientų nuomonę. Tuo pačiu neįtakoti tyrimo dalyvių savo betarpišku dalyvavimu tyrime.

Tyrimo instrumentas – anketinė apklausa. Luobikienė (2010) teigia, kad apklausos metodas paprastai taikomas, kai tiriamojo objekto neįmanoma pažinti stebėjimo būdu, kai objektas yra individualios sąmonės elementai. Pasak Bitino (2006), svarbiausias klausimyno ypatumas, kad respondentų atsakymai apibūdina jų nuomonę, požiūrį į savo asmenybę, kitus žmonės, aplinkos reiškinius. Taigi, anoniminė anketinė apklausa pasirinkta siekiant, kad respondentai norėtų bendradarbiauti bei atvirai atsakyti į klausimus, tokiu būdu išreikšdami savo nuomonę apie socialinio darbuotojo veiklą.

Tyrimas vyko 5 etapų seka, pradedant literatūros analizavimu, baigiant tyrimo išvadų ir rekomendacijų paskelbimu (1 pav.).

1 pav. Tyrimo eigos etapai.

Tyrimo imtis. Tyrimo metu apklausiami pilnamečiai asmenys gyvenantys Trakų rajono savivaldybėje, socialinės rizikos veiksnius patiriančiose šeimose. Kadangi Trakų rajono savivaldybės teritorijoje gyvena 185 socialinės rizikos veiksnius pairiančios šeimos, su kuriomis dirba Trakų rajono paramos šeimai ir vaikams centro socialiniai darbuotojai, tai šis skaičius sudaro tyrimo generalinę visumą (visą populiaciją). Imtis skaičiuota pagal Paniotto formulę (Valackienė, 2004):

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}}$$

kurioje:

n – imties dydis;

N – generalinė visuma (185 šeimos);

Δ – leidžiamos imties paklaidos dydis (= 0,05).

Taigi, atlikus veiksmus pagal pateiktą formulę, gauname, kad šio tyrimo imtis 127 (n=126,495726≈127). Nors tyrimo imties dydis 127, tačiau Trakų rajono paramos šeimai ir vaikams centro socialiniams darbuotojams buvo išdalintos 185 anketos, siekiant apklausti bent po 1 atstovą iš kiekvienos šeimos. Jiems buvo paaiškinti tyrimo etikos principai, tyrimo tikslas, anketos klausimai bei pildymo instrukcija. Duomenų rinkimas vyko 2019 m. kovo – balandžio mėn. Iš 185 anketų grižo ir buvo pilnai užpildytos 108 anketos.

Kardelis (2005) nurodo, kad besivystant socialiniams mokslams, vis labiau aktualesni tampa tyrimo moraliniai klausimai, kurie susiję su tyrimo dalyviais. Novelskaitės ir Pučėtaitės (2012) teigimu, mokslinių tyrimų etika apima ne tik klausimus, susijusius su tyrimo dalyviais, bet ir įvairias netinkamas elgesio formas, pvz.: duomenų falsifikavimą, diskriminaciją, instrumentų tiriamiems reiškiniams validumą ir kt.

Šiame darbe vadovaujamasi tokiais etikos principais:

- išsiaiškintos formalios galimybės organizuoti tyrimą: magistro darbo vadovė pateikė įstaigai prašymą organizuoti tyrimą (20 priedas), įstaigos vadovė suteikė leidimą, susipažino su tyrimo anketa (21 priedas);
- užtikrintas respondentų privatumas: tyrimo klausimyne nebuvo prašoma nurodyti tiriamųjų vardų, pavardžių, tikslios gyvenamosios vietos ar kt. asmens duomenų apibūdinančios informacijos;
- užtikrintas respondentų anonimiškumas: tiriamieji apklausti, pasitelkiant su šeima dirbančius socialinius darbuotojus, kurie informavo respondentus apie tyrimo tikslą,

tolimesnį duomenų panaudojimą, minėtoji informacija taip pat pateikta klausimyne, tyrėjui nebuvo atskleista respondentų asmeninė informacija;

- užtikrintas laisvanoriškas dalyvavimas: respondentai laisva valia sutiko arba nesutiko dalyvauti tyrime;
- užtikrinamas konfidencialumas: tyrimo metu gauta informacija bus naudojama apibendrinta ir tik šiame darbe.

Tyrimo ribotumas. Bitinas, Rupšienė ir Žydžiūnaitė (2008) teigia, kad kiekvienas mokslininkas atlikdamas tyrimą siekia jo validumo, tačiau kartais gali pritrūkti metodologinių žinių, išteklių, įžvalgumo, patirties analizuojant, susiduriama su duomenų rinkimo problemomis ir pan., o tai neleidžia tinkamai pagrįsti išvadų ir įtakoja tyrimo ribotumą. Šiame tyrime tyrėja taip pat susidūrė su duomenų rinkimo problema, kadangi siekiant užtikrinti respondentų privatumą ir anonimiškumą pati negalėjo apklausti tiriamųjų ir tam pasitelkė socialinius darbuotojus, dirbančius su socialinės rizikos veiksnius patiriančiomis šeimomis. Tikėtina, kad tyrėjai pačiai apklausiant tiriamuosius anketų grįžtamumas būtu buvęs didesnis. Be to tyrimą galima būtu praplėsti apklausiant Trakų rajono paramos šeimai ir vaikams centro socialinius darbuotojus, kurie išsakytų savo požiūrį apie socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų problemas bei nurodytų savo atliekamą veiklą bei jos naudingumą, tuomet būtu galimybė atlikti palyginamąją analizę. Šio tyrimo rezultatai apie objektą grindžiami tik Trakų rajono savivaldybėje atliktais apklausos duomenimis, todėl visapusiškam objekto pažinimui svarbūs tolesni tyrimai, apimant skirtingas savivaldybes.

Tyrimo duomenų rinkimo instrumentas. Kiekybinio tyrimo patikimumas labiausiai susijęs su tyrimo instrumentu, t. y. jeigu tyrimo instrumentas tikslus, pakartotinai atliekant tyrimą galima gauti tapačius rezultatus (Bitinas, Rupšienė ir Žydžiūnaitė, 2008). Klausimyno klausimų grupių patikimumui (validumui) pamatuoti taikytas Cronbacho alfa (Cronbach‘s alpha) kriterijus. Pukėnas (2011) nurodo, kad Cronbacho alfa koeficientas įvertina klausimyno skalės vidinį nuoseklumą, kuris remiasi skirtingų klausimų, sudarančių klausimyną, koreliacija ir įvertina ar visi skalės klausimai pakankamai atskleidžia tiriamąją dalį. Geru patikimumas laikomas tada, kai Cronbach‘o alfa yra artima 1 ir didesnė už 0,7.

Klausimyną (1 priedas) sudaro 4-turi klausimų blokai. 1-mu klausimų bloku siekiama išsiaiškinti, kokios problemos yra aktualios respondento šeimoje, įvertinimui pasirinkta Ranginė skalė (problema visiškai neaktuali, problema neaktuali, problema aktuali iš dalies, problema aktuali, problema labai aktuali). Šio klausimų bloko Cronbach‘o alfa yra 0,851 (2 priedas) –

klausimai patikimi (validūs). 2-tru klausimų bloku siekiama išsiaiškinti ar socialinis darbuotojas padeda šeimai spręsti jos aktualias problemas. Įvertinimui pasirinkta Ranginė skalė (nepadeda, beveik nepadeda, padeda iš dalies, padeda, labai padeda). Šio klausimų bloko Cronbach'o alfa yra 0,928 (2 priedas) – klausimai patikimi (validūs). 3-čią klausimų bloką sudaro klausimai, kuriais siekiama išsiaiškinti, kokia socialinio darbuotojo veikla, respondento nuomone, yra naudingiausia / efektyviausia sprendžiant šeimos problemas. Įvertinimui pasirinkta Ranginė skalė (visiškai nenaudinga, nenaudinga, naudinga iš dalies, naudinga, labai naudinga). Šio klausimų bloko Cronbach'o alfa yra 0,931 (2 priedas) – klausimai patikimi (validūs). 4-tą klausimų bloką sudaro klausimai apie demografinius respondentų duomenys: lytį, amžių, išsilavinimą, gyvenvietę, pragyvenimo šaltinį, šeimos sudėtį, gyvenamąją vietą, pajamas.

Koreliacijai tarp ranginių kintamųjų matuoti taikytas Spirmano (Spearman) koreliacijos koeficientas. Šis koeficientas matuoja tiesinę kintamųjų priklausomybę: teigiamas koeficientas rodo tiesioginę kintamųjų priklausomybę (kuo didesnė vieno kintamojo reikšmė, tuo atitinkamai didesnė kito kintamojo reikšmė), neigiamas – atvirkštinę priklausomybę (kuo didesnė vieno kintamojo reikšmė, tuo atitinkamai mažesnė kito kintamojo reikšmė) (Pukėnas, 2011).

Koreliacijos koeficiento interpretacija (Čekanavičius, Murauskas, 2001):

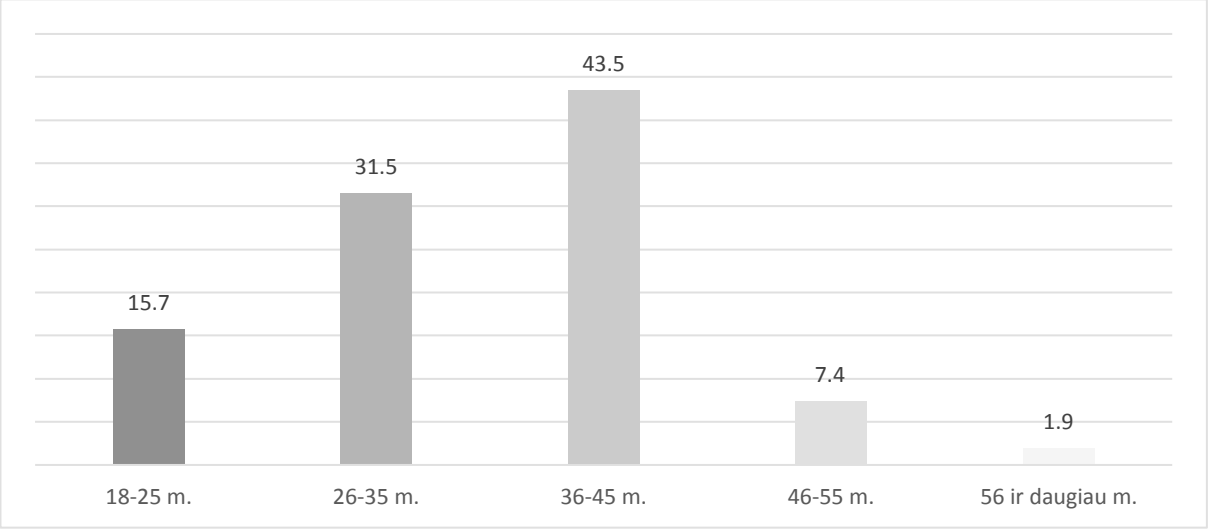
- nuo -0,3 iki 0,2 – labai silpnas koreliacinis ryšys (ryšio tarp požymių nėra);
- nuo 0,3 iki 0,5 (nuo -0,3 iki -0,5) – silpnas koreliacinis ryšys (ryšys tarp požymių silpnas);
- nuo 0,5 iki 0,7 (nuo -0,5 iki -0,7) – vidutinio stiprumo koreliacinis ryšys (ryšis esminis);
- nuo 0,7 iki 0,9 (nuo -0,7 iki -0,9) – stiprus koreliacinis ryšys (ryšys stiprus);
- nuo 0,9 iki 1 (nuo -0,9 iki -1) – labai stiprus koreliacinis ryšys (ryšys labai stiprus).

Statistikai reikšmingomis laikytos koreliacijos, kai $p<0,05$ (p – tai konkreti konkretaus atvejo reikšmingumo lygmens reikšmė (tikimybė).

3.2. Tyrimo duomenų analizė

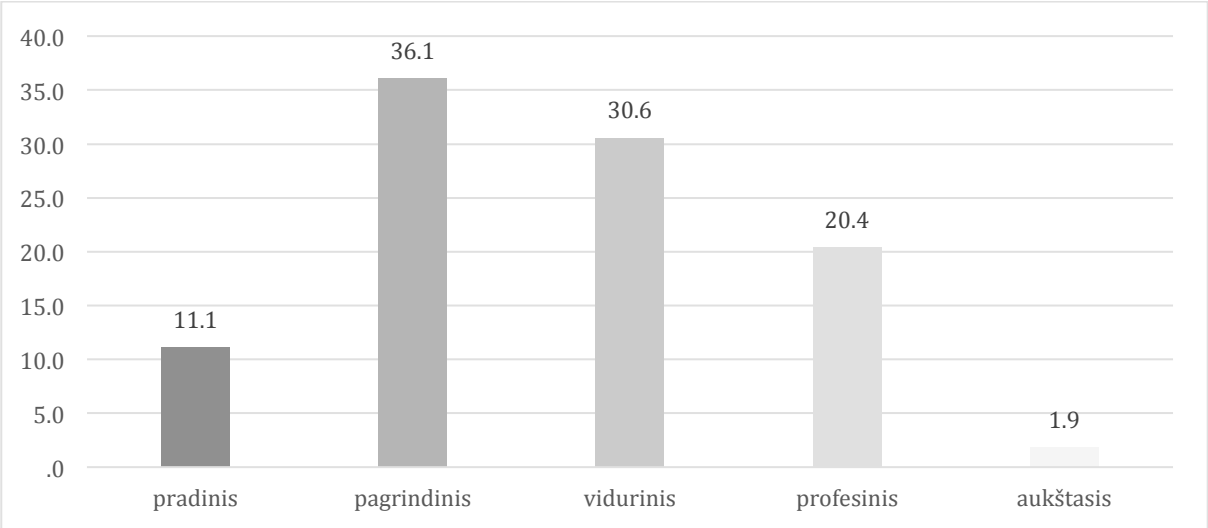
Socialinių darbuotojų teigimu, respondentai nesusidūrė su klausimyno pildymo sunkumais, tačiau vyrai dažniausiai atsisakydavo dalyvauti tyrime, tai atspindi ir netolygus respondentų pasiskirstymas pagal lytį: vyrų – 25,9 proc., moterų – 74,1 proc. Tokį respondentų pasiskirstymą pagal lytį galėjo sąlygoti ir tai, kad dažnai socialinės rizikos veiksnius patiriančias šeimas sudaro vienišos motinos su vaikais. Tyrimo metu respondentų buvo pašoma nurodyti,

kuriai amžiaus grupei priklauso. Paaiškėjo, kad didžiausia dalis (43,5 proc.) tyrime dalyvavusių asmenų yra 36-45 m. amžiaus, taip pat ne maža dalis (31,5 proc.) apklaustųjų yra 26-35 m. amžiaus, mažiausia dalis (1,9 proc.) apklaustųjų nurodė, kad jų amžius siekia 56 ir daugiau metų (2 pav.).

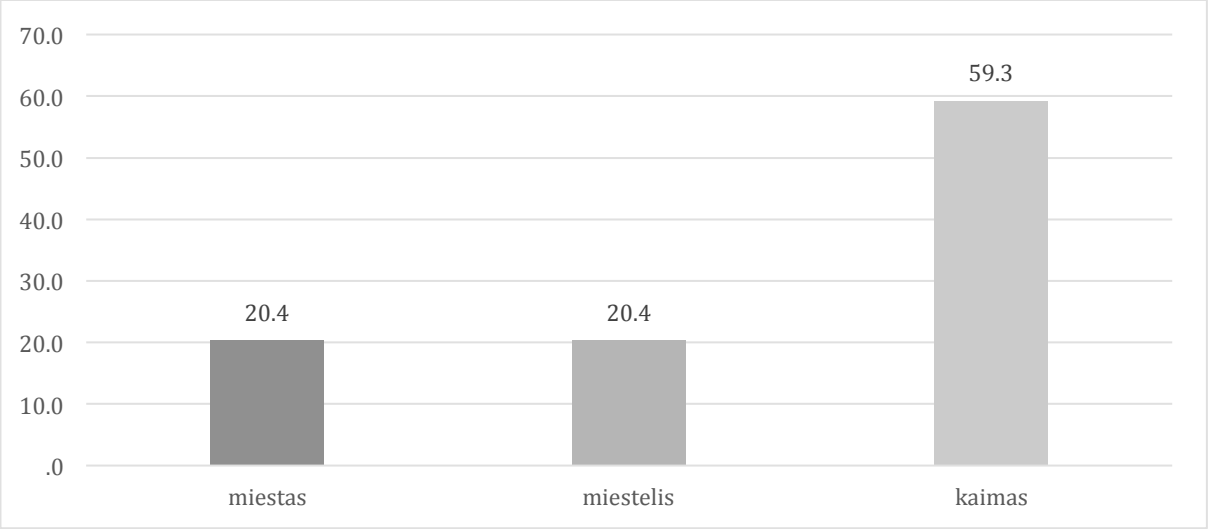
2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių, proc.

Respondentų buvo prašoma nurodyti kokį išsilavinimą yra įgiję. Tyrimas atskleidė, kad daugiau nei trečdalis respondentų (36,1 proc.) turi pagrindinį išsilavinimą, kiek mažesnė dalis (30,6 proc.) yra įgiję vidurinį išsilavinimą. Apie penktadalis (20,4 proc.) apklaustųjų turi profesinį išsilavinimą, dešimtadalis (11,1 proc.) nurodė turintys pradinį išsilavinimą ir tik 1,9 proc. nurodė esantys įgiję aukštąjį išsilavinimą (3 pav.).

3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą, proc.

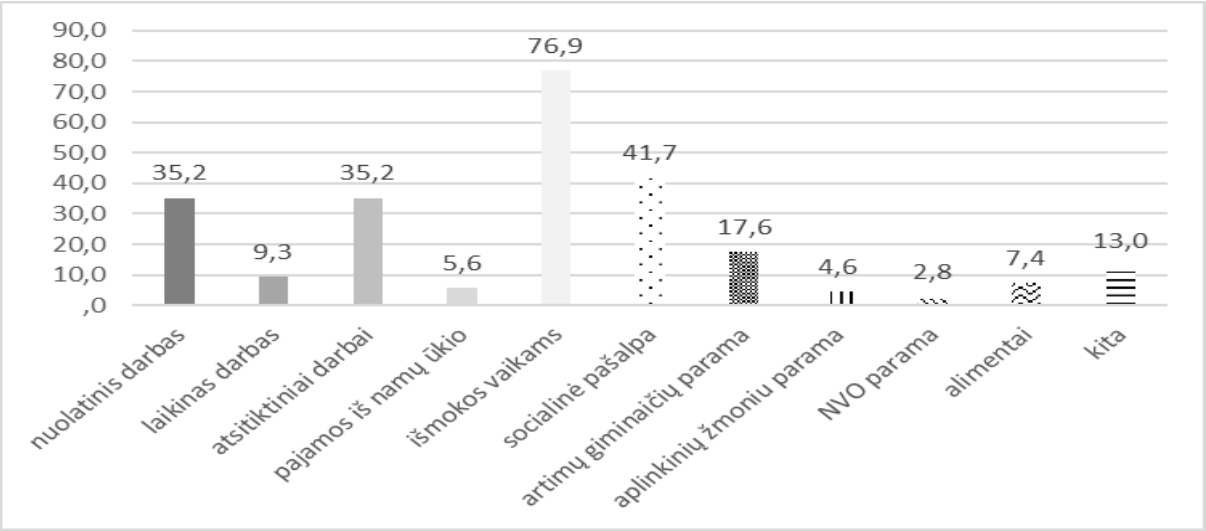
Ankstesniuose skyriuose buvo nagrinėti skirtumai tarp socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų, gyvenančių miestuose ir kaimo vietovėse. Anksčiau taip pat minėta, kad Trakų rajono savivaldybėje yra 3 miestai ir 2 miesteliai, o likusią teritorijos dalį užima kaimai, todėl respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamą vietovę taip pat netolygus (4 pav.). Apklausos duomenys atskleidžia, kad daugiau negu pusė (59,3 proc.) respondentų gyvena kaimuose, likusi dalis respondentų gyvena miestuose (20,4 proc.) bei miesteliuose (20,4 proc.).

4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietovę, proc.

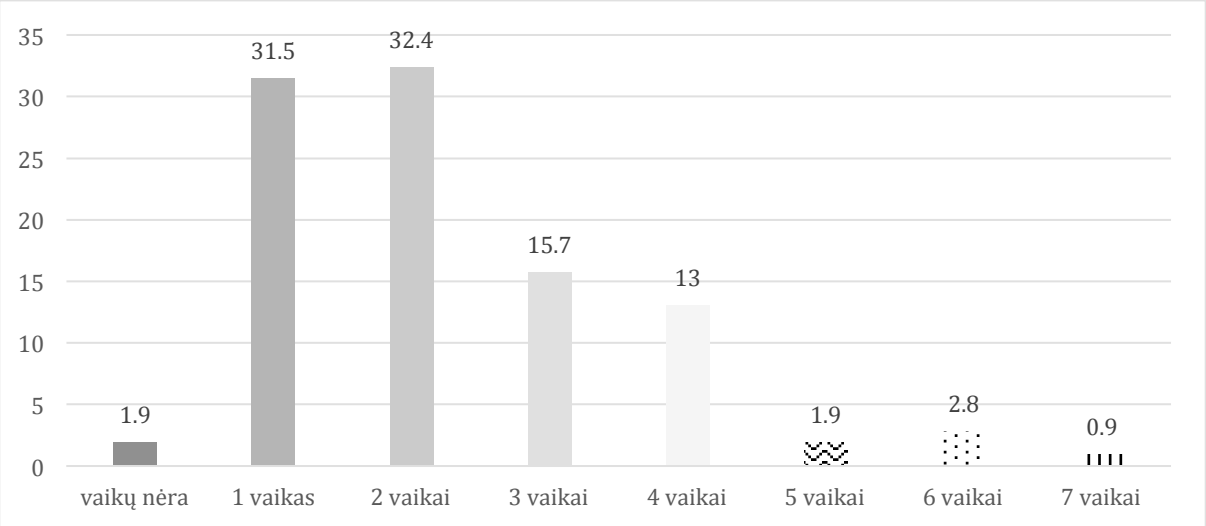
Tyrimo metu respondentų buvo pašoma nurodyti pragyvenimo šaltinį, leidžiant pasirinkti visus tinkamus atsakymų variantus (5 pav.). Tyrimas atskleidė, kad 76,9 proc. apklaustųjų gauna išmokas vaikams, reiktų paminėti, kad nuo 2018 m. ši išmoka priklauso visos šeimoms auginančioms vaikus, tačiau dalis asmenų nėra pareiškę noro gauti minėtą išmoką. Taip pat ne maža dalis (41,7 proc.) apklaustųjų kaip savo pragyvenimo šaltinį nurodo socialinę pašalpą. Po 35,2 proc. apklaustųjų nurodė, kad turi nuolatinį darbą arba dirba atsitiktinius darbus ir 9,3 proc. apklaustųjų nurodė, kad dirba laikinus darbus. Nepriklausomai nuo to, kad dauguma respondentų gyvena kaimo vietovėse, tik 5,6 proc. nurodė, kad gauna pajamų iš savo namų ūkio. Teorinė tyrimo problemos analizė atskleidė, kad šeimos problemų sprendimui gali pagelbėti artimi giminaičiai, bendruomenės, nevyriausybinės organizacijos. Atlikto empirinio tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad dalis respondentų naudojasi šiais paramos šaltiniais, nors skaičiai ir nėra dideli (17,6 proc. apklaustųjų nurodė, kad naudojasi artimųjų giminaičių parama, 4,6 proc. – aplinkinių žmonių parama, 2,8 proc. – nevyriausybinių organizacijų parama), tačiau tai galėjo sąlygoti įvairūs veiksniai. Taip pat nedidelė dalis respondentų (7,4 proc.) nurodė, kad jų šeima gauna

pajamų iš mokamų alimentų. Dar 13 proc. apklaustųjų nurodė, kad gauna pajamų iš kitų, klausime nenurodytų šaltinių.

5 pav. Respondentų pajamų šaltiniai, proc. nuo visų apklaustųjų.

Respondentų prašyta nurodyti kiek suaugusiųjų ir vaikų sudaro jų šeimą. Apklausos duomenys parodė, kad respondentų šeimose gyvena nuo 1 iki 8 suaugusiųjų asmenų, vidutiniškai tai sudaro 1,96 suaugusius asmenys (dažniausiai šeima sudaro 1 suaugęs asmuo – 31,5 proc., arba 2 suaugę asmenys – 54,6 proc., didesni skaičiai pasitaikydavo rečiau) (3 priedas). Didelį suaugusių asmenų skaičių šeimoje galėjo įtakoti tai, kad gyvenama su pilnamečiais vaikais, seneliais ar kt. giminaičiais.

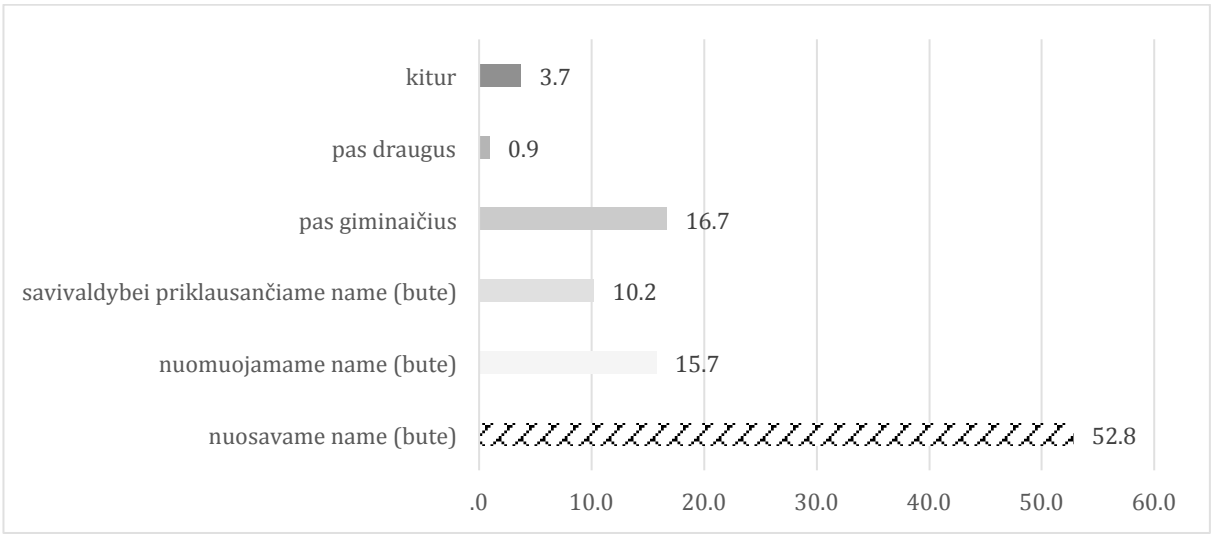

6 pav. Vaikų skaičius respondentų šeimose, proc.

Tyrimu nustatyta, kad respondentų šeimose gyvena nuo 0 iki 7 vaikų, vidutiniškai tai sudaro 2,28 vaikus (4 priedas). Dažniausiai šeimą sudaro 1 (31,5 proc.) arba 2 (32,4 proc.) vaikai, ne retais atvejais, šeima susideda iš 3 (15,7 proc.) arba 4 (13,0 proc.) vaikų, didesni vaikų skaičiai šeimoje pasitaikydavo rečiau (6 pav.). Respondentai (1,9 proc.) nurodė kelis atvejus, kai šeimoje vaikų nėra - tai galėjo įtakoti, kad šeima dar laukiasi vaiko arba vaikai šiuo metu paimti iš šeimos dėl jiems nustatytos globos (rūpybos).

Tiriamųjų prašyta nurodyti, kokios jų šeimos vidutinės pajamos. Nedidelė dalis (13,9 proc.) apklaustųjų nurodė, kad jų šeimos pajamas sudaro iki 200 eurų, dauguma (34,3 proc.) nurodė, kad jų šeimos pajamos siekia 201 – 400 eurus, kiek mažesnė dalis (31,5 proc.) apklaustųjų nurodė, kad šeimos pajamas sudaro 401 – 600 eurus. Dar 17,6 proc. apklaustųjų nurodė, kad šeimos pajamas sudaro 601 – 800 eurai ir tik 2,8 proc. respondentų nurodo, kad pajamos siekia 801 – 1000 eurų.

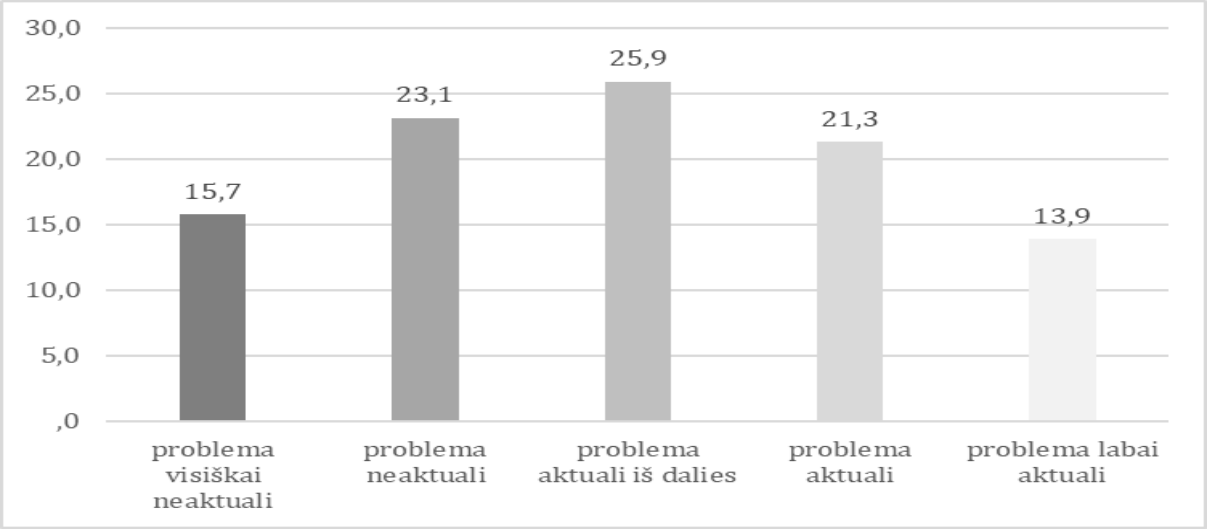
Tyrimu nustatyta, kad didžiausia dalis (52,8 proc.) respondentų gyvena jiems nuosavybės teise priklausančiame būste, mažiausia dalis apklaustųjų (0,9 proc.) nurodė, kad šiuo metu gyvena pas draugus (7 pav.).

7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą, proc.

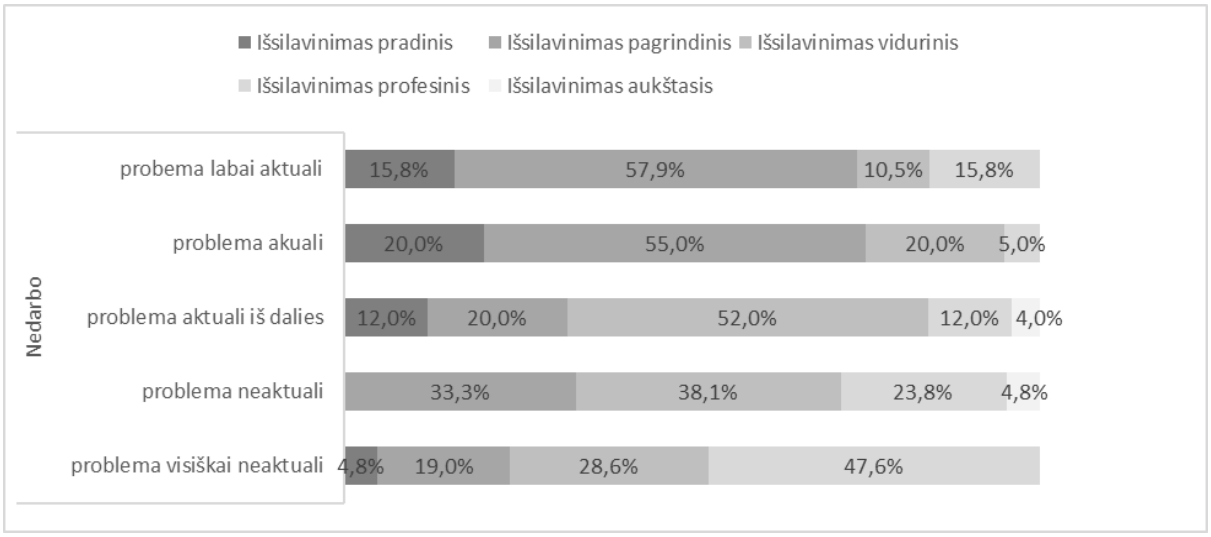
Siekiant išsiaiškinti kokios problemos vyrauja socialinės rizikos veiksnius patiriančiose šeimose Trakų rajono savivaldybėje, respondentų buvo pašoma įvertinti išvardytų problemų aktualumą. Pirmoji vertina problema – nedarbas. Tyrimo rezultatai (8 pav.) pasiskirstė beveik tolygiai. 19,8 proc. apklaustųjų nuomone, nedarbo problema jų šeimoje visiškai neaktuali, 19,8 proc. teigia, kad problema neaktuali, 18,9 proc. respondentų nurodo, kad nedarbo problema

aktuali jų šeimoje, 17,9 proc. teigia, kad problema labai aktuali ir 23,6 proc. respondentų nuomone, nedarbo problema nei aktuali, nei neaktuali. Susumavus teigiamus ir neigiamus atsakymų variantus gauname, kad 39,6 proc. apklaustųjų šios problemos savo šeimoje neįžvelgia, o 36,8 proc. apklaustųjų šeimose nedarbo problema yra vyraujanti.

8 pav. Nedarbo problemos aktualumas, proc.

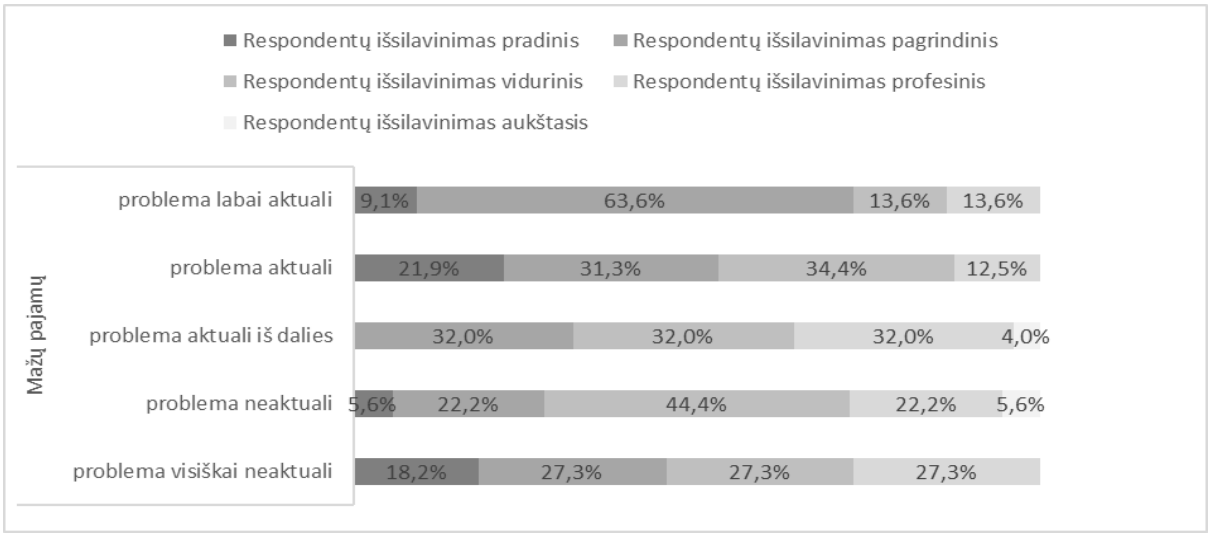
Asmens įsidabinimui didelę įtaką turi jo išsilavinimas, nes atsižvelgiant į išsilavinimą darbdavys sprendžia apie darbuotojo tinkamumą jo siūlomam darbui. Tyrimo rezultatai atskleidė (5 priedas), kad yra statistiškai reikšmingas ryšys ($p<0,01$), tačiau silpnas atvirkštinis ryšys (koreliacijos koeficientas lygus -0,405) tarp nedarbo problemos aktualumo ir respondento išsilavinimo. Tai reiškia, kad kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo mažesnis nedarbo problemos aktualumas. Tą parodo ir procentinis respondentų atsakymų pasiskirstymas (9 pav.): labiausiai nedarbo problema aktuali asmenims įgijusiems pagrindinį išsilavinimą (labai aktuali – 57,9 proc., aktuali – 55 proc.). Nedarbo problema visiškai neaktuali 47,6 proc. respondentų, kurie turi įgiję profesinį išsilavinimą. Toks rezultatų pasiskirstymas leidžia daryti išvadą, kad reikia skatinti Trakų rajono savivaldybėje, socialinės rizikos veiksnius pairiančiose šeimose, gyvenančius asmenis siekti aukštesnio išsilavinimo, nes tai didina įsidarbinimo galimybes.

9 pav. Nedarbo problemos aktualumas pagal respondentų išsilavinimą, proc.

Analizuojant respondentų amžių ir nedarbo problemos aktualumą (5 priedas) paaiškėjo, kad statistiškai reikšmingo ryšio nėra ($p>0,05$), tai reiškia, kad respondentų amžius neturi įtakos nedarbo problemos aktualumui jų šeimoje. Žvelgiant į respondentų lyties ir nedarbo problemos aktualumą (5 priedas) matyti, kad egzistuoja statistiškai reikšmingas ryšys ($p<0,05$), tačiau koreliacija labai silpna, ryšys atvirkštinis (koreliacijos koeficientas lygus -0,247).

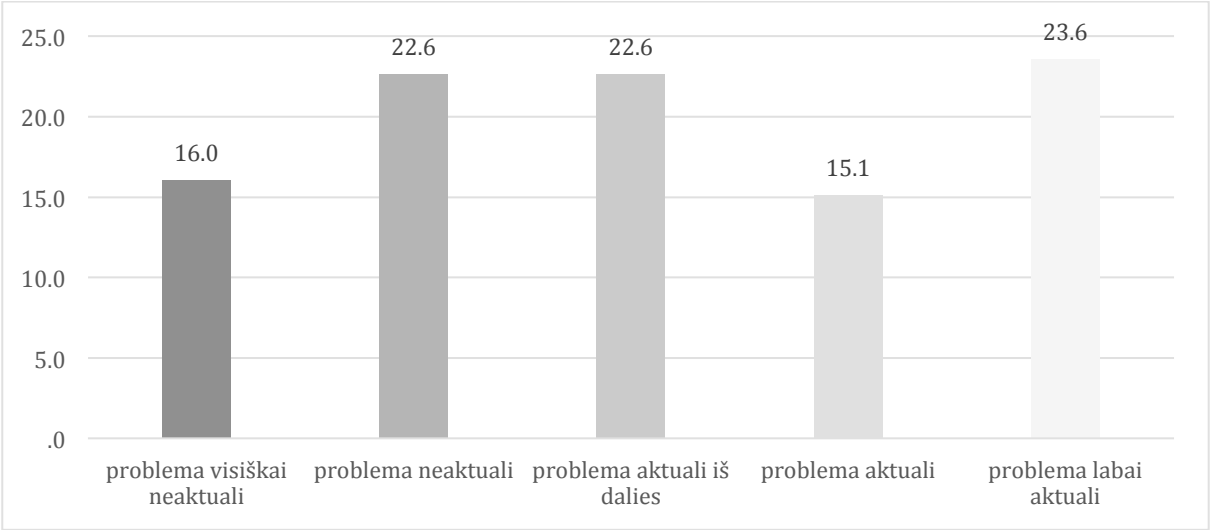
Kita socialinę riziką patiriančioms šeimoms aktuali problema - mažos pajamos. Penktadaliui (20,4 proc.) respondentų ši problema yra labai aktuali, 29,6 proc. - aktuali jų šeimoje. Tačiau daugiau nei penktadaliui (23,1 proc.) respondentų ši problema aktuali iš dalies, 16,7 proc. - neaktuali ir 10,2 proc. mažas pajamas įvardijo kaip visiškai neaktualią problemą jų šeimoje. Egzistuoja statistiškai reikšmingas ryšys tarp mažų pajamų aktualumo problemos ir išsilavinimo ($p<0,01$), tačiau ryšys labai silpnas neigiamas (koreliacijos koeficientas lygus -0,254), t. y. kuo išsilavinimas aukštesnis, tuo mažiau aktuali mažų pajamų problema šeimoje (6 priedas). Tai matyti ir iš žemiau pateikiamo 10 pav.: 9,1 proc. apklaustųjų, įgijusių pradinį išsilavinimą, ir net 63,6 proc. apklaustųjų, įgijusių pagrindinį išsilavinimą, teigia, kad mažų pajamų problema labai aktuali jų šeimoje. Kai tuo tarpu 44,4 proc. asmenų su viduriniu išsilavinimu ir 22,2 proc. respondentų, turinčių profesinį išsilavinimą, mažų pajamų problemą įvardiją kaip neaktualią.

10 pav. Mažų pajamų problemos aktualumas pagal respondentų išsilavinimą, proc.

Taip pat egzistuoja statistiškai reikšmingas koreliacinis ryšys ($p<0,05$) tarp mažų pajamų problemos aktualumo ir vidutinių šeimos pajamų (koreliacijos koeficientas lygus -0,199) bei respondentų lyties (koreliacijos koeficientas lygus -0,204), tačiau tai labai silpnos koreliacijos (6 priedas).

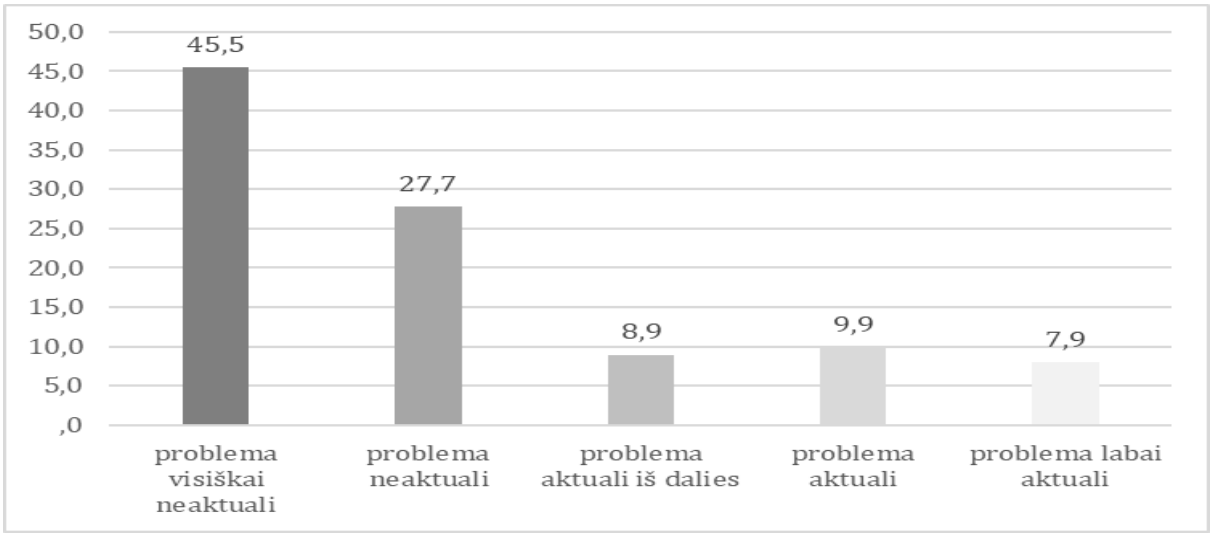
Respondentų prašyta įvardinti nesaikingo vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimo problemos aktualumą jų šeimoje. Gauti rezultatai pasiskirstė gan tolygiai: 16 proc. respondentų problemą įvardijo kaip visiškai neaktualią, 22,6 proc. respondentų ši problema neaktuali, 22,6 proc. respondentų teigia, kad problema aktuali iš dalies, 15,1 proc. – problema aktuali ir 23,6 proc. respondentų šią problemą įvardijo kaip labai aktualią (11 pav.).

11 pav. Nesaikingo vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimo problemos aktualumas, proc.

Taigi, dauguma apklaustųjų teigia, kad nesusiduria su nesakingo alkoholio vartojimo problema šeimoje, nors tai viena dažniausiai pasitaikančių problemų, dėl ko šeimos buvo įtraukiamos į socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų sąrašus. Atliekant koreliacinius veiksmus nebuvo rastas statistiškai reikšmingas ryšis tarp vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimo problemos aktualumo ir respondentų lyties, amžiaus, gyvenamosios vietos ir būsto, išsilavinimo, vidutinių pajamų per mėnesį, suaugusiųjų bei vaikų skaičiaus šeimoje (7 priedas). Taigi ši problema nekoreliuoja su respondentų demografiniais rodikliais.

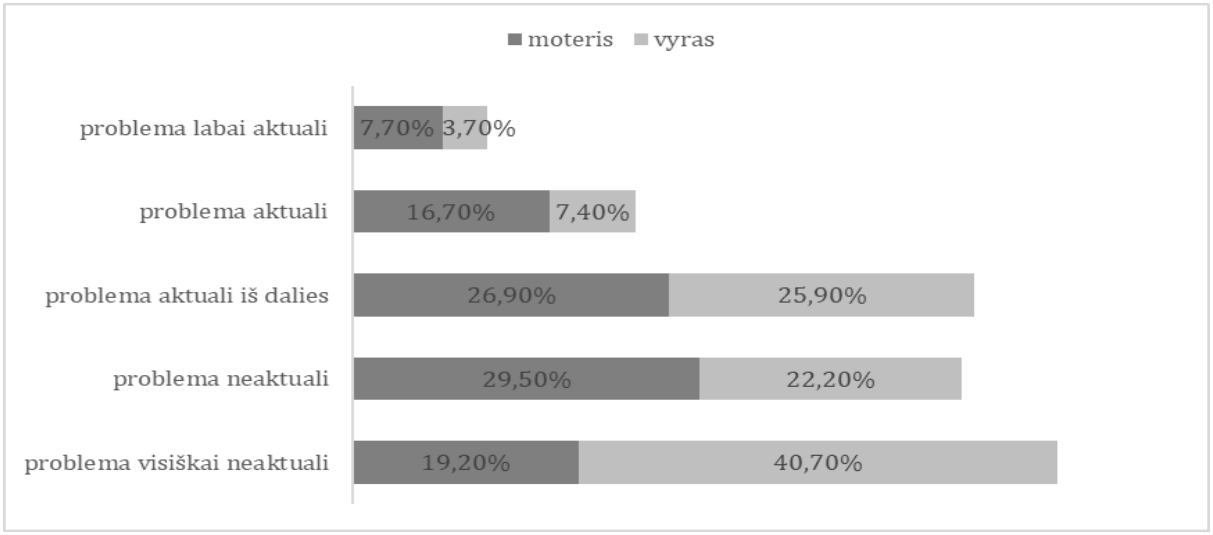
Dar viena nagrinėta problema šeimoje tai, vieno ar kelių šeimos narių piktnaudžiavimas narkotinėmis ar kt. psichotropinėmis medžiagomis. Žvelgiant į respondentų atsakymų pasiskirstymą (12 pav.) matyti, kad ši problema nėra dažnai įvardijama kaip aktuali tarp tiriamųjų gyvenančių Trakų rajono savivaldybėje, socialinės rizikos veiksnius patiriančiose šeimose. Statistiškai reikšmingo ryšio tarp vieno ar kelių šeimos narių piktnaudžiavimo narkotinėmis ar kt. psichotropinėmis medžiagomis problemos aktualumo ir respondentų demografinių rodiklių nerasta (8 priedas).

12 pav. Vieno ar kelių šeimos narių piktnaudžiavimo narkotinėmis ar kt. psichotropinėmis medžiagomis problemos aktualumas šeimoje, proc.

Kita įvardinta problema, kurios aktualumą buvo prašyta įvardinti tiriamųjų, tai valstybės paramos panaudojimas priešingai šeimoms interesams. Didžiausia dalis apklaustųjų, tai 27,6 proc., teigia, kad ši problema nėra aktuali, dar 24,8 proc. teigimu, problema visiškai neaktuali, 26,7 proc. respondentų įvardijo, kad problema aktuali iš dalies ir 14,3 proc. ir 6,7 proc. respondentų įvardijo, kad problema atitinkamai aktuali ir labai aktuali. Rastas statistiškai

reikšmingas (p<0,05) atvirkštinis labai silpnas ryšys (koreliacijos koeficientas lygus -0,197) tarp valstybės paramos panaudojimo priešingai šeimoms interesams problemos aktualumo bei respondentų lyties (9 priedas).

13 pav. Valstybės paramos panaudojimas priešingai šeimoms interesams problemos aktualumo pasiskirstymas pagal respondentų lytį, proc.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad minėtoji problema atrodo labiau aktuali moterims negu vyrams (13 pav.).

Taip pat rastas statistiškai reikšmingas (p<0.01), tačiau silpnas neigiamas ryšys tarp valstybės paramos panaudojimo priešingai šeimoms interesams problemos aktualumo ir respondentų išsilavinimo, kadangi koreliacijos koeficientas lygus -0,265, vadinasi kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo mažiau aktuali minėtoji problema. Be to nustatytas statistiškai reikšmingas (p<0.01), tačiau taip pat silpnas neigiamas ryšys tarp valstybės paramos panaudojimas priešingai šeimoms interesams problemos aktualumo ir suaugusiųjų asmenų skaičiaus respondentų šeimose (koreliacijos koeficientas lygus -0,251), t. y. kuo labiau aktuali minėta problema, tuo mažiau suaugusiųjų asmenų įeina į šeimos sudėtį. Kuo daugiau suaugusiųjų asmenų sudaro šeimą, tuo mažiau nesklandumų kyla naudojant valstybės skiriamą paramą pagal paskirtį.

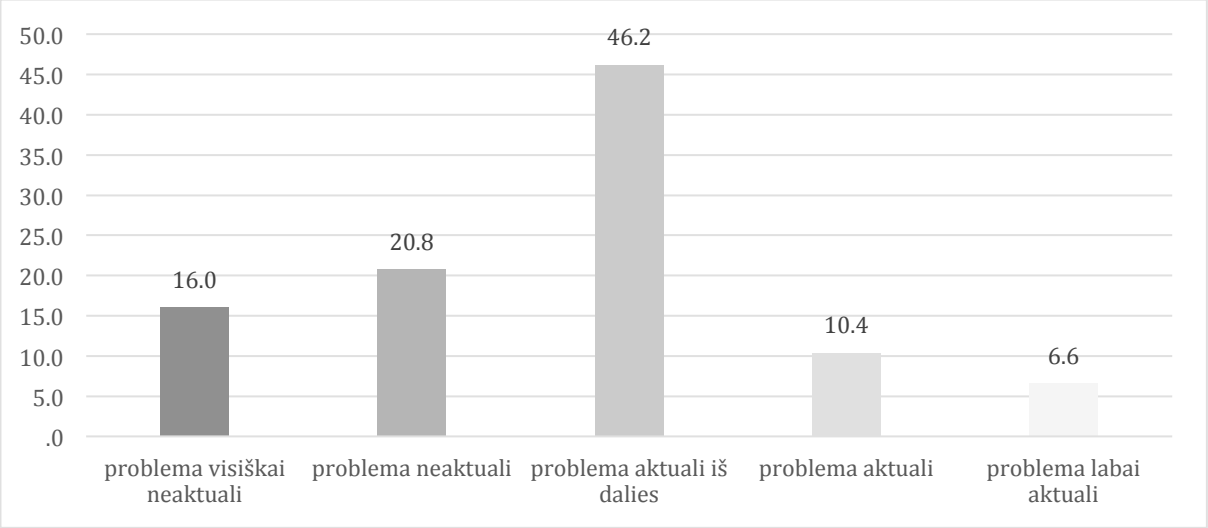
Respondentų prašyta įvertinti, ar susiduria su problemomis proporcingai ir pagal paskirtį paskirstant šeimos finansus: 17,9 proc. apklaustųjų teigia, kad problema visiškai neaktuali, 21,1 proc. apklaustųjų nuomone problema neaktuali, dar 27,4 proc. respondentams ši problema aktuali iš dalies, 24,5 proc. teigimu problema aktuali ir tik 8,5 proc. apklaustųjų teigia, kad susiduria su problemomis paskirstant pajamas proporcingai ir pagal paskirtį. Nustatytas statistiškai

reikšmingas ($p<0,01$), bet silpnas neigiamas ryšys tarp šios problemos aktualumo ir respondentų išsilavinimo, kadangi koreliacijos koeficientas lygus -0,318, vadinasi kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo mažiau susiduriama su problemomis proporcingai ir pagal paskirtį paskirstant šeimos pajamas (10 priedas). Tai atsispindi ir 14 pav., iš kurio matyti, kad aukštąjį išsilavinimą turintys asmenys visiškai nesusiduria su pajamų paskirstymo problema, respondentai turintys profesinį išsilavinimą taip pat retai šią problemą įvardija kaip aktualią (visiškai neaktuali – 27,3 proc., neaktuali 36,4 proc.), tuo tarpu asmenys turintys pagrindinį išsilavinimą (problema aktuali – 31,6 proc., problema labai aktuali – 15,8 proc.) ir pradinį išsilavinimą (problema aktuali – 27,3 proc., problema labai aktuali – 18,2 proc.) daug dažniau susiduria su sunkumais paskirstant pajamas proporcingai.

14 pav. Šeimos pajamų proporcingo paskirstymo problemos aktualumo respondentų atsakymų pasiskirstymas pagal jų išsilavinimą, proc.

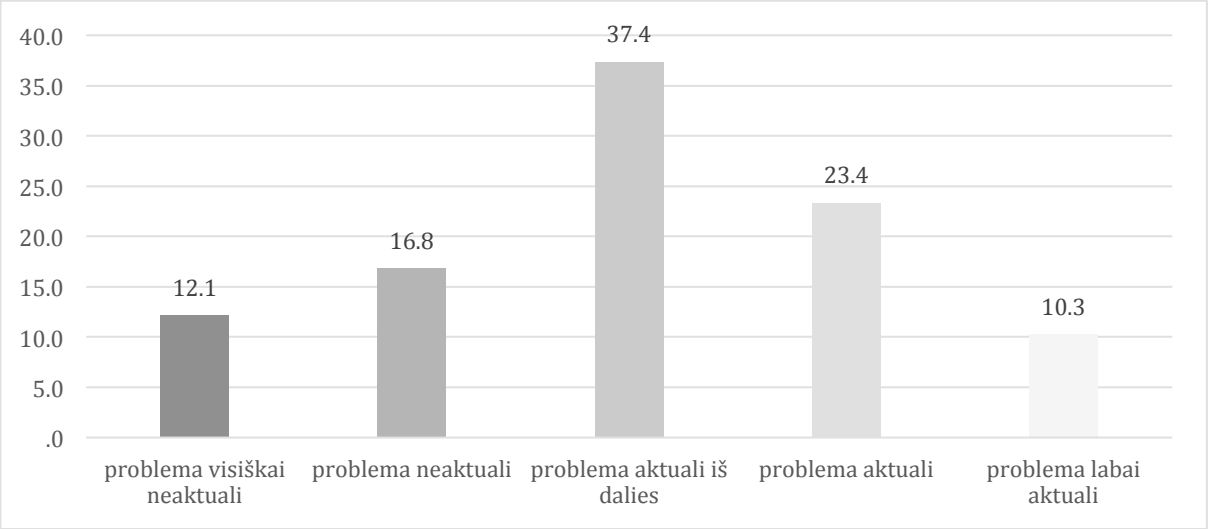
Respondentų buvo prašyta įvardinti, ar netinkamos gyvenimo sąlygos yra aktuali problema jų šeimoje. Didžiausia dalis tiriamųjų (46,2 proc.) teigia, kad ši problema aktuali iš dalies. Žvelgiant į kitus tiriamųjų atsakymus (15 pav.) matome, kad 36,8 proc. respondentų nesusiduria su netinkamų gyvenimo sąlygų problema (20,8 proc. – problema neaktuali, 16 proc. – problema visiškai neaktuali). Ir tik 17 proc. respondentų turi problemų su gyvenimo sąlygų tinkamumu (10,4 proc. – problema aktuali, 6,6 proc. problema labai aktuali).

15 pav. Netinkamų gyvenimo sąlygų problemos aktualumas, proc.

Nustatytas statistiškai reikšmingas ($p<0,05$), tačiau labai silpnas neigiamas ryšys tarp netinkamų gyvenimo sąlygų problemos aktualumo ir respondentų turimo išsilavinimo (koreliacijos koeficientas lygus -0,231), vadinasi kuo aukštesnis išsilavinimas, tuo rečiau susiduriama su netinkamų gyvenimo sąlygų problematika (11 priedas).

Tiriamųjų klausta, ar šeimoje kylančios konfliktinės situacijos yra aktuali problema.

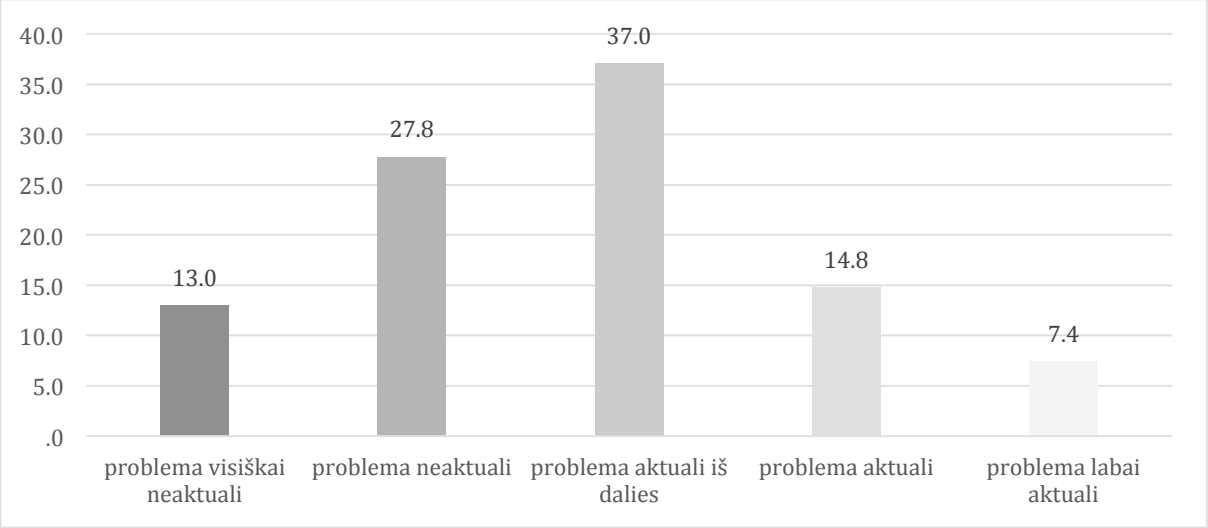

16 pav. Šeimoje kylančių konfliktinių situacijų problemos aktualumas, proc.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad apie trečdalis (10,3 proc. įvardijo, kad problema labai aktuali, 23,4 proc. – problema aktuali) respondentų susiduria su šia problema. Didžiausia dalis (37,4 proc.) apklaustųjų teigia, kad problema aktuali iš dalies. Likę respondentai teigia, kad problema neaktuali arba visiškai neaktuali (atitinkamai 16,8 proc. ir 12,1 proc.) (16 pav.).

Atsižvelgiant į tokį respondentų atsakymų pasiskirstymą, galima teigti, kad tiriamieji, savo šeimose susiduria su konfliktinėmis situacijomis ir didesnė dalis mano, kad tai sudaro probleminę situaciją jų šeimoje. Statistiškai reikšmingo ryšio tarp šeimoje kylančių konfliktų problematikos ir respondentų demografinių rodiklių (lyties, amžiaus tarpsnio, gyvenamosios vietos ir būsto, išsilavinimo, vidutinių pajamų per mėnesį, suaugusiųjų bei vaikų skaičiaus šeimoje) nebuvo rasta (12 priedas).

Tyrimo metu respondentų buvo klausiama ar žinių apie vaikų auklėjimą stoka yra aktuali problema jų šeimoje. Didžiausia dalis (37 proc.) apklaustųjų teigia, kad problema aktuali iš dalies, tik 7,4 proc. respondentų teigimu ši problema labai aktuali ir 14,8 proc. – problema aktuali jų šeimose. Daugumos tiriamųjų nuomone, žinių apie vaikų auklėjimą stoka nėra jų šeimos problema (27,8 proc. – problema neaktuali, 13 proc. – problema visiškai neaktuali) (17 pav.). Taigi, galima teigti, kad dauguma Trakų rajono savivaldybėje, socialinės rizikos veiksnius patiriančiose šeimose gyvenančių asmenų turi žinių apie vaikų auklėjimą.

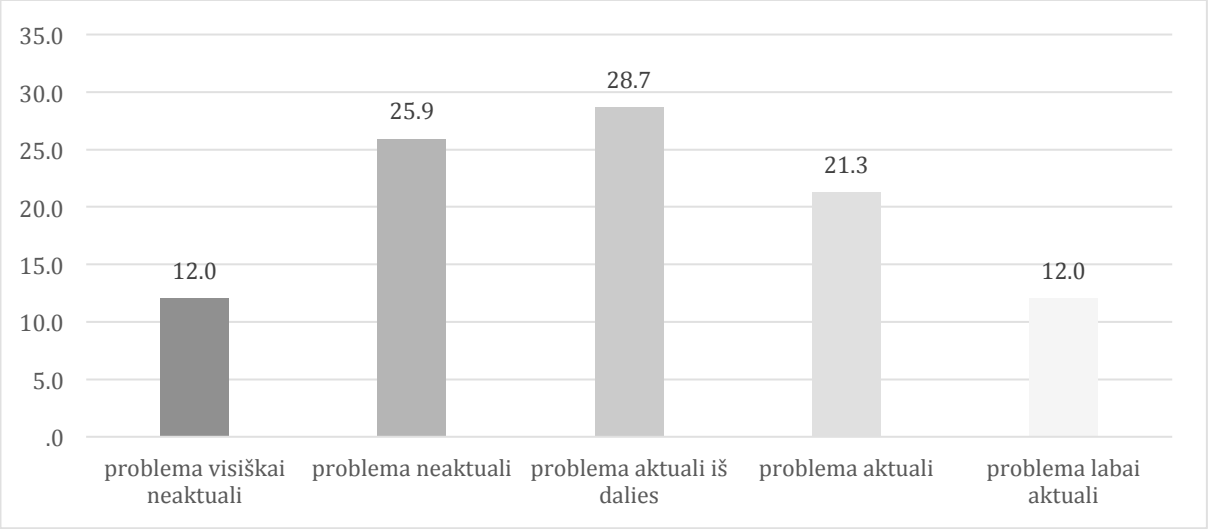

17 pav. Žinių apie vaikų auklėjimą stokojimo problemos aktualumas, proc.

Be to nustatyta statistiškai reikšminga ($p<0,05$), tačiau labai silpna neigiama koreliacija (koreliacijos koeficientas lygus -0,207) tarp žinių apie vaikų auklėjimą stokos ir suaugusiųjų asmenų skaičiaus šeimoje (13 priedas). Vadinasi kuo daugiau suaugusiųjų asmenų sudaro šeimą, tuo mažesnė žinių apie vaikų auklėjimą stoka.

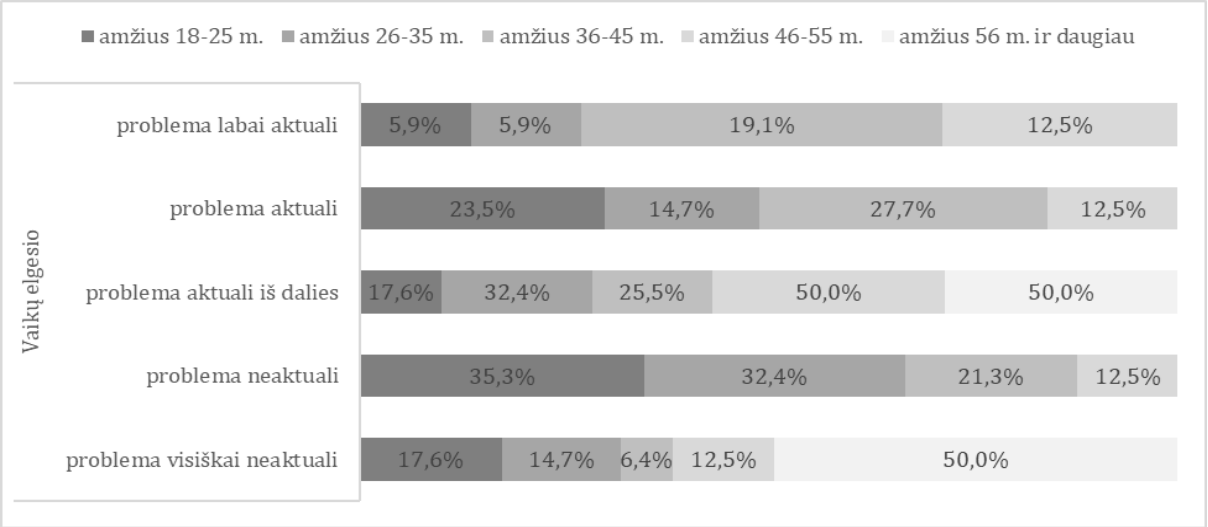
Respondentų prašyta įvardinti ar vaikų elgesio problemos yra aktuali jų šeimos problema. Daugumos respondentų nuomone, jie nesusiduria su vaikų elgesio problemomis (12 proc. – problema visiškai neaktuali, 25,9 proc. – problema neaktuali), kiek mažesnio skaičiaus

respondentų teigimu, jie susiduria su vaikų elgesio problemomis (12 proc. – problema labai aktuali, 21,3 proc. – problema aktuali), likę respondentai (28,7 proc.) teigia, kad vaikų elgesio problemos yra iš dalies aktuali problema jų šeimos (18 pav.).

18 pav. Vaikų elgesio problemos aktualumas, proc.

Taip pat nustatytas statistiškai reikšmingas ($p<0,05$), tačiau labai silpnas teigiamas ryšys tarp vaikų elgesio problemų aktualumo šeimoje ir respondentų amžiaus (koreliacijos koeficientas lygus 0,191), t. y. kuo vyresni respondentai, tuo dažniau susiduriama su vaikų elgesio problemomis (14 priedas).

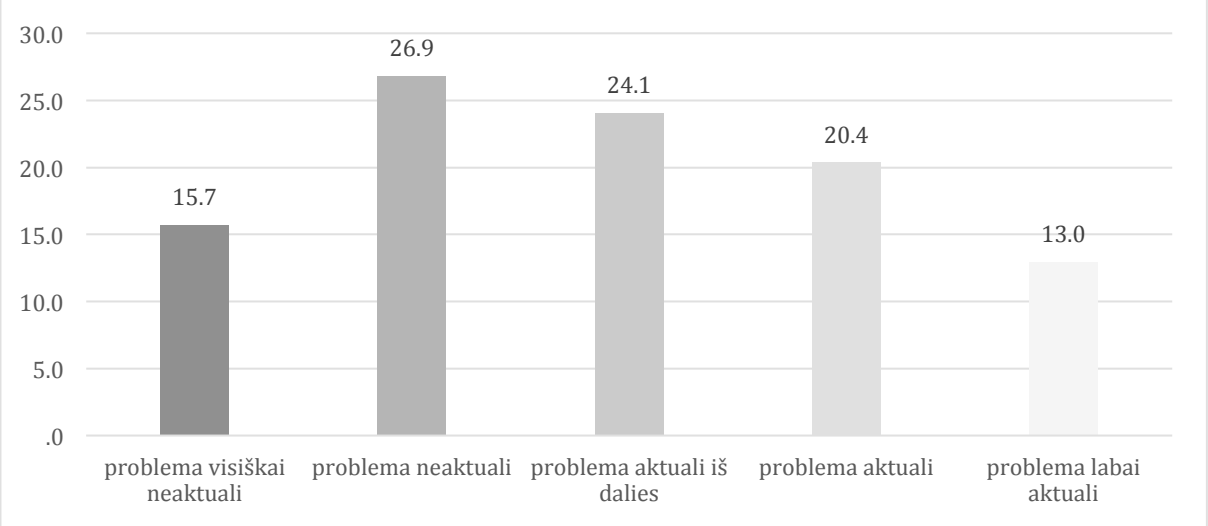

19 pav. Vaikų elgesio problemos aktualumo pasiskirstymas pagal respondentų amžių, proc.

Iš pateikiamo 19 pav. matyti, kad kai respondentų amžius siekia 36 – 45 metus, tai vaikų elgesio problemos labai aktualios (19,1 proc.) arba aktualios (27,7 proc.) jų šeimoje. Tuo tarpu,

kai respondentų amžius 26 – 35 metai, tai problemos su vaikų elgesiu yra neaktualios (32,4 proc.) arba visiškai neaktualios (14,7 proc.). Panašiai rezultatai pasiskirsto ir tuomet kai respondentų amžius siekia 18 – 25 metus, tuomet vaikų elgesio problemos apklaustųjų tarpe įvardijamos kaip neaktualios – 35,3 proc. arba visiškai neaktualios – 17,6 proc.

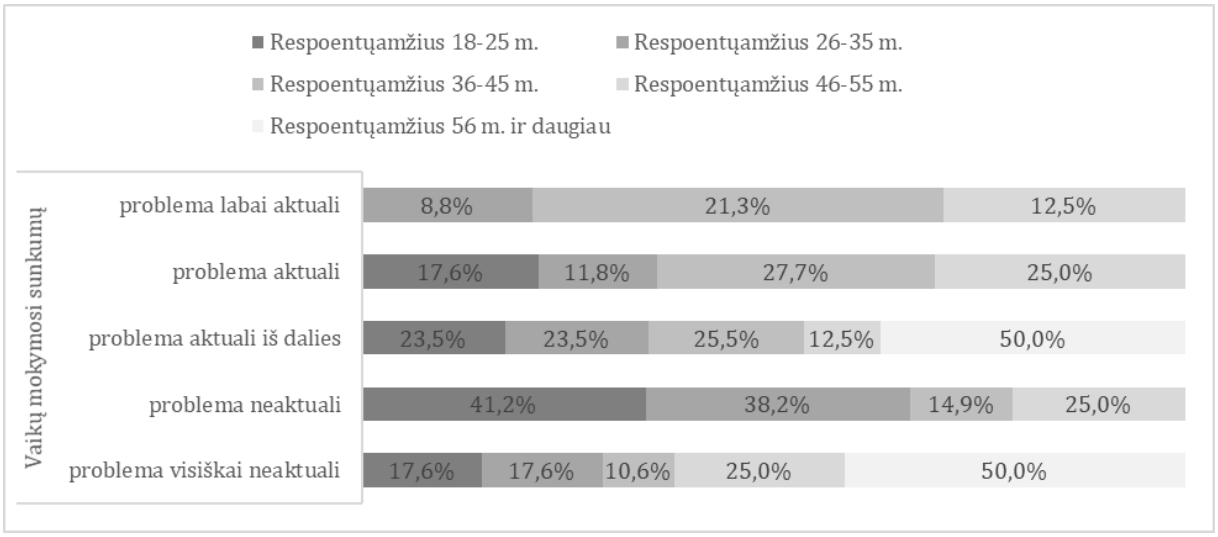
Respondentų buvo prašoma įvertinti ar vaikų mokymosi sunkumai yra aktuali jų šeimos problema. Remiantis tyrimo duomenimis (20 pav.) 42,6 proc. apklaustųjų nesusiduria su vaikų mokymosi sunkumais (15,7 proc. – problema visiškai neaktuali, 26,9 proc. – problema neaktuali). 33,4 proc. respondentų tenka susidurti su vaikų mokymosi sunkumais (13,0 proc. – problema labai aktuali, 20,4 proc. – problema aktuali). Likusi dalis (24,1 proc.) respondentų teigia, kad vaikų mokymosi sunkumai yra tik iš dalies aktuali jų šeimos problema.

20 pav. Vaikų mokymosi sunkumų problemos aktualumas, proc.

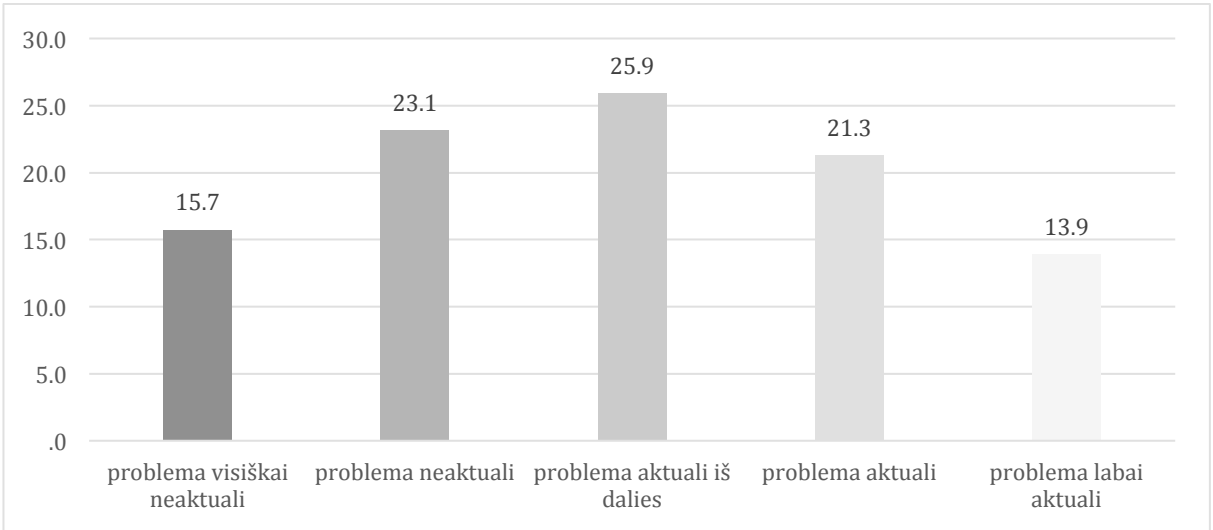
Nustatytas statistiškai reikšmingas ($p<0,05$), tačiau silpnas koreliacinis ryšys tarp vaikų mokymosi sunkumų problemos aktualumo šeimoje ir respondentų amžiaus (koreliacijos koeficientas lygus 0,220), t. y. kuo vyresni respondentai, tuo dažniau susiduriama su vaikų mokymosi sunkumų problema (15 priedas).

Respondentai, kurių amžius 36 – 45 metai, vaikų mokymosi sunkumus įvardijo kaip labai aktualią (21,3 proc.) bei aktualią (27,7 proc.). problemą jų šeimoje, o respondentai, kurių amžius 18 – 25 metai, problemą įvardija kaip neaktualią (41,2 proc.) arba visiškai neaktualią (17,6 proc.) (21 pav.). Tačiau tokį respondentų pasiskirstymą šeimoje galėjo nulemti vaikų amžius, jaunesni asmenys dar gali neturėti mokyklinio mažiaus vaikų, todėl dar nėra susidūrę su vaikų mokymosi sunkumais.

21 pav. Vaikų mokymosi sunkumų problemos aktualumo pasiskirstymas pagal respondentų amžių, proc.

Tyrimo metu respondentų prašyta nurodyti, ar susiduriama su sunkumais, mokant vaikus taisyklių atsakomybės, pareigų. Žvelgiant į tyrimo rezultatus (22 pav.) matome, kad didžioji dalis (38,9 proc.) apklaustųjų neįžvelgia tokios problemos savo šeimoje (15,7 proc. respondentų problema visiškai neaktuali, 23,1 proc. – problema neaktuali). Kiek mažesnei daliai (35,2 proc.) respondentų tenka susidurti su sunkumais, mokant vaikus taisyklių atsakomybės, pareigų (13,9 proc. respondentų problema labai aktuali, 21,3 proc. – problema aktuali). Likusiai daliai (25,9 proc.) respondentų ši problema aktuali iš dalies.

22 pav. Sunkumo, mokyti vaikus taisyklių atsakomybės, pareigų problemos aktualumas, proc.

Tyrimu nustatyta, kad egzistuoja statistiškai reikšmingas ($p<0,05$), tačiau silpnas teigiamas ryšys tarp sunkumo, mokant vaikus taisyklių atsakomybės, pareigų problemos aktualumo ir respondentų amžiaus (koreliacijos koeficientas lygus 0,226) (16 priedas). Vadinasi kuo vyresni respondentai, tuo aktualesnė sunkumo mokyti vaikus taisyklių atsakomybės, pareigų problema.

Teorinė tyrimo problemos analizė atskleidė, kad vienos socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų problemos įtakoja kitų problemų atsiradimą, tą patvirtina ir atlikto empirinio tyrimo rezultatai. Tyrimu nustatytas statistiškai reikšmingas ryšys ($p<0,01$) tarp nedarbo problemos aktualumo ir mažų pajamų aktualumo (koreliacijos koeficientas lygus 0,712, koreliacija stipri), nesaikingo vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimo problemos aktualumo (koreliacijos koeficientas lygus 0,489, koreliacija vidutinio stiprumo), paramos panaudojimo priešingai šeimos interesams problemos aktualumo (koreliacijos koeficientas lygus 0,412, koreliacija silpna), neproporcingo pajamų paskirstymo problemos aktualumo (koreliacijos koeficientas lygus 0,428, koreliacija silpna), netinkamų gyvenimo sąlygų problemos aktualumo (koreliacijos koeficientas lygus 0,317, koreliacija silpna) (17 priedas). Vadinasi kuo aktualesnė nedarbo problema šeimoje, tuo aktualesnės tampa ir kitos aukščiau išvardintos problemos.

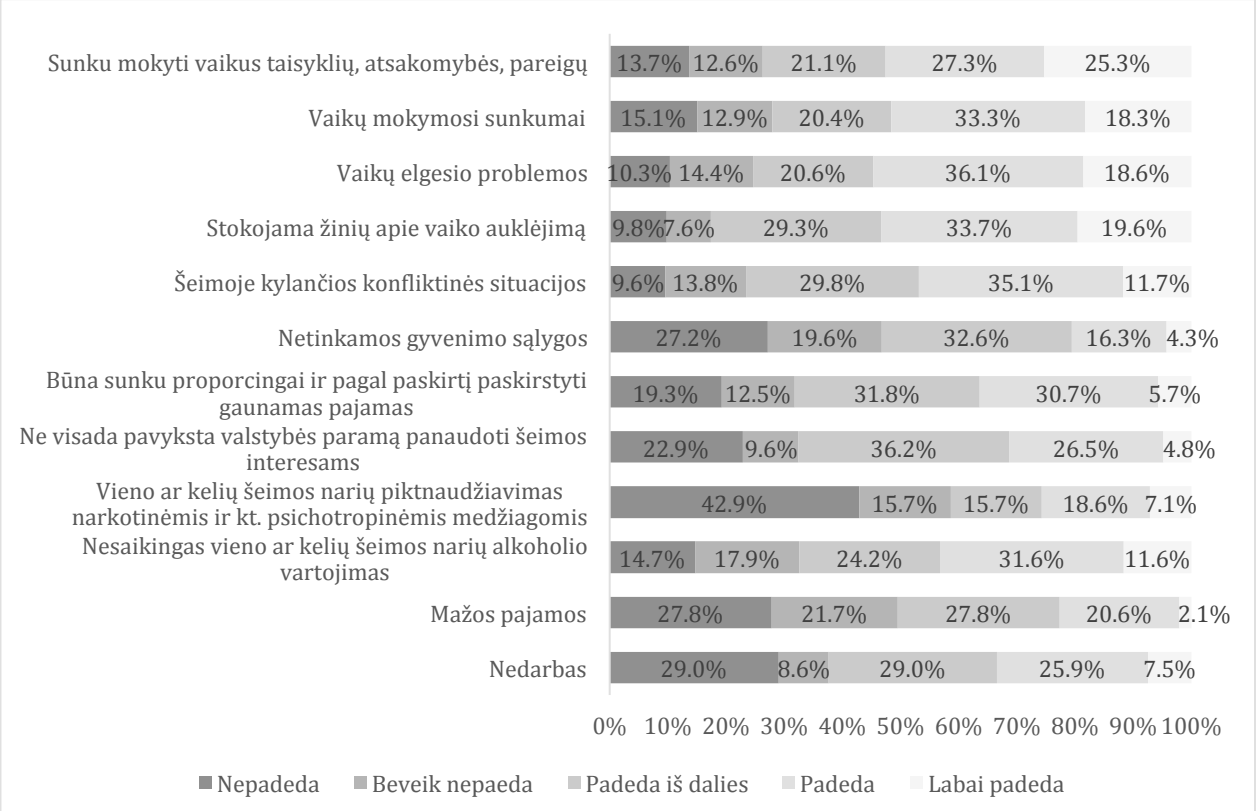
Taip pat tyrimu nustatytas statistiškai reikšmingas ryšys ($p<0,01$) tarp šeimoje kylančių konfliktinių situacijų problemos aktualumo ir nesaikingo vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimo problemos aktualumo (koreliacijos koeficientas lygus 0,528, koreliacija vidutinio stiprumo), neproporcingo pajamų paskirstymo problemos aktualumo (koreliacijos koeficientas lygus 0,503, koreliacija vidutinio stiprumo), netinkamų gyvenimo sąlygų problemos aktualumo (koreliacijos koeficientas lygus 0,482, koreliacija vidutinio stiprumo) (18 priedas). Vadinasi kuo aktualesnė šeimoje kylančių konfliktinių situacijų problema, tuo aktualesnės tampa ir kitos aukščiau išvardintos problemos. Taip pat pastebėtas statistiškai reikšmingas ($p<0,01$) teigiamas vidutinio stiprumo ryšys tarp šeimoje kylančių konfliktinių situacijų problemos aktualumo ir vaikų elgesio problemų (koreliacijos koeficientas lygus 0,484), vaikų mokymosi sunkumų problemos aktualumo (koreliacijos koeficientas lygus 0,474) ir sunkumų, mokant vaikus taisyklių, atsakomybės, pareigų (koreliacijos koeficientas lygus 0,458). Vadinasi alkoholio vartojimo problema įtakoja vaikus jų mokymąsi, elgesį, tėvų ir vaikų tarpusavio bendravimą.

Tyrimu nustatytas statistiškai reikšmingas ($p<0,01$) teigiamas vidutinio stiprumo ryšys tarp žinių apie vaikų auklėjimą stokojimo problemos aktualumo ir vaikų elgesio problemų (koreliacijos koeficientas lygus 0,673), vaikų mokymosi sunkumų problemos aktualumo

(koreliacijos koeficientas lygus 0,622) ir sunkumų, mokant vaikus taisyklių, atsakomybės, pareigų (koreliacijos koeficientas lygus 0,655). Vadinasi kuo didesnė žinių apie vaikų auklėjimą stoka, tuo didesnės vaikų elgesio problemos, dažniau susiduriama su vaikų mokymosi sunkumais ir tuo sunkiau mokyti vaikus taisyklių, atsakomybės pareigų.

Apibendrinant pirmojo tyrimo klausimų bloko rezultatus galima teigti, jog pasitvirtino anksčiau aprašytos, socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų problemos. Šeimos gyvenančios Trakų rajono savivaldybėje, socialinės rizikos veiksnius patiriančiose šeimose, patiria įvairialypes problemas, kurios gali įtakoti kitų problemų atsiradimą, be to problemas gali įtakoti ir tokie demografiniai veiksniai, kaip asmenų išsilavinimas, amžius, lytis.

Antruoju klausimų blokų respondentų buvo prašoma įvardinti ar socialiniai darbuotojai padeda jiems spręsti jų šeimai aktualias problemas, kurių aktualumas šeimoje buvo nagrinėtas prieš tai buvusiuose klausimuose. Respondentų atsakymų paskirstymas matomas 23 pav.

23 pav. Socialinio darbuotojo pagalba, sprendžiant aktualias šeimos problemas, proc.

Prašant įvertinti ar socialinis darbuotojas padeda spręsti nedarbo problemą šeimoje, dauguma (29 proc.) respondentų atsakė, kad nepadeda, toks pats respondentų skaičius teigia, kad

padeda iš dalies, taip pat ne mažos dalies (25,9 proc.) respondentų teigimu šią problemą socialinis darbuotojas padeda spręsti.

Klausiant ar socialinis darbuotojas padeda spręsti mažų pajamų problemą šeimoje, respondentų atsakymai pasiskirstė gan tolygiai tarp visų atsakymų variantų, išskyrus, labai padeda – taip mano tik 2,1 proc. atsakiusiųjų į klausimą. Tačiau daugumos nuomone, šios problemos socialinis darbuotojas nepadeda spręsti.

Respondentų buvo prašoma nurodyti ar socialinis darbuotojas padeda spręsti nesaikingo alkoholio vartojimo problemą. Dauguma atsakiusiųjų teigia, kad padeda (31,6 proc.) ir tik nedidelė dalis (14,7 proc.) mano, kad nepadeda.

Klausiant apie socialinio darbuotojo pagalbą sprendžiant piktnaudžiavimo narkotinėmis ar kt. psichotropinėmis medžiagomis problemą šeimoje, 42,9 proc. apklaustųjų teigė, kad nepadeda ir tik 7,1 proc. atsakiusiųjų teigimu, jiems socialinis darbuotojas labai padeda su šios problemos sprendimu.

Asmenys, kuriems ne visada pavyksta panaudoti valstybės skiriamą paramą pagal paskirtį teigia, kad sprendžiat šią problemą socialinis darbuotojas padeda iš dalies (36,2 proc.) arba padeda (26,5 proc.), tačiau dalis mano, kad nepadeda (22,9 proc.).

Tiems, kas susiduria su proporcingų pajamų paskirstymo sunkumais socialinis darbuotojas padeda (30,7 proc.) bei padeda iš dalies (31,8 proc.) tik nedidelė dalis atsakiusiųjų teigia, kad spręsti šios problemos socialinis darbuotojas beveik nepadeda (12,5 proc.) arba nepadeda (19,3 proc.).

Daugumos (27,2 proc.) respondentų, kuriems aktuali netinkamų gyvenimo sąlygų problema, teigimu, socialinis darbuotojas nepadeda spręsti šios problemos ir tik nedidelė dalis (16,3 proc.) teigia, kad socialinis darbuotojas padeda su šios problemos sprendimu.

Respondentų buvo prašoma nurodyti ar socialinis darbuotojas padeda spręsti šeimoje kylančių konfliktinių situacijų problemą. Tik nedidelė dalis atsakiusiųjų nesulaukia socialinio darbuotojo pagalbos (9,6 proc. – nepadeda, 13,8 proc. – beveik nepadeda), tačiau daugumos (35,1 proc.) nuomone socialinis darbuotojas padeda spendžiant šią problemą.

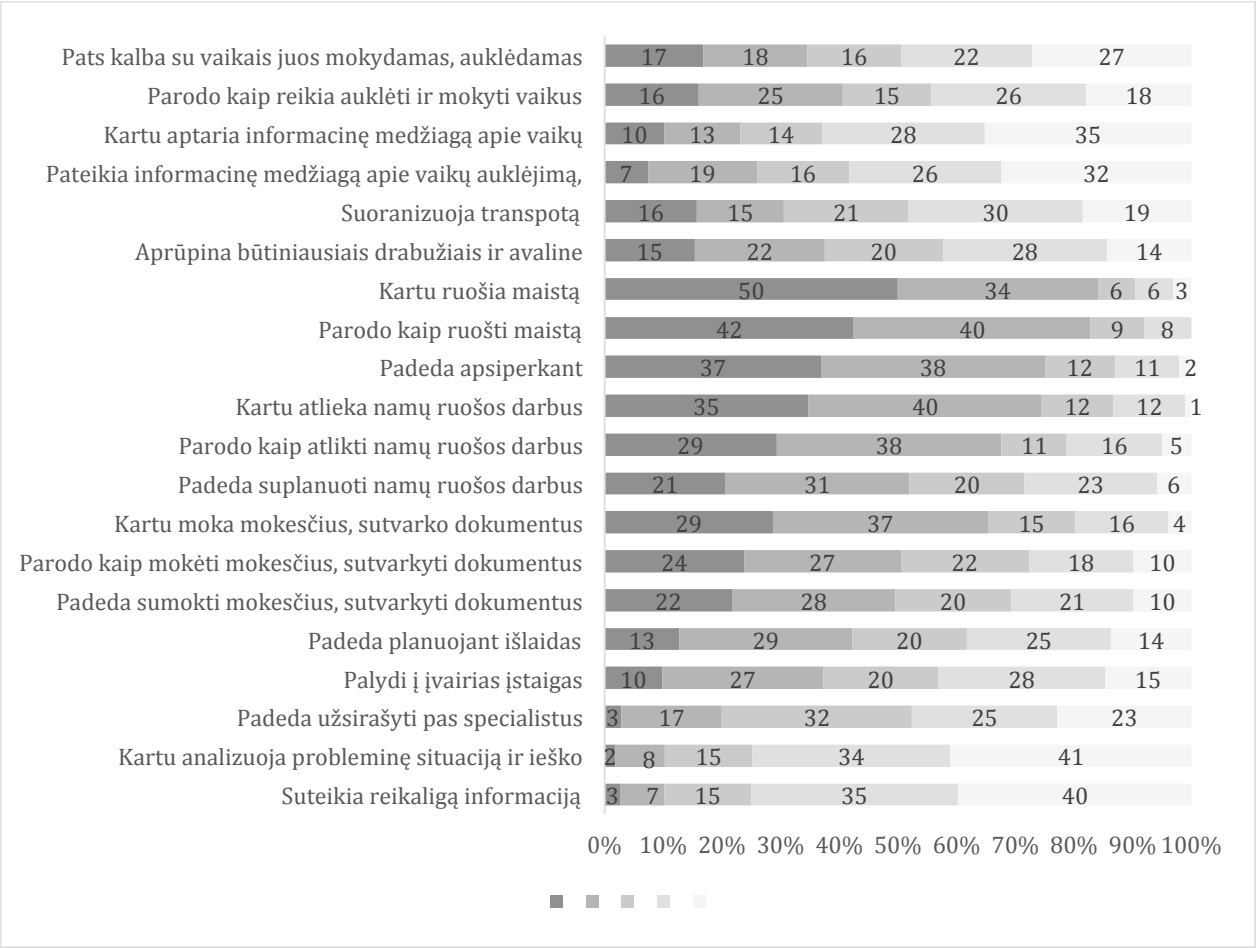
Respondentų prašyta nurodyti ar socialinis darbuotojas padeda jų šeimai, kai susiduriama su žinių apie vaikų auklėjimą stoka. Tik 9,8 proc. atsakiusiųjų teigia, kad socialinis darbuotojas nepadeda, o 33,7 proc. atsakiusiųjų teigimu socialinis darbuotojas, padeda ir 19,6 proc. teigimu, labai padeda sprendžiant šią problemą.

Kai šeimos susiduria su vaikų elgesio problemomis bei vaikų mokymosi sunkumais, dauguma atsakiusiųjų teigia, sulaukiantys socialinio darbuotojo pagalbos (atitinkamai: 36,1 proc. ir 33,3 proc.). Ir tik nedidelė dalis atsakiusiųjų teigia, kad socialinis darbuotojas nepadeda spręsti šių problemų (atitinkamai: 10,3 proc. ir 15,1 proc.).

Respondentų, kuriems sunku mokyti vaikus taisyklių, atsakomybės, pareigų teigimu, socialinis darbuotojas jiems labai padeda (25,3 proc.) bei padeda (27,4 proc.) sprendžiant šią problemą, tačiau kita dalis atsakiusiųjų teigia, kad socialinis darbuotojas beveik nepadeda (12,6 proc.) ar nepadeda (13,7 proc.) sprendžiant šią problemą.

Apibendrinant antrojo klausimų bloko respondentų atsakymus, galima teigti, kad Trakų rajono savivaldybėje gyvenančioms, socialinės rizikos veiksnius patiriančioms šeimoms, socialinis darbuotojas labiausiai padeda sprendžiant nesaikingo alkoholio vartojimo problemą bei padeda proporcingai paskirstyti pajamas, taip pat padeda, kai šeimos susiduria su konfliktinėmis situacijomis, vaikų mokymosi, elgesio sunkumais ir problemomis, mokant vaikus taisyklių, atsakomybės, pareigų. Tyrimo rezultatai taip pat atskleidė, kad socialinis darbuotojas mažiausiai padeda, kai šeimos susiduria su nedarbo, mažų pajamų, netinkamų gyvenimo sąlygų problemomis bei piktnaudžiavimu narkotinėmis ar kt. psichotropinėmis medžiagomis.

Trečiuoju klausimų bloku buvo siekiama išsiaiškinti kokia socialinio darbuotojo atliekama veikla yra efektyviausia bei naudingiausia, sprendžiant respondentų šeimų problemas. Respondentų atsakymų pasiskirstymas matomas 24 pav.

24 pav. Socialinio darbuotojo veiklos naudingumas, sprendžiant šeimos problemas, proc.

Respondentų klausta ar naudinga, kai socialinis darbuotojas suteikia reikalingą informaciją, dauguma (40 proc.) respondentų šią veiką įvertino kaip labai naudingą arba naudingą (35 proc.) ir tik labai maža dalis respondentų nurodė, kad ši veikla nenaudinga (7 proc.) arba visiškai nenaudinga (3 proc.). Panašiai atsakymų rezultatai pasiskirstė respondentų klausiant apie naudą, kai socialinis darbuotojas kartu su klientu analizuoja probleminę situaciją ir ieško sprendimo. Dauguma mano, kad ši veikla naudinga (34 proc.) ir labai naudinga (41 proc.) ir tik nedaugelis šią veiklą vertina kaip nenaudinga (8 proc.) ar visiškai nenaudinga (2 proc.).

Respondentų prašyta nurodyti ar naudinga, kai socialinis darbuotojas padeda užsirašyti pas specialistus, didžiausia dalis (32 proc.) apklaustųjų nurodė, kad ši veikla naudinga iš dalies, taip pat ne maža dalis (25 proc.) šią veiklą vertina kaip naudingą ir labai naudingą (23 proc.). Taip pat respondentų buvo teirautasi ar naudinga, kai socialinis darbuotojas palydi į įvairias įstaigas. Didžiausia dalis tiriamųjų šią veiklą vertino kaip naudingą (28 proc.), tačiau taip pat ne maža dalis įvertino kaip nenaudingą (27 proc.). Dar 20 proc. apklaustųjų socialinio darbuotojo

palydėjimą vertina kaip iš dalies naudingą veiklą, kiti 15 proc. respondentų nurodo, kad ši veikla labai naudinga ir likę 10 proc. nurodo, kad veikla visiškai nenaudinga. Toks respondentų atsakymų pasiskirstymas gali būti sąlygotas įvairių aplinkos veiksnių ar respondento asmeninių savybių, gebėjimų, savarankiškumo.

Kita socialinio darbuotojo veikla, kurią prašyta įvertinti, tai pagalba planuojant išlaidas. Didžiausia dalis tiriamųjų nurodo, kad tai nenaudinga (29 proc.) ar net visiškai nenaudinga (13 proc.) veikla, taip pat ne maža dalis apklaustųjų teigia, kad tai naudinga socialinio darbuotojo atliekama veikla (25 proc.) ar labai naudinga veikla (14 proc.). Susumavus teigiamus ir neigiamus atsakymų variantų rezultatus visgi gauname, kad tiriamųjų nuomone, ši veikla labiau nenaudinga nei naudinga. Respondentų prašyta nurodyti ar naudinga, kai socialinis darbuotojas padeda sumokėti mokesčius bei sutvarkyti dokumentus, pusė apklaustųjų vertina tai kaip nenaudingą pagalbą (22 proc. nurodo, kad visiškai nenaudinga, 28 proc. – nenaudinga). 20 proc. apklaustųjų nurodo, kad pagalba, mokant mokesčius ir tvarkant dokumentus, yra iš dalies naudinga, 21 proc. mano, kad naudinga, 10 proc. nurodo, kad labai naudinga. Labai panašūs atsakymų rezultatai gauti, respondentų teiraujantis ar naudinga, kai socialinis darbuotojas parodo kaip mokėti mokesčius, tvarkyti dokumentus (24 pav.). Taip pat respondentų buvo klausta ar naudinga, kai socialinis darbuotojas kartu moka mokesčius, tvarko dokumentus. Iš tyrimo rezultatų (24 pav.) matome, kad labai didelė dalis (66 proc.) šią veiklą vertina neigiamai (29 proc. – visiškai nenaudinga, 37 proc. – nenaudinga). Ir tik labai nedidelė dalis (20 proc.) respondentų šią veiklą vertina teigiamai (16 proc. – naudinga, 4 proc. – labai naudinga). Žvelgiat į respondentų atsakymų pasiskirstymą, kai buvo klausiama apie socialinio darbuotojo veiklą, susijusią su respondento pajamomis, mokesčiais, dokumentais, matome, kad į tokią veiklą vyrauja labiau neigiamas požiūris nei teigiamas, tai galėjo sąlygoti respondentų nenoras, kad pašalinis asmuo nagrinėtu jų materialinę padėtį, turtą.

Kita socialinio darbuotojo veikla, kurią prašyta įvertinti, tai pagalba planuojant namų ruošos darbus. Čia atsakymų rezultatai taip pat labiau neigiami: 21 proc. respondentų nurodė, kad tokia veikla visiškai nenaudinga, 31 proc. nurodė, kad nenaudinga ir tik 6 proc. vertino kaip labai naudingą, ir 23 proc. kaip naudingą. Teiraujantis respondentų ar naudinga, kai socialinis darbuotojas parodo, kaip atlikti namų ruošos darbus, gauti rezultatai taip pat buvo neigiami (29 proc. – visiškai nenaudinga, 38 proc. – nenaudinga). Tiriamieji panašiai vertinta ir socialinio darbuotojo veikla, kai jis kartu su klientu atlieka namų ruošos darbus (35 proc. nurodė, kad

visiškai nenaudinga, 40 proc. – nenaudinga). Apibendrinant matome, kad socialinio darbuotojo veikla, kuri susijusi su namų ruošos darbų atlikimu, yra vertinama labiau neigiamai.

Respondentų buvo klausiama, ar naudinga, kai socialinis darbuotojas padeda apsiperkant, čia atsakymų rezultatai taip pat labiau neigiami: 37 proc. nurodė, kad tokia veikla visiškai nenaudinga, 38 proc. nurodė, kad nenaudinga. Panašūs rezultatai gauti klausiant ar naudinga, kai socialinis darbuotojas parodo kaip ruošti maistą (42 proc. nurodė, kad visiškai nenaudinga, 40 proc. – nenaudinga). Respondentų klausiant, ar naudinga, kai socialinis darbuotojas kartu ruošia maistą, net 50 proc. apklaustųjų nurodė, kad tokia veika visiškai nenaudinga, dar 34 proc. vertino tai kaip nenaudingą veiklą. Taigi, kai socialinio darbuotojo veikla, susijusi su prekių įsigijimu ir maisto ruošimu, respondentai labiau linkę vertinti tai kaip nenaudingą veiklą.

Respondentų prašyta nurodyti naudingumą, kai socialinis darbuotojas aprūpina juos būtiniausiais drabužiais ir avaline, čia atsakymų variantai pasiskirstė gan tolygiai: 14 proc. nurodė, kad veikla labai naudinga, 28 proc. – naudinga, 20 proc. respondentų nuomone, veikla naudinga iš dalies, dar 22 proc. vertino tai kaip nenaudingą veiklą ir 15 proc. nurodė, kad veikla visiškai nenaudinga. Matome, kad respondentai šią veiklą vertina labiau teigiamai, nei neigiamai.

Tiriamųjų klausta, ar naudinga, kai socialinis darbuotojas suorganizuoja transportą. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad beveik pusė respondentų šią veiklą vertina labiau teigiamai (19 proc. nurodė, kad labai naudinga, 30 proc. – naudinga), nei neigiamai (15 proc. – nenaudinga, 16 proc. – visiškai nenaudinga).

Respondentų prašyta nurodyti, ar naudinga, kai socialinis darbuotojas pateikia informacinę medžiagą apie vaikų auklėjimą, mokymą. Čia respondentų atsakymai buvo labiau teigiami: 32 proc. nurodė, kad veikla labai naudinga, 26 proc. – naudinga. Neigiamai vertinančių šią veiklą buvo labai nedidelė dalis: 19 proc. nurodė, kad veikla nenaudinga, 7 proc. – visiškai nenaudinga. Panašiai respondentų atsakymai pasiskirstė teiraujantis, ar naudinga, kai socialinis darbuotojas kartu aptaria pateiktą informacinę medžiagą apie vaikų auklėjimą, mokymą: 35 proc. nurodė, kad veikla labai naudinga, 28 proc. nurodė, kad veikla naudinga ir apie penktadalis tiriamųjų (23 proc.) šią veiklą vertina kaip neteikiančią naudos (10 proc. nurodo, kad visiškai nenaudinga, 13 proc. – nenaudinga). Taigi, matome, kad respondentai linkę vertinti kaip naudingą socialinio darbuotojo atliekamą veiklą, kuri susijusi su informacijos apie vaikų auklėjimą ir mokymą gavimu ir nagrinėjimu.

Respondentų prašyta nurodyti, ar naudinga, kai socialinis darbuotojas parodo, kaip reikia auklėti ir mokyti vaikus. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad dauguma respondentų šią veiklą vertina

teigiamai (kaip naudingą – 26 proc., kaip labai naudingą – 18 proc.), mažesnė dalis apklaustųjų šia veiklą vertina labiau neigiamai (kaip nenaudinga – 25 proc., kaip visiškai nenaudinga – 16 proc.). Respondentų taip pat klausta ar naudinga kai socialinis darbuotojas pats kalba su vaikais juos mokydamas ir auklėdamas. Čia beveik pusė apklaustųjų nurodo, kad veikla teikianti naudą (27 proc. nurodo, kad labai naudinga, 22 proc. – naudinga). Dar 17 proc. šią socialinio darbuotojo atliekamą veiklą vertina kaip visiškai nenaudingą ir 18 proc. respondentų nurodo, kad veikla nenaudinga. Taigi, matome, kad, kai socialinio darbuotojo veikla, susijusi su vaikų auklėjimu ir mokymu, respondentai linkę ją vertinti teigiamai, tai galėjo sąlygoti respondentų neturėjimas žinių šiais klausimais arba nemokėjimas, nenoras mokytis tinkamai bendrauti su savo vaikais.

Apibendrinant trečiojo klausimų bloko respondentų atsakymus, galima teigti, kad Trakų rajono savivaldybėje gyvenančių, socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų nuomone naudingiausia, kai socialinis darbuotojas teikia informaciją ir pagalbą mokant, auklėjant vaikus, kartu analizuojant probleminę situaciją, ieškant sprendimo būdų, padeda užsirašyti pas specialistus, suorganizuoja transportą ir palydi į įvairias įstaigas. Respondentų nuomone nenaudingiausia socialinio darbuotojo atliekama veikla yra susijusi su pagalba apsiperkant, mokat mokesčius, tvarkant dokumentus, padedat namų buityje ar ruošiant maistą.

IŠVADOS

1. Rizikos veiksnių atsiradimas šeimoje gali būti nulemtas socialinių, demografinių, ekonominių, medicininių, psichologinių, pedagoginių bei kt. veiksnių, todėl problemos, su kuriomis susiduria šeimos, yra įvairialypės, apimančios skirtingas sritis, tai: priklausomybės, krizės, nedarbas, sunki materialinė šeimos padėtis, konfliktiški šeimos narių tarpusavio santykiai, socialinių įgūdžių stoka, smurtas, netinkamas vaikų ugdymas, negebėjimas savarankiškai spręsti savo problemas ir kt. Dėl šeimoje egzistuojančių nesprendžiamų problemų, vyraujančios įtampos, sutrinka šeimos narių tinkamas funkcionavimas, tarpusavio bendravimas bei šeimos sąveika su aplinka, šeimos nariams kyla rizika atsidurti socialinėje atskirtyje.
2. Organizuojant socialinio darbo su socialinę riziką patiriančiomis šeimomis procesą, svarbu išsikelti darbo tikslus, numatyti uždavinius ir priemones jų pasiekimui, darbą organizuoti struktūruotai ir metodiškai, nes šeima yra veikiama komplekso problemų, kurių sprendimui reikalinga koordinuotai veikianti skirtingų sričių specialistų komanda, kurios narius sietų glaudus bendradarbiavimas. Kryptingas ir tikslingas specialistų komandos darbas, visų proceso dalyvių tarpusavio bendradarbiavimas, motyvacija, teigiama kliento aplinka ir jo poreikių užtikrinimas, įtakoja socialinio darbo efektyvumą ir padeda spręsti šeimos problemas. Socialinis darbuotojas turi gebėti atpažinti socialinės rizikos veiksnius, kuriant teigiama ryšį su klientu, ieškoti jo problemų sprendimo būdų, tam pasitelkiant savo turimas žinias apie klientą, jo aplinką, ir joje esančius pagalbos išteklius. Socialinio darbuotojo veiklos efektyvumą įtakoja: darbuotojo motyvacija, aplinkinių nuomonė ir poveikis jo atliekamai veiklai, kliento poreikiai ir motyvacija spręsti savo problemas bei bendradarbiavimas su kitų institucijų specialistais, bendruomene.
3. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad Trakų rajono savivaldybėje:
   - socialinės rizikos veiksnius patiriančiose šeimose, susiduriama su įvairialypėmis problemomis, kurios gali įtakoti kitų problemų atsiradimą, be to problemas gali įtakoti ir tokie demografiniai veiksniai, kaip asmenų išsilavinimas, amžius, lytis;
   - socialinis darbuotojas labiausiai padeda sprendžiant nesaikingo alkoholio vartojimo problemą bei padeda proporcingai paskirstyti pajamas, taip pat padeda, kai šeimos susiduria su konfliktinėmis situacijomis, vaikų mokymosi, elgesio sunkumais ir problemomis, mokant vaikus taisyklių, atsakomybės, pareigų;

- socialinis darbuotojas mažiausiai padeda, kai šeimos susiduria su nedarbo, mažų pajamų, netinkamų gyvenimo sąlygų problemomis bei piktnaudžiavimu narkotinėmis ar kt. psichotropinėmis medžiagomis;
- naudingiausia, kai socialinis darbuotojas teikia informaciją ir pagalbą mokant, auklėjant vaikus, kartu analizuojant probleminę situaciją, ieškant sprendimo būdų, padeda užsirašyti pas specialistus, suorganizuoja transportą ir palydi į įvairias įstaigas;
- kaip nenaudingiausią socialinę riziką patiriančių šeimų atstovai laiko socialinio darbuotojo atliekamą veiklą, kuri susijusi su pagalba apsiperkant, mokat mokesčius, tvarkant dokumentus, padedat namų buityje ar ruošiant maistą.

REKOMENDACIJOS

Socialiniams darbuotojams rekomenduojama:

1. Organizuojant socialinio darbo procesą, skirti pakankamai laiko pagalbos šeimai įvertinimo ir planavimo procesams, stengiantis iš anksto numatyti visas galimas pagalbos priemones, reikiamas sąnaudas ir siekiat išvengti nereikalingos, kliento poreikius neatitinkančios, neefektyvios veiklos išklausyti klientą, išgirsti jo nuomonę apie jo šeimos situaciją, atsižvelgti į kliento siūlymus ir norus dėl galimų pagalbos priemonių ir paslaugų.
2. Siekiant užtikrinti efektyvų pagalbos procesą šeimai, kurio metu būtu atsižvelgta į kliento poreikius, įtraukti šeimos narius į pagalbos proceso planavimą organizuojant individualius ar visos šeimos susitikimus, kurių metu šeima būtu supažindinama su atvejo vadybos proceso eiga, kartu nustatomos pagrindinės šeimos problemos ar rizikos veiksniai veikiantys šeimą bei aptariamos šeimos turimos galimybes, šeimos narių asmeninės savybės, stiprybės ir silpnybės.
3. Sudaryti savivaldybės teritorijoje veikiančių įstaigų, organizacijų, bendruomenių ar kt. aprašą su veiklos sritimis bei galimomis teikti paslaugomis ir užmegzti kontaktą su jų atstovais siekiant ateityje įtraukti juos į pagalbos šeimai procesą ir koordinuotai teikti kompleksines paslaugas, būtinas šeimos problemų sprendimui.
4. Užmegzti bendradarbiaujantį santykį su vietos bendruomeninėmis organizacijomis, aktyviais bendruomenės nariais, informuoti juos apie socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų problemas, konsultuoti juos apie tai, kokią pagalbą jie gali suteikti šeimoms, paskatinti teikti šeimai reikiamą pagalbą, esant poreikiui tarpininkauti teikiant pagalbą.
5. Skatinti socialinės rizikos veiksnius patiriančias šeimas dalyvauti vietos bendruomenės organizuojamuose sociokultūriniuose, sporto, edukaciniuose renginiuose, teikiant informaciją apie planuojamus renginius bei jų naudą, siekiant, kad šeimos aktyviau veiktų bendruomenėje.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Alifanovienė, D., ir Tautkutė, A. (2006). Laikinosios vaikų globos plėtros galimybės: darbo su biologine šeima aspektas. *Special Education*, (2), 99-108.
2. Ališauskienė, S. (2005). Socialinės rizikos sampratos interpretacijos ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje. *Specialusis ugdymas*, 1(12), 8-16.
3. Bardauskienė, R. (2016). Socialinio darbuotojo veiklos efektyvumas ir jį ribojantys veiksniai. *Socialinis darbas: mokslo darbai,* 14(2), 162-173.
4. Bartkutė, I., ir Čižikienė, J. (2012). Socialinės paramos rizikos šeimoms teikimo poreikio analizė. *Societal innovations for global growth: research papers,* (1), 989-1004.
5. Bitinas, A. ir kt. (2010). Socialinių paslaugų administravimo tobulinimas Lietuvos savivaldybėse: Vilniaus ir Varėnos rajonų atvejų tyrimai. *Socialinis darbas: mokslo darbai,*9(1), 18-26.
6. Bitinas, B. (2006). *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas*. Vilnius: Kronta.
7. Bitinas, B., Rupšienė, L. ir Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija: Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
8. Brandon, M. ir Thoburn, J. (2008). Safeguarding children in the UK: A longitudinal study of services to children suffering or likely to suffer significant harm. *Child and family social work, 13*(4), 365-377.
9. Bučaitė-Vilkė, J. (2014). Ar nedarbas riboja? Bendruomeniškumas, socialiniai paramos tinklai ir dalyvavimas viešajame gyvenime. *Kultūra ir visuomenė: socialinių tyrimų žurnalas*, 5(2), 37-60.
10. Butvilas, T. ir Kondrotaitė, G. (2007). Socialinės rizikos šeimose gyvenančių vaikų socializacija: Patirtos netekties poveikio jų elgesiui analizė. *Socialinis darbas*, 6(1), 96-103.
11. Čekanavičius, V. ir Murauskas, G. (2001). *Statistika ir jos taikymai. I.: vadovėlis*. Vilnius: TEV.
12. Eisenstadt, N. (2011). Think family – a new approach to Families at risk. *Familymatters,* 87, 37-42.
13. Eurostat: Purchasing power parities (PPPs), price level indices and real expenditures for ESA 2010 aggregates. Prieiga per internetą:http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do
14. Fedulova, A.B. (2007). Šeima kaip socialinio darbo klientas. Iš Kozlovas A.A. ir kt.

Socialinis darbas. Profesinės veiklos įvadas: tarptautinis projektas (p. 126-130). Vilnius: Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija.

15. Grakauskaitė-Karkockienė, D. (2012). *Šeimos psichologija: metodinė priemonė.* Vilnius: Edukologija.
16. Gruževskis, B. ir Blažienė, I. (2013). *Ekonominė ir socialinė padėtis Baltijos šalyse: Lietuva.* Prieiga per internetą: https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/lithuania_etude_fin_lt.pdf
17. Gudžinskienė, V. (2011). Konstruktyvizmo ištakos Lietuvoje ugdant socialinius įgūdžius. *Pedagogika*, (103), 38–44.
18. Gudžinskienė, V., Augutavičius, R., ir Višnevskienė, J. (2016). Įvertinimo teorija grįsto modelio taikymas įgyvendinant socialinį darbą su socialinės rizikos šeimomis. *Socialinis darbas: mokslo darbai,14*(1), 21-39.
19. Guščinskienė, J., ir Kondrotaitė, G. (2006). Socialinės rizikos šeimų problemos: Pagėgių savivaldybės atvejo studija. *Socialinis darbas: mokslo darbai,*5(2), 15-23.
20. Gvaldaitė, L.; Švedaitė, B. (2005). *Socialinio darbo metodai: mokymo priemonė*. Vilnius: Socialinių darbuotojų rengimo centras.
21. Išoraitė, M. (2007). *Socialinių paslaugų administravimas: mokomasis leidinys*. Vilnius: Saulelė.
22. Ivanauskienė, V. (2008). Socialinio darbo su šeima teoriniai ir praktiniai aspektai. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai,* 2(2) 77-85.
23. Ivanauskienė, V. (2012). Tapimas socialinės rizikos šeima: moters patirtis. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*, 10(2), 83-97.
24. Jasaitė, E. (2008). Socialinio darbuotojo ir kliento santykis teikiant socialinę paramą nevyriausybinėje organizacijoje asmenims, grįžusiems iš įkalinimo įstaigų. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai,* 2 (2), 65–76.
25. Johnson, L. C. (2001). *Socialinio darbo praktika: bendras požiūris*. Vilnius: Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija.
26. Johnson, L. C., and Yanca, S. J. (2007). *Social work practice: A generalist approach* (9th ed.). Boston (Mass.): Pearson : Allyn and Bacon.
27. Jonynienė, V. Ž. (2005). Vaiko teisių įgyvendinimo Lietuvoje aktualijos. *Acta Paedagogica Vilnensia*, *15*, 129–142.
28. Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: (edukologija ir kiti*

socialiniai mokslai): vadovėlis (4-asis leid. ed.). Šiauliai: Lucilijus.

29. Kavaliauskienė, J. (2014). Socialinės pagalbos organizavimas socialinės rizikos šeimai. Prieiga per internetą: http://eknygos.panko.lt/wp-content/uploads/2014/09/Socialines-pagalbos-organizavimas-socialines-rizikos-seimai.pdf
30. Kompleksinės paslaugos šeimai. Prieiga per internetą: http://paslaugosseimoms.lt/paslaugos/
31. Kondrotaitė, G. (2006). Socialinės rizikos šeimos Lietuvoje: Atvejo studija. *Filosofija, Sociologija,2006*(4), 55-61.
32. Kujalis, P. (2004). Prievarta – būtinojo reikalingumo pavojaus šaltinis. *Jurisprudencija: mokslo darbai*,60, 74-81.
33. Kvieskienė, G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė: monografija*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
34. Leliūgienė, I. (2003). *Socialinio pedagogo (darbuotojo) žinynas*. Kaunas: Technologija.
35. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas Nr. VIII-1864. (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262.
36. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės Žinios*, 33-1014.
37. Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas Nr. IX-1675. (2003). *Valstybės žinios*, 73-3352.
38. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. X-1569dėl Valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo (2008). *Valstybės žinios*, Nr. 69-2624.
39. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-141 „Dėl atvejo vadybos tvarkos aprašo patvirtinimo“. (2018). Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/11e612d5345711e884a38848fe3ec9e2?jfwid=-g0zrz3f0x
40. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-93 „Dėl socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo“. (2006). *Valstybės žinios*, 43-1570.
41. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro, Lietuvos Respublikos sveikatos ministro, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas Nr. A1-362/V-936/V-646/1V-495 „Dėl bendro darbo su šeimomis tvarkos aprašo patvirtinimo“. (2016). Prieiga per internetą:https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/3a7e55e24a6111e68f45bcf65e0a17ee?jfwid=-brx0ubt33
42. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas Nr. X-493. (2006). *Valstybės žinios*, 17-589

43. Lietuvos Respublikos šeimos stiprinimo įstatymas Nr. XIII-700. (2017). Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/71039aa2b98511e7967a9645b537eb05
44. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2017 metų veiklos ataskaita Nr. 4–19. (2018). Vilnius.
45. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas Nr. I-1234. (1996). *Valstybės žinios*, 33-807.
46. Lietuvos socialinių darbuotojų asociacija. (2017). Lietuvos socialinių darbuotojų etikos kodeksas. Prieiga per internetą: http://www.lsda.lt/files/lsdalt/Lietuvos%20socialini%C5%B3%20darbuotoj%C5%B3%20etikos%20kodeksas.pdf
47. Lietuvos statistikos departamentas. Rodiklių duomenų bazė. Socialinės rizikos šeimų skaičius metų pabaigoje. Vaikų skaičius socialinės rizikos šeimose metų pabaigoje. Nuolatinių gyventojų skaičius metų pradžioje. Prieiga per internetą: https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?region=all#/
48. Luobikienė, I. (2010). *Sociologinių tyrimų metodika: mokomoji knyga* (7-oji patais. ir papild. laida. ed.). Kaunas: Technologija.
49. Marcinkevičiūtė, G., ir Balžekienė, A. (2014). Lietuvos ir Nyderlandų šeimos politikos priemonių ir jų prieinamumo lyginamoji analizė. *Viešoji politika ir administravimas,13*(1), 80-94.
50. Marcinkevičiūtė, L. ir Petrauskienė, R. (2007). Socialinių paslaugų teikimo tobulinimo aktualijos kaimiškose seniūnijose. *Viešoji politika ir administravimas,21*, 28-38.
51. Mikniūtė, A. ir Žibėnienė, G. (2016). Socialinių darbuotojų, dirbančių su socialinės rizikos šeimomis, požiūris į profesinę riziką. *Socialinis darbas: mokslo darbai,*14(2), 148-161.
52. Misiūnienė, G. ir Sadauskas, J. (2015). Socialinių darbuotojų kompetencijos veikti kaimo bendruomenėje apibrėžtis. *Socialinis ugdymas: mokslo darbai,*40(1), 99-117.
53. Moriatry, J., Manthorpe, J. (2016). *Theeffectiveness of social work withadults. A systematic Scoping Review.*King's Colledge London. Prieiga per internetą: https://www.kcl.ac.uk/sspp/policy-institute/scwru/pubs/2016/reports/Moriarty-&-Manthorpe-2016-Effectiveness-of-social-work-with-adults.pdf
54. Motiečienė R. (2012). Įgalinančių socialinių paslaugų konceptualizavimas socialinio darbo su šeima praktikoje. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai,* 10 (2), 193–207.

55. Navaitis, G. (2007). Požiūris į valstybės paramos šeimai veiksmingumą. *Socialinis darbas: mokslo darbai,* 6(1), 44-48.
56. Novelskaitė, A. ir Pučėtaitė, R. (2012). Mokslinių tyrimų etikos būklė Lietuvoje: Ką mano Lietuvos mokslo bendruomenė? Pirminiai nacionalinės apklausos rezultatai. *Socialinių mokslų studijos,* 4(4), 1371–1395.
57. Novelskaitė, A. ir Pučėtaitė, R. (2012). Mokslinių tyrimų etikos būklė Lietuvoje: Ką mano Lietuvos mokslo bendruomenė? Pirminiai nacionalinės apklausos rezultatai. *Socialinių mokslų studijos,* 4(4), 1371–1395.
58. Pivorienė, J. (2007). Atvejo vadyba socialinio darbo metodikoje. *Socialinis darbas: mokslo darbai,* (6), 68-75.
59. Pivorienė, J., ir Abeciūnaitė, B. (2010). Individualaus ir grupinio socialinio darbo metodų derinimas dirbant su vaikais iš rizikos šeimų vaikų dienos centruose. *Socialinis darbas: mokslo darbai,* (2), 40-47.
60. Prakapas, R. (2007). Socialinių darbuotojų veiklos Lazdijų rajono savivaldybėje ypatumai. *Socialinis darbas: mokslo darbai,*6(2), 14-21.
61. Pukėnas, K. (2011). *Kokybinių duomenų analizė SPSS programa: studijų knyga*. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.
62. Raipa, A. ir Čepuraitė, D. (2017). Atvejo vadybos modelio taikymas asmens sveikatos priežiūros įstaigose modernaus viešojo valdymo kontekste. *Viešoji politika ir administravimas,*16(2), 165-178.
63. Rimkus, V. ir Kreivinienė, B. (2017). Pozityvus socialinis darbas: nuo probleminio modelio link asmens stiprybių ugdymo. *Tiltai,*77(3), 13-29.
64. Rimkus, V., ir Žemgulienė, S. (2013). Socialinės rizikos šeimų socialinio tinklo ir jo teikiamo socialinio palaikymo aspektai. *Tiltai*, 62(1), 169-184.
65. Sadauskas, J. ir Leliūgienė, I. (2010). Socialinio darbuotojo kompetencijos veikti bendruomenėje struktūra. *Socialinis darbas: mokslo darbai,*9(2), 56-63.
66. Senųjų Trakų Kęstučio pagrindinės mokyklos dienos centras. Prieiga per internetą: https://www.kestucio.trakai.lm.lt/dienos-centras.html
67. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos raštas savivaldybėms Nr. (19.6-33) SD-2629 Dėl Atvejo vadybos ir pagalbos šeimoms organizavimo savivaldybėse (2018). Prieiga per internetą: https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/seima/VTAS-centralizacija/rastas%20savivaldybems%20del%20atvejo%20vadybos.pdf

68. Stremauskienė, R. ir Žibėnienė, G. (2014). Socialinių darbuotojų, dirbančių Vilniuje su socialinės rizikos šeimomis ir teikiančių joms socialines paslaugas, patiriami sunkumai. *Socialinis ugdymas: mokslo darbai,39*(3), 86-98.
69. Stremauskienė, R. ir Žibėnienė, G. (2015). Socialinių darbuotojų, dirbančių su socialinės rizikos šeimomis, įsivardinti profesinės veiklos ypatumai. *Socialinė sveikata,*1(3), 75-83.
70. Sutton, C. (1999). *Socialinis darbas, bendruomenės veikla ir psichologija*. Vilnius: Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija.
71. Šimaitis, A., ir Davidavičienė, A. G. (2011). Tėvų nuostatos dėl vertybių puoselėjimo šeimoje, vykdant vaikų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevenciją. *Tiltai*, *56*(3), 331–343.
72. Šinkūnienė, J. R. ir Katkonienė, A. (2010). Socialinių darbuotojų profesinės veiklos motyvacijos veiksniai. *Socialinis darbas: mokslo darbai,*9(1), 64-73.
73. Švedaitė-Sakalauskė, B. ir Gevorgianienė, V. (2011). Socialinių darbuotojų moralinės dilemos dirbant su sunkiai pasiekiamais klientais: tarptautinis kokybinis tyrimas. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai,*8(2), 39-56.
74. Tereškinas, A. (2014). Permąstant socialinę atskirti ir socialinį kentėjimą. *Kultūra ir visuomene: socialiniu tyrimu žurnalas,*5(3), 153-170.
75. Trakų r. Rūdiškių gimnazijos dienos centro veikla. Prieiga per internetą: http://www.rudiskiug.trakai.lm.lt/informacija/dienos-centro-veikla
76. Trakų rajone veikiančios jaunimo organizacijos. Prieiga per internetą: http://www.trakai.lt/index.php?730165739
77. Trakų rajono savivaldybės bendruomenių sąrašas. Prieiga per internetą: http://www.trakai.lt/index.php?3970912288
78. Trakų rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. S1E-1 „dėl pritarimo Trakų rajono savivaldybės 2018–2020 metų strateginio veiklos plano įgyvendinimo 2018 metais ataskaitai“. (2019). Prieiga per internetą: http://infolex.lt/trakai/Default.aspx?Id=3&DocId=69036
79. Trakų rajono savivaldybės tarybos sprendimasNr. S1E-2 „dėl Trakų rajono savivaldybės 2019-2021 metų strateginio veiklos plano patvirtinimo“. (2019). Prieiga per internetą: http://infolex.lt/trakai/Default.aspx?Id=3&DocId=69039
80. Trakų rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. S1E-244 „dėl Trakų rajono paramos šeimai ir vaikams centro nuostatų naujos redakcijos patvirtinimo“. (2018). Prieiga per

internetą: http://infolex.lt/trakai/Default.aspx?Id=3&DocId=68819

81. Trakų rajono savivaldybės tarybos sprendimas Nr. S1E-87 „dėl Trakų rajono savivaldybės 2018 metų socialinių paslaugų plano patvirtinimo“. (2018). Prieiga per internetą: http://infolex.lt/trakai/Default.aspx?Id=3&DocId=67664
82. Vaišvila, A. (2012). „Kitos šeimos formos“, arba bandymas priderinti šeimos sąvoką prie atskiro asmens subjektyvumo. *Socialinių mokslų studijos: mokslo darbai,*4(3), 953-972.
83. Valackienė, A. (2004). *Sociologinis tyrimas: vadovėlis*. Kaunas: Technologija.
84. Valackienė, A. ir Mikėnė, S. (2008). *Sociologinis tyrimas: metodologija ir atlikimo metodika: vadovėlis*. Kaunas: Technologija.
85. Virbalienė, A. (2018). Socialinės rizikos paauglių orumo palaikymas socialinio darbuotojo veiklos praktikoje. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose,*1(13), 93-102.
86. Vosylienė, E. (2009). *Socioedukacinis darbas su vaiku: mokomoji knyga*. Vilnius: Baltos lankos.
87. Žalimienė, L. (2003). *Socialinės paslaugos: mokomoji knyga*. Vilnius: Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos katedra.

SANTRAUKA

Socialinio darbuotojo veikla, sprendžiant socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų problemas

Šeima, patekusi į krizinę situaciją ar susidūrusi su socialinės rizikos veiksniais tampa pažeidžiama, sutrikdoma šeimos santykių pusiausvyra bei sėkmingas funkcionavimas. Socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų problemų sprendimo būdų ieško įvairių sričių specialistai: psichologai, teisininkai, politikai, sociologai, socialiniai darbuotojai bei kt. Lietuvoje darbas su socialinės rizikos veiksnius patiriančiomis šeimomis vis labiau struktūruojamas bei tampa metodiškesnis, nuolat ieškoma efektyviausiu šeimų problemų sprendimo būdų. Tai atspindi ir pakeitimai teisinėje bazėje, nuo 2018 m. įsigaliojus naujos redakcijos Lietuvos Respublikos vaiko teisių pagrindų įstatymui į socialinio darbo su šeima procesą įtraukiant atvejo vadybos metodą.

Darbo tikslas – išanalizuoti socialinio darbuotojo veiklos, sprendžiant socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų problemas, ypatumus.

Tiriamieji - pilnamečiai asmenys gyvenantys Trakų rajono savivaldybėje, socialinės rizikos veiksnius patiriančiose šeimose.

Darbo metodai:

- Mokslinės literatūros, teisės aktų, dokumentų analizės metodas;
- Anketinės apklausos metodas;
- Kiekybinės duomenų analizės metodas.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad šeimos gyvenančios Trakų rajono savivaldybėje, socialinės rizikos veiksnius patiriančiose šeimose, patiria įvairialypes problemas, kurios gali įtakoti kitų problemų atsiradimą. Socialinis darbuotojas labiausiai padeda sprendžiant nesaikingo alkoholio vartojimo, proporcingo pajamų paskirstymo problemas bei padeda kai šeimos susiduria su konfliktinėmis situacijomis, vaikų mokymosi, elgesio sunkumais ir problemomis mokant vaikus taisyklių, atsakomybės, pareigų. Socialinio darbuotojo veikla orientuota į reikiamos informacijos suteikimą ir aptarimą, probleminių situacijų analizę bei pagalbą užsirašant ir vykstat pas reikiamus specialistus.

Raktiniai žodžiai: Socialinė rizika, socialinės rizikos veiksnius patirianti šeima, šeimų problemos, socialinio darbuotojo veikla, atvejo vadybos metodas.

SUMMARY

Activities of a social worker in solving problems of families experiencing social risk factors

Family in a crisis or social risk factor become vulnerable, disturbing the balance of family relationships and successful functioning. Methods for solving problems of families experiencing social risk factors is looking for specialists from different fields: psychologists, lawyers, politicians, sociologists, social workers and others. In Lithuania, work with families experiencing social risk factors are more and more structured and becomes more methodical, and specialists looking for the most effective ways to solve family problems. This is visible in the changes in the legal base. From 2018 in new version of the Republic of Lithuania Law on the Rights of the Child, which includes the case management method in the process of social work with family.

The aim of the research is to analyse the peculiarities of the social worker's activities in solving the problems of families experiencing social risk factors.

Respondents are adults who living in Trakai District Municipality, in families with social risk factors.

Research methods:

- Scientific literature, legal acts, document analysis method;
- Questionnaire survey method;
- Quantitative data analysis method.

The results of the research revealed that families living in Trakai district municipality, with social risk factors, experience multiple problems that can affect the emergence of other problems. The social worker is most helpful in solving the problems of excessive consumption of alcohol, proportional distribution of income and helps families when confronted with conflict situations, children's learning, behaviour problems and problems in teaching children the rules, responsibilities and duties. The activities of the social worker are focused on providing and discussing the necessary information, analysing problem situations and assisting with registration and visit the necessary specialists.

Keywords: Social risk, family experiencing social risk factors, family problems, social worker activities, case management method.

PRIEDAI

1 priedas

Tyrimo anketa

Gerb. Respondente,

Mykolo Romerio universiteto Socialinio darbo magistrantūros studentė atlieka tyrimą apie darbą su šeima. Šiuo tyrimu siekiama nustatyti šeimų požiūrį į socialinio darbuotojo veiklą.

Tyrimo duomenys bus panaudoti tik moksliniame darbe. Ši anketa yra anoniminė. Garantuojamas gautų tyrimo duomenų konfidencialumas (slaptumas).

Atsakymus žymėkite ☒ prie atitinkamo langelio.

Ačiū už Jūsų sutikimą dalyvauti apklausoje ir nuoširdžius atsakymus. Sėkmės!

1. Kaip Jūs vertinate žemiau išvardintų problemų aktualumą Jūsų šeimoje?

Eil. Nr.	Šeimos problemos	Problema visiškai neaktuali	Problema neaktuali	Problema aktuali iš dalies	Problema aktuali	Problema labai aktuali
1.	Nedarbas	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Mažos pajamos	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Nesaikingas vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimas	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Vieno ar kelių šeimos narių piktnaudžiavimas narkotinėmis ir kitomis psichotropinėmis medžiagomis	☐	☐	☐	☐	☐
5.	Ne visada pavyksta valstybės paramą panaudoti šeimos interesams.	☐	☐	☐	☐	☐
6.	Būna sunku proporcingai ir pagal paskirtį paskirstyti gaunamas pajamas.	☐	☐	☐	☐	☐
7.	Netinkamos gyvenimo sąlygos	☐	☐	☐	☐	☐
8.	Šeimoje kylančios konfliktinės situacijos	☐	☐	☐	☐	☐
9.	Stokojama žinių apie vaiko ugdymą	☐	☐	☐	☐	☐
10.	Vaikų elgesio problemos	☐	☐	☐	☐	☐
11.	Vaikų mokymosi sunkumai	☐	☐	☐	☐	☐
12.	Sunku mokyti vaikus taisyklių, atsakomybės, pareigų	☐	☐	☐	☐	☐

2 . Ar socialiniai darbuotojai Jums padeda spręsti aktualiausias šeimos problemas?
(atsakymus žymėkite tik prie Jūsų šeimai aktualių ir labai aktualių problemų, kurias žymėjote prieš tai buvusiame klausime)

Eil. Nr.	Šeimos problemos	Nepadeda	Beveik nepadeda	Padeda iš dalies	Padeda	Labai padeda
1.	Nedarbas	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Mažos pajamos	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Nesaikingas vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimas	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Vieno ar kelių šeimos narių piktnaudžiavimas narkotinėmis ir kitomis psichotropinėmis medžiagomis	☐	☐	☐	☐	☐
5.	Ne visada pavyksta valstybės paramą panaudoti šeimos interesams	☐	☐	☐	☐	☐
6.	Būna sunku proporcingai ir pagal paskirtį paskirstyti gaunamas pajamas	☐	☐	☐	☐	☐
7.	Netinkamos gyvenimo sąlygos	☐	☐	☐	☐	☐
8.	Šeimoje kylančios konfliktinės situacijos	☐	☐	☐	☐	☐
9.	Stokojama žinių apie vaiko ugdymą	☐	☐	☐	☐	☐
10.	Vaikų elgesio problemos	☐	☐	☐	☐	☐
11.	Vaikų mokymosi sunkumai	☐	☐	☐	☐	☐
12.	Sunku mokyti vaikus taisyklių, atsakomybės, pareigų	☐	☐	☐	☐	☐

3. Įvertinkite kokia socialinio darbuotojo veikla yra naudingiausia / efektyviausia sprendžiant Jūsų šeimos problemas?

Eil. Nr.	Socialinio darbuotojo veikla	Visiškai nenaudinga	Nenaudinga	Naudinga iš dalies	Naudinga	Labai naudinga
1.	Suteikia reikalingą informaciją	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Kartu analizuoja probleminę situaciją ir ieško sprendimo	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Padeda užsirašyti pas specialistus	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Palydi į įvairias įstaigas	☐	☐	☐	☐	☐
5.	Padeda planuojant išlaidas	☐	☐	☐	☐	☐
6.	Padeda sumokėti mokesčius, sutvarkyti dokumentus	☐	☐	☐	☐	☐
7.	Parodo kaip mokėti mokesčius, sutvarkyti dokumentus	☐	☐	☐	☐	☐
8.	Kartu moka mokesčius, sutvarko dokumentus	☐	☐	☐	☐	☐
9.	Padeda suplanuoti namų ruošos darbus	☐	☐	☐	☐	☐
10.	Parodo kaip atlikti namų ruošos darbus	☐	☐	☐	☐	☐
11.	Kartu atlieka namų ruošos darbus	☐	☐	☐	☐	☐
12.	Padeda apsiperkant	☐	☐	☐	☐	☐
13.	Parodo kaip ruošti maistą	☐	☐	☐	☐	☐
14.	Kartu ruošia maistą	☐	☐	☐	☐	☐
15.	Aprūpina būtiniausiais drabužiais ir avalyne	☐	☐	☐	☐	☐
16.	Suorganizuoja transportą	☐	☐	☐	☐	☐
17.	Pateikia informacinę medžiagą apie vaikų auklėjimą, mokymą	☐	☐	☐	☐	☐
18.	Kartu aptaria informacinę medžiagą apie vaikų auklėjimą, mokymą	☐	☐	☐	☐	☐
19.	Parodo kaip reikia auklėti ir mokyti vaikus	☐	☐	☐	☐	☐
20.	Pats kalba su vaikais juos mokydamas, auklėdamas	☐	☐	☐	☐	☐

5. Jūsų lytis:

☐moteris

☐vyras

6. Jūsų amžius:

☐18 – 25
☐26 – 35
☐36 – 45
☐46 – 55
☐ 56 ir daugiau

7. Jūsų išsilavinimas:

☐Pradinis
☐Pagrindinis
☐Vidurinis
☐Profesinis
☐Aukštasis

8. Jūs gyvenate:

☐mieste

☐miestelyje

☐kaime

9. Jūsų pragyvenimo šaltinis *(galite pasirinkti kelis atsakymo variantus)***:**

☐nuolatinis darbas

☐laikinas darbas

☐atsitiktiniai darbai

☐pajamos iš namų ūkio

☐išmokos vaikams

☐socialinė pašalpa

☐artimų giminaičių parama

☐aplinkinių žmonių parama

☐nevyriausybinių organizacijų parama

☐alimentai

☐kita

10. Jūsų šeima susideda *(tuščiuose langeliuose įrašykite skaičių)***:**

Susideda iš ☐ suaugusių ir iš ☐ vaikų.

11. Jūs gyvenate (pasirinkite 1 atsakymo variantą)**:**

☐nuosavame name (bute)

☐nuomojamame name (bute)

☐savivaldybei priklausančiame name (bute)

☐pas giminaičius

☐pas draugus

☐kitur

12. Kokios vidutinės Jūsų šeimos pajamos per mėnesį? *(pasirinkite 1 atsakymo varianta)*

☐0 – 200 Eur

☐201 – 400 Eur

☐401 – 600 Eur

☐601 – 800 Eur

☐801 – 1000 Eur

☐1001 Eur ir daugiau

Dėkojame už atsakymus!

2 priedas

Cronbach‘o alfa klausimų grupėse

Problemų aktualumo šeimoje aktualumo klausimų grupės Cronbach‘o alfa

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,851	12

Socialinio darbuotojo pagalbos sprendžiant aktualias šeimos problemas klausimų grupės Cronbach‘o alfa

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,928	12

Socialinio darbuotojo veiklos naudingumo / efektyvumo sprendžiant aktualias šeimos problemas klausimų grupės Cronbach‘o alfa

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,931	20

3 priedas

Suaugusiųjų asmenų skaičius šeimoje

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
suaugsiu asm. skaičiussšeimoje	108	1	8	1,96	1,127
Valid N (listwise)	108				

suaugsiu asm. skaičiussšeimoje

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	34	31,5	31,5	31,5
	2	59	54,6	54,6	86,1
	3	9	8,3	8,3	94,4
	4	3	2,8	2,8	97,2
	5	1	,9	,9	98,1
	8	2	1,9	1,9	100,0
	Total	108	100,0	100,0	

4 priedas

Vaikų skaičius šeimoje

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
vaiku skaičiussšeimoje	108	0	7	2,28	1,359
Valid N (listwise)	108				

vaiku skaičiussšeimoje

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	2	1,9	1,9	1,9
	1	34	31,5	31,5	33,3
	2	35	32,4	32,4	65,7
	3	17	15,7	15,7	81,5
	4	14	13,0	13,0	94,4
	5	2	1,9	1,9	96,3
	6	3	2,8	2,8	99,1
	7	1	,9	,9	100,0
	Total	108	100,0	100,0	

5 priedas

Nedarbo problemos aktualumo koreliacija:

Nedarbo problemos aktualumas ir respondentų amžius

Correlations

			Nedarbas	amžius
Spearman's rho	Nedarbas	Correlation Coefficient	1,000	-,070
		Sig. (2-tailed)	.	,473
		N	106	106
	amžius	Correlation Coefficient	-,070	1,000
		Sig. (2-tailed)	,473	.
		N	106	108

Nedarbo problemos aktualumas ir respondentų išsilavinimas

Correlations

			Nedarbas	išsilavinimas
Spearman's rho	Nedarbas	Correlation Coefficient	1,000	-,405**
		Sig. (2-tailed)	.	,000
		N	106	106
	išsilavinimas	Correlation Coefficient	-,405**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,000	.
		N	106	108

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Nedarbo problemos aktualumas ir respondentų lytis

Correlations

			Nedarbas	Lytis
Spearman's rho	Nedarbas	Correlation Coefficient	1,000	-,247*
		Sig. (2-tailed)	.	,011
		N	106	106
	Lytis	Correlation Coefficient	-,247*	1,000
		Sig. (2-tailed)	,011	.
		N	106	108

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

6 priedas

Mažų pajamų problemos aktualumo koreliacija su respondentų išsilavinimu, vidutinėmis mėn. pajamomis lytimi

Correlations

			Mažos pajamos	išsilavinimas	vidutines pajamos per mėnesi	Lytis
Spearman's rho	Mažos pajamos	Correlation Coefficient	1,000	-,254**	-,199*	-,204*
		Sig. (2-tailed)	.	,008	,039	,034
		N	108	108	108	108
	išsilavinimas	Correlation Coefficient	-,254**	1,000	,308**	,012
		Sig. (2-tailed)	,008	.	,001	,899
		N	108	108	108	108
	vidutines pajamos per mėnesi	Correlation Coefficient	-,199*	,308**	1,000	,048
		Sig. (2-tailed)	,039	,001	.	,624
		N	108	108	108	108
	Lytis	Correlation Coefficient	-,204*	,012	,048	1,000
		Sig. (2-tailed)	,034	,899	,624	.
		N	108	108	108	108

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

7 priedas

Nesaikingo vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimo problemos aktualumo koreliacija:

Correlations

			Nesaikingas vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimas	Lytis
Spearman's rho	Nesaikingas vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimas	Correlation Coefficient	1,000	,015
		Sig. (2-tailed)	.	,880
		N	106	106
	Lytis	Correlation Coefficient	,015	1,000
		Sig. (2-tailed)	,880	.
		N	106	108

Correlations

			Nesaikingas vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimas	amžius
Spearman's rho	Nesaikingas vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimas	Correlation Coefficient	1,000	-,060
		Sig. (2-tailed)	.	,541
		N	106	106
	amžius	Correlation Coefficient	-,060	1,000
		Sig. (2-tailed)	,541	.
		N	106	108

Correlations

			Nesaikingas vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimas	išsilavinimas
Spearman's rho	Nesaikingas vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimas	Correlation Coefficient	1,000	-,055
		Sig. (2-tailed)	.	,575
		N	106	106
	išsilavinimas	Correlation Coefficient	-,055	1,000
		Sig. (2-tailed)	,575	.
		N	106	108

Correlations

			Nesaikingas vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimas	gyvenamoji vieta
Spearman's rho	Nesaikingas vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimas	Correlation Coefficient	1,000	,009
		Sig. (2-tailed)	.	,929
		N	106	106
	gyvenamoji vieta	Correlation Coefficient	,009	1,000
		Sig. (2-tailed)	,929	.
		N	106	108

Correlations

			Nesaikingas vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimas	gyvenamasis būstas
Spearman's rho	Nesaikingas vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimas	Correlation Coefficient	1,000	-,059
		Sig. (2-tailed)	.	,545
		N	106	106
	gyvenamasis būstas	Correlation Coefficient	-,059	1,000
		Sig. (2-tailed)	,545	.
		N	106	108

Correlations

			Nesaikingas vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimas	vidutinės pajamos per mėnesį
Spearman's rho	Nesaikingas vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimas	Correlation Coefficient	1,000	,161
		Sig. (2-tailed)	.	,099
		N	106	106
	vidutinės pajamos per mėnesį	Correlation Coefficient	,161	1,000
		Sig. (2-tailed)	,099	.
		N	106	108

Correlations

			Nesaikingas vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimas	suaugusių asm. skaičius šeimoje
Spearman's rho	Nesaikingas vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimas	Correlation Coefficient	1,000	,031
		Sig. (2-tailed)	.	,753
		N	106	106
	suaugusių asm. skaičius šeimoje	Correlation Coefficient	,031	1,000
		Sig. (2-tailed)	,753	.
		N	106	108

Correlations

			Nesaikingas vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimas	vaikų skaičius šeimoje
Spearman's rho	Nesaikingas vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimas	Correlation Coefficient	1,000	,009
		Sig. (2-tailed)	.	,927
		N	106	106
	vaikų skaičius šeimoje	Correlation Coefficient	,009	1,000
		Sig. (2-tailed)	,927	.
		N	106	108

8 priedas

Vieno ar kelių šeimos narių piktnaudžiavimo narkotinėmis ar kt. psichotropinėmis medžiagomis problemos aktualumo koreliacijos:

Correlations

			Vieno ar kelių šeimos narių piktnaudžiavimas narkotinėmis ir kt. psichotropinėmis medžiagomis	Lytis
Spearman's rho	Vieno ar kelių šeimos narių piktnaudžiavimas narkotinėmis ir kt. psichotropinėmis medžiagomis	Correlation Coefficient	1,000	,150
		Sig. (2-tailed)	.	,136
		N	101	101
	Lytis	Correlation Coefficient	,150	1,000
		Sig. (2-tailed)	,136	.
		N	101	108

Correlations

			Vieno ar kelių šeimos narių piktnaudžiavimas narkotinėmis ir kt. psichotropinėmis medžiagomis	amžius
Spearman's rho	Vieno ar kelių šeimos narių piktnaudžiavimas narkotinėmis ir kt. psichotropinėmis medžiagomis	Correlation Coefficient	1,000	,003
		Sig. (2-tailed)	.	,973
		N	101	101
	amžius	Correlation Coefficient	,003	1,000
		Sig. (2-tailed)	,973	.
		N	101	108

Correlations

			Vieno ar kelių šeimos narių piktnaudžiavimas narkotinėmis ir kt. psichotropinėmis medžiagomis	išsilavinimas
Spearman's rho	Vieno ar kelių šeimos narių piktnaudžiavimas narkotinėmis ir kt. psichotropinėmis medžiagomis	Correlation Coefficient	1,000	-,056
		Sig. (2-tailed)	.	,576
		N	101	101
	išsilavinimas	Correlation Coefficient	-,056	1,000
		Sig. (2-tailed)	,576	.
		N	101	108

Correlations

			Vieno ar kelių šeimos narių piktnaudžiavimas narkotinėmis ir kt. psichotropinėmis medžiagomis	gyvenamoji vieta
Spearman's rho	Vieno ar kelių šeimos narių piktnaudžiavimas narkotinėmis ir kt. psichotropinėmis medžiagomis	Correlation Coefficient	1,000	-,046
		Sig. (2-tailed)	.	,650
		N	101	101
	gyvenamoji vieta	Correlation Coefficient	-,046	1,000
		Sig. (2-tailed)	,650	.
		N	101	108

Correlations

			Vieno ar kelių šeimos narių piktaudziavimas narkotinėmis ir kt. psichotropinėmis medžiagomis	suaugusių asm. skaičius šeimoje
Spearman's rho	Vieno ar kelių šeimos narių piktnaudžiavimas narkotinėmis ir kt. psichotropinėmis medžiagomis	Correlation Coefficient	1,000	,032
		Sig. (2-tailed)	.	,748
		N	101	101
	suaugusių asm. skaičius šeimoje	Correlation Coefficient	,032	1,000
		Sig. (2-tailed)	,748	.
		N	101	108

Correlations

			Vieno ar kelių šeimos narių piktnaudžiavimas narkotinėmis ir kt. psichotropinėmis medžiagomis	vaikų skaičius šeimoje
Spearman's rho	Vieno ar kelių šeimos narių piktnaudžiavimas narkotinėmis ir kt. psichotropinėmis medžiagomis	Correlation Coefficient	1,000	-,001
		Sig. (2-tailed)	.	,991
		N	101	101
	vaikų skaičius šeimoje	Correlation Coefficient	-,001	1,000
		Sig. (2-tailed)	,991	.
		N	101	108

Correlations

			Vieno ar kelių šeimos narių piktnaudžiavimas narkotinėmis ir kt. psichotropinėmis medžiagomis	gyvenamasis būstas
Spearman's rho	Vieno ar kelių šeimos narių piktnaudžiavimas narkotinėmis ir kt. psichotropinėmis medžiagomis	Correlation Coefficient	1,000	,087
		Sig. (2-tailed)	.	,385
		N	101	101
	gyvenamasis būstas	Correlation Coefficient	,087	1,000
		Sig. (2-tailed)	,385	.
		N	101	108

Correlations

			Vieno ar kelių šeimos narių piktnaudžiavimas narkotinėmis ir kt. psichotropinėmis medžiagomis	vidutinės pajamos per mėnesį
Spearman's rho	Vieno ar kelių šeimos narių piktnaudžiavimas narkotinėmis ir kt. psichotropinėmis medžiagomis	Correlation Coefficient	1,000	,079
		Sig. (2-tailed)	.	,431
		N	101	101
	vidutinės pajamos per mėnesį	Correlation Coefficient	,079	1,000
		Sig. (2-tailed)	,431	.
		N	101	108

9 priedas

Valstybės paramos panaudojimo priešingai šeimoms interesams problemos aktualumo koreliacijos:

Correlations

			Ne visada pavyksta valstybės paramą panaudoti šeimos interesams	Lytis
Spearman's rho	Ne visada pavyksta valstybės paramą panaudoti šeimos interesams	Correlation Coefficient	1,000	-,197*
		Sig. (2-tailed)	.	,044
		N	105	105
	Lytis	Correlation Coefficient	-,197*	1,000
		Sig. (2-tailed)	,044	.
		N	105	108

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Correlations

			Ne visada pavyksta valstybės paramą panaudoti šeimos interesams	išsilavinimas
Spearman's rho	Ne visada pavyksta valstybes parama panaudoti šeimos interesams	Correlation Coefficient	1,000	-,265**
		Sig. (2-tailed)	.	,006
		N	105	105
	išsilavinimas	Correlation Coefficient	-,265**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,006	.
		N	105	108

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Correlations

			Ne visada pavyksta valstybės paramą panaudoti šeimos interesams	suaugusių asm. skaičius šeimoje
Spearman's rho	Ne visada pavyksta valstybės paramą panaudoti šeimos interesams	Correlation Coefficient	1,000	-,251**
		Sig. (2-tailed)	.	,010
		N	105	105
	suaugusių asm. skaičius šeimoje	Correlation Coefficient	-,251**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,010	.
		N	105	108

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

10 priedas

Pajamų paskirstymo proporcingai ir pagal paskirtį problemos aktualumo koreliacija su respondentų išsilavinimu

Correlations

			Būna sunku proporcingai ir pagal paskirtį paskirstyti gaunamas pajamas	išsilavinimas
Spearman's rho	Būna sunku proporcingai ir pagal paskirtį paskirstyti gaunamas pajamas	Correlation Coefficient	1,000	-,318**
		Sig. (2-tailed)	.	,001
		N	106	106
	išsilavinimas	Correlation Coefficient	-,318**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,001	.
		N	106	108

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

11 priedas

Netinkamų gyvenimo sąlygų problemos aktualumo koreliacija su respondentų išsilavinimu

Correlations

			Netinkamos gyvenimo sąlygos	išsilavinimas
Spearman's rho	Netinkamos gyvenimo sąlygos	Correlation Coefficient	1,000	-,231*
		Sig. (2-tailed)	.	,017
		N	106	106
	išsilavinimas	Correlation Coefficient	-,231*	1,000
		Sig. (2-tailed)	,017	.
		N	106	108

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Šeimoje kylančių konfliktinių situacijų problemos koreliacijos su respondentų demografiniais rodikliais:

Correlations

			Šeimoje kylančios konfliktines situacijos	vaiku skaičius šeimoje	suaugsiu asm. skaičius šeimoje
Spearman's rho	Šeimoje kylančios konfliktines situacijos	Correlation Coefficient	1,000	,111	,007
		Sig. (2-tailed)	.	,253	,942
		N	107	107	107
	vaiku skaičius šeimoje	Correlation Coefficient	,111	1,000	,305**
		Sig. (2-tailed)	,253	.	,001
		N	107	108	108
	suaugsiu asm. skaičius šeimoje	Correlation Coefficient	,007	,305**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,942	,001	.
		N	107	108	108

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Correlations

			Šeimoje kylančios konfliktines situacijos	gyvenamasis bustas	vidutines pajamos per mėnesi
Spearman's rho	Šeimoje kylančios konfliktines situacijos	Correlation Coefficient	1,000	,037	,183
		Sig. (2-tailed)	.	,705	,060
		N	107	107	107
	gyvenamasis bustas	Correlation Coefficient	,037	1,000	,071
		Sig. (2-tailed)	,705	.	,467
		N	107	108	108
	vidutines pajamos per mėnesi	Correlation Coefficient	,183	,071	1,000
		Sig. (2-tailed)	,060	,467	.
		N	107	108	108

Correlations

			Šeimoje kylančios konfliktines situacijos	Lytis	amžius	išsilavinimas	gyvenamoji vieta
Spearman's rho	Šeimoje kylančios konfliktines situacijos	Correlation Coefficient	1,000	,087	,137	-,080	,039
		Sig. (2-tailed)	.	,372	,160	,410	,690
		N	107	107	107	107	107
	Lytis	Correlation Coefficient	,087	1,000	,126	,012	-,075
		Sig. (2-tailed)	,372	.	,193	,899	,442
		N	107	108	108	108	108
	amžius	Correlation Coefficient	,137	,126	1,000	,081	,182
		Sig. (2-tailed)	,160	,193	.	,402	,060
		N	107	108	108	108	108
	išsilavinimas	Correlation Coefficient	-,080	,012	,081	1,000	-,193*
		Sig. (2-tailed)	,410	,899	,402	.	,046
		N	107	108	108	108	108
	gyvenamoji vieta	Correlation Coefficient	,039	-,075	,182	-,193*	1,000
		Sig. (2-tailed)	,690	,442	,060	,046	.
		N	107	108	108	108	108

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

13 priedas

Žinių apie vaikų auklėjimą stokos problemos koreliacija su suaugusių asmenų skaičiumi šeimoje

Correlations

			Stokojama žinių apie vaiko auklėjimą	suaugsiu asm. skaičius šeimoje
Spearman's rho	Stokojama žinių apie vaiko auklėjimą	Correlation Coefficient	1,000	-,207*
		Sig. (2-tailed)	.	,031
		N	108	108
	suaugsiu asm. skaičius šeimoje	Correlation Coefficient	-,207*	1,000
		Sig. (2-tailed)	,031	.
		N	108	108

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

14 priedas

Vaikų elgesio problemų aktualumo koreliacija su respondentų amžiumi

Correlations

			Vaikų elgesio problemos	amžius
Spearman's rho	Vaikų elgesio problemos	Correlation Coefficient	1,000	,191*
		Sig. (2-tailed)	.	,048
		N	108	108
	amžius	Correlation Coefficient	,191*	1,000
		Sig. (2-tailed)	,048	.
		N	108	108

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

15 priedas

Vaikų mokymosi sunkumų problemos aktualumo koreliacija su respondentų amžiumi

Correlations

			Vaikų mokymosi sunkumai	amžius
Spearman's rho	Vaikų mokymosi sunkumai	Correlation Coefficient	1,000	,220*
		Sig. (2-tailed)	.	,022
		N	108	108
	amžius	Correlation Coefficient	,220*	1,000
		Sig. (2-tailed)	,022	.
		N	108	108

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

16 priedas

Sunku mokyti vaikus taisyklių atsakomybės, pareigų problemos aktualumo koreliacija su respondentų amžiumi

Correlations

			Sunku mokyti vaikus taisyklių, atsakomybės, pareigų	amžius
Spearman's rho	Sunku mokyti vaikus taisyklių, atsakomybės, pareigų	Correlation Coefficient	1,000	,226*
		Sig. (2-tailed)	.	,019
		N	108	108
	amžius	Correlation Coefficient	,226*	1,000
		Sig. (2-tailed)	,019	.
		N	108	108

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

17 priedas

Nedarbo problemos aktualumo koreliacija su kitomis problemomis

Correlations

			Nedarbas	Mažos pajamos	Nesaikingas vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimas	Ne visada pavyksta valstybės paramą panaudoti šeimos interesams	Būna sunku proporcingai ir pagal paskirtį paskirstyti gaunamas pajamas	Netinkamos gyvenimo sąlygos
Spearman's rho	Nedarbas	Correlation Coefficient	1,000	,712**	,489**	,412**	,428**	,317**
		Sig. (2-tailed)	.	,000	,000	,000	,000	,001
		N	106	106	105	105	106	106
	Mažos pajamos	Correlation Coefficient	,712**	1,000	,353**	,416**	,533**	,490**
		Sig. (2-tailed)	,000	.	,000	,000	,000	,000
		N	106	108	106	105	106	106
	Nesaikingas vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimas	Correlation Coefficient	,489**	,353**	1,000	,281**	,400**	,305**
		Sig. (2-tailed)	,000	,000	.	,004	,000	,002
		N	105	106	106	104	105	105
	Ne visada pavyksta valstybės paramą panaudoti šeimos interesams	Correlation Coefficient	,412**	,416**	,281**	1,000	,750**	,369**
		Sig. (2-tailed)	,000	,000	,004	.	,000	,000
		N	105	105	104	105	105	105
	Būna sunku proporcingai ir pagal paskirtį paskirstyti gaunamas pajamas	Correlation Coefficient	,428**	,533**	,400**	,750**	1,000	,552**
		Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	.	,000
		N	106	106	105	105	106	106
	Netinkamos gyvenimo sąlygos	Correlation Coefficient	,317**	,490**	,305**	,369**	,552**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,001	,000	,002	,000	,000	.
		N	106	106	105	105	106	106

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

18 priedas

Konfliktinių situacijų šeimoje problemos aktualumo koreliacija su kitomis problemomis

Correlations

			Šeimoje kylančios konfliktinės situacijos	Nesaikingas vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimas	Būna sunku proporcingai ir pagal paskirti paskirstyti gaunamas pajamas	Netinkamos gyvenimo sąlygos
Spearman's rho	Šeimoje kylančios konfliktinės situacijos	Correlation Coefficient	1,000	,528**	,503**	,482**
		Sig. (2-tailed)	.	,000	,000	,000
		N	107	105	105	105
	Nesaikingas vieno ar kelių šeimos narių alkoholio vartojimas	Correlation Coefficient	,528**	1,000	,400**	,305**
		Sig. (2-tailed)	,000	.	,000	,002
		N	105	106	105	105
	Būna sunku proporcingai ir pagal paskirtį paskirstyti gaunamas pajamas	Correlation Coefficient	,503**	,400**	1,000	,552**
		Sig. (2-tailed)	,000	,000	.	,000
		N	105	105	106	106
	Netinkamos gyvenimo sąlygos	Correlation Coefficient	,482**	,305**	,552**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,000	,002	,000	.
		N	105	105	106	106

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Correlations

			Šeimoje kylančios konfliktinės situacijos	Vaikų elgesio problemos	Vaikų mokymosi sunkumai	Sunku mokyti vaikus taisyklių, atsakomybės, pareigų
Spearman's rho	Šeimoje kylančios konfliktinės situacijos	Correlation Coefficient	1,000	,484**	,474**	,458**
		Sig. (2-tailed)	.	,000	,000	,000
		N	107	107	107	107
	Vaikų elgesio problemos	Correlation Coefficient	,484**	1,000	,786**	,800**
		Sig. (2-tailed)	,000	.	,000	,000
		N	107	108	108	108
	Vaikų mokymosi sunkumai	Correlation Coefficient	,474**	,786**	1,000	,808**
		Sig. (2-tailed)	,000	,000	.	,000
		N	107	108	108	108
	Sunku mokyti vaikus taisyklių, atsakomybės, pareigų	Correlation Coefficient	,458**	,800**	,808**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	.
		N	107	108	108	108

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

19 priedas

Žinių apie vaikų auklėjimą stokojimo problemos aktualumo koreliacija su kitomis problemomis

Correlations

			Stokojama žinių apie vaiko auklėjimą	Vaikų elgesio problemos	Vaikų mokymosi sunkumai	Sunku mokyti vaikus taisyklių, atsakomybės, pareigų
Spearman's rho	Stokojama žinių apie vaiko auklėjimą	Correlation Coefficient	1,000	,673**	,622**	,655**
		Sig. (2-tailed)	.	,000	,000	,000
		N	108	108	108	108
	Vaikų elgesio problemos	Correlation Coefficient	,673**	1,000	,786**	,800**
		Sig. (2-tailed)	,000	.	,000	,000
		N	108	108	108	108
	Vaikų mokymosi sunkumai	Correlation Coefficient	,622**	,786**	1,000	,808**
		Sig. (2-tailed)	,000	,000	.	,000
		N	108	108	108	108
	Sunku mokyti vaikus taisyklių, atsakomybės, pareigų	Correlation Coefficient	,655**	,800**	,808**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	.
		N	108	108	108	108

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

20 priedas

Prašymas tyrimo atlikimui

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTO PROFESORĖ
VALDONĖ INDRAŠIENĖ

Trakų rajono paramos šeimai ir vaikams centro
Direktorei Loretai Oliškevičienei

PRAŠYMAS
2019-03-01
Vilnius

Prašau leisti Mykolo Romerio universiteto Socialinio darbo ištęstinių studijų VI kurso studentei Viktorijai Kudriavcevai Jūsų vadovaujamoje institucijoje atlikti tyrimą magistro baigiamajam darbui tema: „Socialinio darbuotojo veikla, sprendžiant socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų problemas“. Tyrimo tikslas: išanalizuoti socialinio darbuotojo veiklos, sprendžiant socialinės rizikos veiksnius patiriančių šeimų problemas, ypatumus.

Darbo vadovas: _____ Valdonė Indrašienė

Edukologijos ir socialinio darbo instituto direktorė _____ prof. dr. Valdonė Indrašienė

21 priedas

Įstaigos direktorės leidimas atlikti tyrimą ir minėti įstaigos pavadinimą

TRAKŲ RAJONO PARAMOS ŠEIMAI IR VAIKAMS CENTRAS

Biudžetinė įstaiga, Aukštadvario g. 33, 21103 Mikniškių k., Trakų r. sav.,
tel. 8 652 79749, 8 618 04513, el. p. info@trakuseimoms.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, juridinio asmens kodas 303383222

Mykolo Romerio universiteto
Edukologijos ir socialinio darbo instituto
Socialinio darbo magistrantūros
Ištęstinių studijų 2 kurso studentei
Viktorijai Kudriavcevai

2019-04-19

DĖL LEIDIMO SUTEIKIMO

Sudarau sąlygas mano vadovaujamoje institucijoje, Trakų rajono paramos šeimai ir vaikams centre, atlikti tyrimą magistro baigiamajam darbui Mykolo Romerio universiteto Edukologijos ir socialinio darbo instituto socialinio darbo magistrantūros ištęstinių studijų 2 kurso studentei Viktorijai Kudriavcevai ir suteikiu leidimą jos rengiamame magistro baigiamajame darbe minėti Trakų rajono paramos šeimai ir vaikams centro pavadinimą.

Direktorė Loreta Oliškevičienė

Viktorija Kudriavceva, tel. 8 688 97095, el. p. v.kudriavceva@trakuseimoms.lt